

การศึกษาผลงานการวาดภาพพระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุเชน น้อยสำแดง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2553

การศึกษาผลงานการวาดภาพพระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์
ของ
สุเชน น้อยสำแดง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2553
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาผลงานการวาดภาพพระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

บทคัดย่อ
ของ
สุเชน น้อยสำแดง

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา
พฤษภาคม 2553

สุขชน น้อยสำแดง. (2553). การศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลง ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:
รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความ
พึงพอใจของนักเรียนโดยใช้เพลงประกอบการสอน ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็น
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร
ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 30 คน เพลงที่ใช้ประกอบ
การสอนมีจำนวน 3 เพลงคือ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ผลงานภาพวาดระบายสี
ที่ใช้ในการศึกษาจำนวน 90 ภาพ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสังเกตผลงานภาพวาด
ระบายสีด้านเนื้อหา ด้านการจัดภาพ ด้านการถ่ายทอดภาพ ด้านการใช้สี ด้านผลงานที่สะท้อนถึง
จังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง และแบบวัดความพึงพอใจของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านเนื้อหา นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุดร้อยละ 25.56
รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ร้อยละ 24.44 มีเนื้อหาจากจินตนาการ
ร้อยละ 18.89 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาร้อยละ 15.56 มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง
ร้อยละ 8.89 และมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุดร้อยละ 6.66
2. ด้านการจัดภาพ นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 64.44 และ
ความสมดุลจากแกนกลางน้อยที่สุดร้อยละ 35.56 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น นักเรียนมีการเน้น
ด้วยสีมากที่สุดร้อยละ 40 รองลงมาการเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการ
ตกต่งร้อยละ 16.67 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุดร้อยละ 10
3. ด้านการถ่ายทอดภาพ นักเรียนมีการถ่ายทอดเลียนแบบของจริงมากที่สุดร้อยละ 68.89
รองลงมามีการถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก ร้อยละ 20 และมีการถ่ายทอดโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรง
น้อยที่สุดร้อยละ 11.11
4. ด้านการใช้สี นักเรียนมีการระบายสีตามความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมาการ
ระบายสีตามแบบของจริงร้อยละ 32.22 การใช้สีตัดกันตามวงสีร้อยละ 13.33 การใช้สีกลมกลืนตามวง
สีร้อยละ 11.11 การและระบายสีที่รุนแรงน้อยที่สุดร้อยละ 6.67
5. ด้านผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง นักเรียนมีผลงานสะท้อน
ประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลงมากที่สุดร้อยละ 48.89 รองลงมา ผลงาน
สะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจนร้อยละ 26.67 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ
ทำนองและอารมณ์เพลงน้อยที่สุดร้อยละ 24.44

6. ความพึงพอใจ นักเรียนมีความพึงพอใจในการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน ผลเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.54 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

A STUDY OF PRATHOMSUKSA IV STUDENT'S PAINTINGS AND SATISFACTION
OF TEACHING TECHNIQUE USING MUSIC

AN ABSTRACT
BY
SUSHANE NOISAMDANG

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Art Education
at Srinakharinwirot University
May 2010

Sushane Noisamdang. (2010). *A Study of Prathomsuksa IV Students' Paintings and Satisfaction Of Teaching Technique Using Music*. Master's Project, M.Ed. (Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Project Advisor: Advisor Committee: Aassoc. Prof. Prit Supasetsiri, Assist Prof. Chakapong Phaetlakfa.

The purpose of this research was to study the painting work and student's attitude by instructional songs. The population consisted of 30 students from Prathomsuksa 4 in the second semester of academic year 2009 of Watdokmai School, Bangkok Metropolitan School. The data collecting tools of this study were songs such as original Thai songs, folksongs, classical songs as well as questionnaire about content composition, transformation, color, the products reflect the rhythm, musical tone and temper, and attitude.

The results revealed as follows.

1. Content that Prathomsuksa 4 students mostly used was nature (25.56%), human and human's relative (24.44%), imagining (18.89%), belift (15.56%), human's creative painting (8.89%), and at least science and technology (6.66%)
2. Composition that Prathomsuksa 4 students mostly used included feeling equilibrium (64.44%) and at least center equilibrium (35.56%). However they mostly used color (40%), included center (33.33%), decoration (16.67%) and at least relation shape (10%)
3. Tranformation that Prathomsuksa 4 students mostly used imitation (68.89%), feeling (20%) and at least shape changing (11.11%)
4. Color that Prathomsuksa 4 students mostly used included feeling based color (36.67%), realistic color (32.22%), contrast color (13.33%), consistent color (11.11%), and at least violent color (6.67%)
5. Painting products that Prathomsuksa 4 students mostly reflect the old experience as the rhythm, musical tone and temper. (48.89%), next they reflect the rhythm, musical tone and temper clearly. (26.67%) and at least they do not reflect the rhythm, musical tone and temper. (24.44%)
6. Attitude that Prathomsuksa 4 students mostly used included original Thai songs, folksongs and classical songs was average 2:54.

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้เกี่ยวข้องหลายท่าน ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยความเคารพและขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างดีจาก รongศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ ซึ่งเป็นประธานกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ที่ให้คำแนะนำและ ข้อเสนอแนะต่างๆ ที่เป็นประโยชน์เกี่ยวกับงานวิจัยทั้งทางตรงและทางอ้อม จนทำให้ปริญญานิพนธ์ ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ ที่นี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ได้แก่ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ รongศาสตราจารย์เกริก ยืนพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาริต ทิมวัฒนบรรเทิง อาจารย์สุชาติ ทองสีมา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและ อาจารย์สมบูรณ์ คำมูล โรงเรียนพูนสิน (เพชรสุขอุปถัมภ์) ที่ กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำตรวจแก้ไขเครื่องมือที่ใช้สำหรับงานวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารโรงเรียนวัดดอกลำไย สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ให้ความเอื้อเฟื้อสถานที่ในการทดลองใช้เครื่องมือ

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ พี่น้อง และเพื่อนๆ ทั้งจากสาขาวิชาศิลปศึกษา เพื่อน ครุในโรงเรียนวัดดอกลำไย และสมาชิกในครอบครัวทุกคนที่เป็นกำลังใจและให้ความช่วยเหลืออย่างดียิ่ง แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุเชน น้อยสำแดง

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ	1
ภูมิหลัง	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย	4
ความสำคัญของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
กรอบแนวคิดในการวิจัย	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาศิลปศึกษา.....	8
ศิลปศึกษาและทฤษฎีศิลปะเด็ก.....	8
ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ.....	11
ความสำคัญและทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก.....	15
ลักษณะสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสีของเด็ก.....	19
กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีการสอนศิลปะ.....	20
การวัดและประเมินผลการสอนศิลปะ.....	26
หลักในการวัดผลประเมินผลการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก.....	30
เอกสารเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี.....	33
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรี.....	33
ความหมายและองค์ประกอบของดนตรี.....	52
ความสำคัญและคุณค่าของดนตรี.....	52
ความหมายและองค์ประกอบของดนตรีไทย.....	57
เพลงไทยเดิมและประเภทของเพลงไทยเดิม.....	58
เพลงลูกทุ่ง.....	60
การฟังดนตรีคลาสสิก.....	62
ดนตรีคลาสสิกกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา.....	64
การนำดนตรีคลาสสิกบูรณาการกับการเรียนการสอนศิลปะกับเด็ก.....	65
ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศิลปะ.....	66
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ.....	67
ความหมายความพึงพอใจ.....	67

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ.....	67
องค์ประกอบที่มีผลต่อความพึงพอใจ.....	71
การวัดความพึงพอใจ.....	72
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	72
งานวิจัยภายในประเทศ.....	72
งานวิจัยต่างประเทศ.....	75
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	77
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	77
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	79
ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	82
วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	82
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	83
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	109
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	109
ความสำคัญของการวิจัย.....	109
ขอบเขตของการวิจัย.....	109
สรุปผลการวิจัย.....	111
อภิปรายผล.....	112
ข้อเสนอแนะ.....	115
บรรณานุกรม	116

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก	124
ภาคผนวก ก	125
ภาคผนวก ข	159
ภาคผนวก ค	161
ประวัติย่อผู้วิจัย	165

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การจำแนกลักษณะของจังหวัด.....	53
2 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม.....	86
3 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม.....	88
4 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง.....	89
5 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง.....	90
6 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก.....	91
7 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก.....	93
8 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก.....	94
9 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม.....	94
10 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง.....	95
11 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก.....	96
12 ผลการศึกษาการจัดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก.....	97
13 ผลการศึกษาการถ่ายทอดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม	98
14 ผลการศึกษาการถ่ายทอดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง..	99
15 ผลการศึกษาการถ่ายทอดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก	99
16 ผลการศึกษาการถ่ายทอดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก.....	100
17 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม	101
18 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง	102
19 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก.....	103
20 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก.....	104
21 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงไทยเดิม.....	104
22 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงลูกทุ่ง.....	105
23 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงคลาสสิก.....	106

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
24 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก.....	107
25 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการวาดภาพ ระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก	108

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 แม่สีข้างเขียน.....	47
3 แม่สีวิทยาศาสตร์.....	48
4 แม่สีจิตวิทยา.....	48
5 ผลงานนักเรียนคนที่ 6	88
6 ผลงานนักเรียนคนที่ 29	88
7 ผลงานนักเรียนคนที่ 10	91
8 ผลงานนักเรียนคนที่ 28.....	91
9 ผลงานนักเรียนคนที่ 19.....	93
10 ผลงานนักเรียนคนที่ 23.....	93
11 ผลงานนักเรียนคนที่ 9.....	95
12 ผลงานนักเรียนคนที่ 25.....	95
13 ผลงานนักเรียนคนที่ 9.....	96
14 ผลงานนักเรียนคนที่ 11.....	96
15 ผลงานนักเรียนคนที่ 26.....	97
16 ผลงานนักเรียนคนที่ 27.....	97
17 ผลงานนักเรียนคนที่ 5.....	98
18 ผลงานนักเรียนคนที่ 16.....	98
19 ผลงานนักเรียนคนที่ 16.....	99
20 ผลงานนักเรียนคนที่ 18.....	99
21 ผลงานนักเรียนคนที่ 5.....	100
22 ผลงานนักเรียนคนที่ 6.....	100
23 ผลงานนักเรียนคนที่ 1.....	101
24 ผลงานนักเรียนคนที่ 12.....	101
25 ผลงานนักเรียนคนที่ 5.....	102
26 ผลงานนักเรียนคนที่ 12.....	102
27 ผลงานนักเรียนคนที่ 2.....	103
28 ผลงานนักเรียนคนที่ 25.....	103
29 ผลงานนักเรียนคนที่ 16.....	105
30 ผลงานนักเรียนคนที่ 18.....	105

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
31 ผลงานนักเรียนคนที่ 2	106
32 ผลงานนักเรียนคนที่ 20.....	106
33 ผลงานนักเรียนคนที่ 9	107
34 ผลงานนักเรียนคนที่ 14.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์หรือยุคข้อมูลข่าวสารที่ไร้พรมแดน ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่าง ๆ มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ฉะนั้นประเทศไทยเราจะต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปัจจัยที่สำคัญที่ต้องเร่งพัฒนาคือ คุณภาพของคน คนจะมีคุณภาพเพียงใดอยู่ที่การจัดการศึกษา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550 มาตรา 52 ได้กำหนดไว้ชัดเจนว่าเด็กและเยาวชนมีสิทธิในการอยู่รอดและได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาตามศักยภาพในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ (ธีรเดช นรตถรักษา. 2551: 15) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550-2554) ที่ต้องการพัฒนานคน ให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกันโดยพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาการเรียนรู้ของคนทุกกลุ่มทุกวัยตลอดชีวิต (ธีรพงษ์ มหาวิโร. 2550: 46) ประเทศไทยมีแนวทางในการพัฒนาพลเมืองให้มีคุณภาพและเป็นการสร้างทรัพยากรบุคคลสำหรับการนำพาประเทศก้าวสู่การแข่งขันในเวทีโลกโดยจัดทำมาตรฐานการศึกษาของชาติเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะคุณภาพที่พึงประสงค์และมาตรฐานที่ต้องการให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง อุดมการณ์สำคัญของการจัดการศึกษาคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิต และการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ (สำนักงานเลขาธิการ สภาการศึกษา. 2548: 13)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542ได้กำหนดให้การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความมั่งคั่งของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อมสังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต การศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรม ในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 25-26)

ศิลปะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของกระบวนการจัดการศึกษาที่มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีจิตใจงดงาม มีสุนทรียภาพ ช่างคิด ช่างสังเกต รู้จักพินิจพิเคราะห์ มีความรู้ความเข้าใจ เห็นคุณค่าของศิลปะ สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมอันเป็นมรดกทางภูมิปัญญาของคนในชาติ กระบวนการเรียนการสอนศิลปะมีบทบาทสำคัญทำให้เด็กมีพัฒนาการในด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์

และสังคมเปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกอย่างอิสระใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ ตามความสามารถของแต่ละคน ศิลปะทำให้เด็กมีสมาธิ สุขภาพกาย สุขภาพจิตดี อันเป็นรากฐานของการพัฒนาชีวิตที่สมบูรณ์ต่อไปในอนาคตซึ่งจะส่งผลต่อสังคมและประเทศชาติ

หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กล่าวถึงการจัดการศึกษาว่าให้มุ่งเน้นความสำคัญ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อพัฒนาคนให้มีความสมดุลโดยยึดหลักผู้เรียนสำคัญที่สุด ทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ (กรมวิชาการ. 2544: 3) กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าไปกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่นเพราะเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์สามารถค้นพบศักยภาพของตนเอง อันเป็นพื้นฐานในการศึกษาต่อ หรือประกอบอาชีพได้ด้วยการมีความรับผิดชอบ มีระเบียบวินัย สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ. 2546: 1) ในทำนองเดียวกัน วิรุณ ตั้งเจริญ (2539: 54) กล่าวไว้ว่า ศิลปะเด็ก คือ ศิลปะที่เด็กแสดงออกตามสภาพความสนใจการรับรู้และความพร้อมของเด็กแต่ละคนโดยที่การแสดงออกนั้นจะแสดงออกด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งผ่านวัสดุที่เหมาะสมและปรากฏเป็นผลงานศิลปะที่รับรู้ได้ด้วยประสาทตาหรือที่เรียกว่า ทัศนศิลป์ เช่น ภาพเขียน รูปปั้น แกะสลัก ภาพพิมพ์ เป็นต้น เมื่อศิลปะเด็กเกี่ยวข้องกับระบบการศึกษาในโรงเรียนศิลปะเด็กจึงสัมพันธ์กับกระบวนการเรียนการสอนและจิตวิทยาในการเรียนการสอนไปพร้อมกัน

การจัดกิจกรรมศิลปะเป็นสิ่งที่ผู้สอนต้องออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับการเสริมสร้างศักยภาพของเด็ก ลักษณะของกิจกรรมควรส่งเสริมให้เด็กกล้าคิดกล้าแสดงออก การสอนศิลปะควรใช้วิธีการที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ มีจินตนาการมีทัศนคติที่ดีต่อศิลปะ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรต้องการ

ปริญญา นันทสุข (2547: 16) กล่าวถึงการมองคุณค่าจากงานศิลปะของเด็กว่า ครูศิลปะที่มีความเข้าใจเด็กในพฤติกรรมต่างๆ ก็พอจะเห็นหนทางที่จะใช้กระบวนการทางศิลปะเพื่อปรับปรุงบุคลิกภาพของเด็ก ให้ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ผ่านคลายความกดดันภายในจิตใจเหตุผลผิดชอบชั่วดี มั่นใจในตนเองแล้วเปลือออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ อันจะนำตัวเด็กไปสู่การยอมรับจากสังคม เมื่อเขาได้เรียนรู้ได้แสดงออก เห็นคุณค่าในตัวเองจนสามารถชี้แนะผู้อื่นได้ ในทำนองเดียวกัน Lowenfeld (1987) ได้กล่าวถึงบทบาทความสำคัญของศิลปะที่มีผลต่อการส่งเสริมพัฒนาในด้านต่างๆ ของเด็ก ศิลปะนอกจากจะมีส่วนช่วยให้เด็กได้มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญาแล้วยังช่วยให้เด็กมีพัฒนาการในด้านการรับรู้ การสร้างสรรค์ และสุนทรียภาพอีกด้วย พัฒนาการทางการวาดภาพระบายสีของเด็กจะแตกต่างกันไปตามวัยซึ่งเด็กในช่วงอายุ 9-11 ปี นั้นตามทฤษฎีพัฒนาการทางด้านศิลปะเด็กของโลเวนเฟลด์ และบริเทน (Lowenfeld; & Brittain. 1987) ได้กล่าวว่าเด็กในวัยนี้เริ่มมีการวาดภาพเหมือนจริงมากขึ้นแต่ยังไม่สามารถวาดภาพตามที่ตามองเห็นได้ เพราะเด็กยังไม่รู้จักการสังเกตรายละเอียด มีการเปลี่ยนแปลงการใช้เส้นมาตรฐานมาเป็นเส้นพื้นที่ราบ ที่แสดงถึงการใช้ช่องไฟที่เหมือนจริงมากขึ้น

การวาดภาพของเด็กในช่วงอายุ 9-11 ปี เป็นช่วงที่เด็กจะมีพัฒนาทางการวาดภาพที่ลดลง ซึ่งหากไม่ได้รับการส่งเสริมพัฒนาทางการวาดภาพแล้วนั้น ความสามารถของพวกเขาก็คงยากที่จะพัฒนาต่อไปได้ในที่สุด แม้กระทั่งเติบโตเป็นผู้ใหญ่ (ณัฐกัญญาณ์ อนันทรวัน. 2550: 3; อ้างอิงจาก วิรุณ ตั้งเจริญ. 2526) สาเหตุดังกล่าว ส่วนหนึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการตามวัยของเด็กเองและสภาพแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็กและหากครูผู้สอนยังจำกัดอยู่ในรูปแบบการสอนแบบเดิมๆ โดยไม่คำนึงถึงทักษะ และพัฒนาการของเด็กในวัยนี้อาจส่งผลทำให้เด็กกลายเป็นคนที่ขาดความเชื่อมั่นในตนเอง

ในระยะหลังมานี้มีผลการวิจัยมากมายที่ชี้ให้เห็นว่าดนตรีมีอิทธิพลในการช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย อารมณ์ หรือสติปัญญา ดนตรีมีส่วนช่วยให้พัฒนาการของเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพมากขึ้น พันธุกรรมไม่ใช่ปัจจัยเดียว มีผลต่อพัฒนาการด้านต่างๆ สิ่งแวดล้อมก็มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนาอย่างเต็มที่ การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดีย่อมช่วยให้เด็กได้มีการพัฒนาทางด้านความคิดและสติปัญญา

ผลกระทบของเสียงดนตรีที่สมองตีความหมายนั้นมีการทำงานอย่างเป็นระบบ และเสียงดนตรีก็สามารถเปลี่ยนแปลงอารมณ์ได้ทั้งในขณะที่รู้สึกตัวและไม่รู้สึกตัว ราไพพรรณ ศรีโสภาค (ศศิธร ปรีทอง. 2537: 3; อ้างอิงจาก ราไพพรรณ ศรีโสภาค. 2518) ได้กล่าวไว้ว่าดนตรีที่ก่อให้เกิดความสงบของจิตใจ อารมณ์ ควรเป็นดนตรีประเภทที่มีความยาวพอสมควรดนตรีคลาสสิกหรือดนตรีไทยเดิม ซึ่งมีประโยชน์ต่อการทำให้จิตใจสงบลงได้มากกว่าเพลงป๊อปปูล่าทั่วไป เพราะสามารถถึงอารมณ์ให้คล้อยตามไปได้ติดต่อกันโดยไม่สะดุด ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งในเนื้อแท้ของกระบวนการศึกษา เพราะดนตรีมีส่วนช่วยทะนุบำรุงชีวิตเด็กให้สมบูรณ์พูนสุข ทั้งเป็นตัวประกอบสำคัญที่ส่งเสริมบุคลิกภาพของแต่ละคน และดนตรียังก่อให้เกิดความรู้สึกทางอารมณ์ต่างๆ ความนึกคิดและสามารถสร้างมโนภาพได้ โยชิโร นากามุสึ ได้กล่าวว่า การฟังดนตรีสามารถปรับสภาพสมองให้อยู่ในลักษณะพร้อมที่จะเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะในขณะที่ฟังดนตรีนั้นสมองจะอยู่ในลักษณะที่ผ่อนคลาย อันเป็นพื้นฐานของการคิดสร้างสรรค์ (ศศิธร ปรีทอง. 2537: 22; อ้างอิงจาก Yoshiro Nakamutsu. n.d.)

ในการใช้เพลงประกอบการเรียนการสอนถือว่าเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาอย่างหนึ่งในวงการการศึกษาของไทยเรามีบทบาทสำคัญที่จะช่วยในการเรียนการสอนได้ทุกวิชา เฉลิมพล งามสุทธิ (2548: 51) กล่าวไว้ว่า กิจกรรมเกือบทุกอย่างนับได้ว่ามีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องทั้งทางตรง และทางอ้อมเสมอ เสียงดนตรีมีอิทธิพลต่อสรีระทางร่างกาย เช่น การเดินของระบบหัวใจ ความดันโลหิต การสูบฉีดโลหิต และการกระตุกของกล้ามเนื้อและผิวหนังได้มีการทดลองวัดความดันโลหิตของนักเรียนขณะร้องเพลง ในจังหวะที่มีความเร็ว-ช้า แตกต่างกัน ผลปรากฏว่า ความดันโลหิตเปลี่ยนแปลงไป การฟังเพลงและการร้องเพลงถือเป็นการจัดปัจจัยเกื้อหนุนในทางบวก กระตุ้นพัฒนาสมองทำให้เซลล์ประสาทของการเรียนรู้ทำงานและอยู่คงทน การฟังเพลงหรือดนตรีนับเป็นภาษาหนึ่งซึ่งใช้ถ่ายทอดความรู้สึกที่ภาษาในลักษณะอื่นไม่สามารถถ่ายทอดได้ แทนที่จะเป็นคำพูดหรือทำทางเพลง กลับใช้เสียงและจังหวะเป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกแทน ดังที่ เยาวพา เดชะคุปต์ (2542: 75) กล่าวว่า เด็กทุกคนแม้แต่

เด็กพิการ ด้อยโอกาสก็ยังสามารถได้ยินเสียงดนตรีมาตั้งแต่เกิด ดนตรีเป็นทุกสิ่งทุกอย่างของชีวิตเด็ก เราสามารถเลือกและจัดประสบการณ์ทางดนตรีให้กับเด็กได้ ดนตรีมีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา ด้านต่างๆ ทุกด้าน โดยดนตรีจะมีส่วนในการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาของเด็ก ฌ็อง-ฌัก สุกุทิจิตต์ (2541: 21-22) กล่าวว่า ดนตรีช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก ดนตรีเป็นตัวกระตุ้นให้เด็กคิดค้น ทดลองและแสดงออกโดยใช้ดนตรีเป็นสื่อ เนื่องด้วยประสบการณ์ ทางดนตรีช่วยให้เด็กรู้จักและเข้าถึงความรู้สึก ความสามารถของตนเอง ยังช่วยให้เด็กเข้าใจเอกลักษณ์ ของวัฒนธรรมของตนด้วยและสิ่งที่สำคัญที่สุดดนตรีเป็นสื่อศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้าน สุนทรีย ซึ่งนำไปสู่ความซาบซึ้งในดนตรี ช่วยให้มีอารมณ์สุนทรียโดยการตอบสนองต่อองค์ประกอบของ ดนตรี เช่น ทำนองจังหวะ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ช่วยให้เด็กรู้ซึ่งถึงความสวยงาม ความเต็มอิ่มในอาหาร และ ความมั่งคั่งทางความรู้สึก การที่เด็กมีประสบการณ์ทางดนตรีช่วยเติมความรู้สึกและความต้องการของ เด็กให้เต็ม ซึ่งทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มีจิตใจเจริญงอกงาม สำหรับเพลงที่ฟังทำให้เกิด ความคิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์สามารถฟังเพลงได้หลายประเภท ได้แก่ เพลงคลาสสิก เพลงสากล เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงไทยสากล เพลงพื้นบ้าน เป็นต้น

จากความสำคัญดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำดนตรีมาใช้ประกอบการเรียน การสอนศิลปะ เพื่อพัฒนาความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ทางด้านการวาดภาพระบายสีของ นักเรียน ซึ่งในปัจจุบันผู้วิจัยสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนมีปัญหาทางด้าน ความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการวาดภาพ และการกล้าแสดงออก ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาค้นคว้าหาวิธีการสอนและสื่อการสอนเพื่อนำมาพัฒนาผู้เรียน โดยศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่ เกี่ยวข้องกับดนตรีไม่ว่าจะเป็นเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก พบว่าดนตรีสามารถ นำมาใช้ในการสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน เพื่อทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีสมาธิ อารมณ์ผ่อนคลาย กล้าแสดงออก และแสดงความคิดจินตนาการอย่างอิสระ มีผลงานที่ แปลกใหม่ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลงานวาดภาพระบายสี ด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ และการใช้สี ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง และความ ฟังพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงประกอบการสอน เพื่อนำผลการวิจัยมา พัฒนาการเรียนการสอนศิลปะให้ดียิ่งขึ้น และนำไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆ ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งความมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาผลงานภาพวาดภาพระบายสี โดยใช้เพลงประกอบการสอน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนศิลปะ โดยใช้เพลงประกอบ การสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงลักษณะผลงานภาพวาดระบายสี และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนศิลปะ โดยใช้เพลงประกอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสามารถนำผลการทดลองไปใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะให้ดีขึ้น และส่งเสริมในการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน เพื่อที่จะช่วยพัฒนาความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนศิลปะ และนำผลการทดลองไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆได้เป็นอย่างดี การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและระดับมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 4 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องเรียนมีการจัดการเรียนการสอนแบบคลัสเตอร์เด็กเก่ง ปานกลาง และ เด็กอ่อนในทุกห้องเรียน จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเลือกมาโดยวิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลาก มา 1 ห้องเรียน จาก 4 ห้องเรียนจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน
2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ
 - 2.1 ผลงานภาพวาดระบายสี โดยใช้เพลงประกอบการสอน
 - 2.2 ความพึงพอใจในการเรียน

นิยามศัพท์เฉพาะ

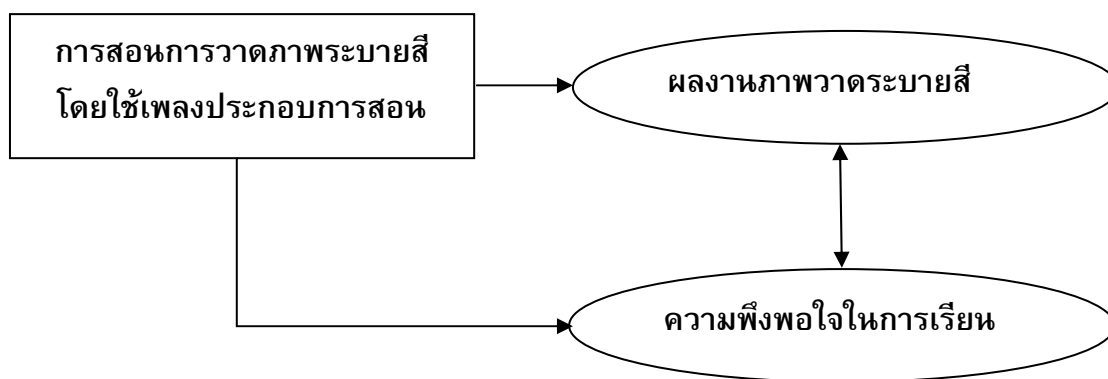
1. การสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลง หมายถึง แผนการสอนศิลปะเรื่องการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน มีจำนวน 3 แผนการสอน ประกอบด้วยสาระสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยคัดเลือกเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งและเพลงคลาสสิกเป็นสื่อการเรียนการสอนและเปิดเพลงระหว่างที่นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ

2. ผลงานภาพวาดระบายสี หมายถึง ผลงานภาพวาดระบายสีที่ได้แสดงออกทางการวาดภาพด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลงจากการใช้เพลงประกอบการสอน

3. ความพึงพอใจในการเรียนศิลปะ หมายถึง ความรู้สึกและความคิดของนักเรียนที่มีต่อการเรียนศิลปะ โดยได้รับการจูงใจในการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอนถ่ายทอดอารมณ์ ความคิด จินตนาการออกมาเป็นภาพวาด ทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมพัฒนาความคิด ความสามารถ เกิดความกระตือรือร้น มีความสนใจและพึงพอใจในการเรียนเป็นผลทำให้เกิดประสิทธิภาพของผลงาน ทำให้เกิดการพัฒนาขึ้นโดยวัดได้จากคะแนนการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้สามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพ

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับวิชาศิลปศึกษา
 - 1.1 ศิลปศึกษาและทฤษฎีศิลปะเด็ก
 - 1.2 ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ
 - 1.3 ความสำคัญและทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก
 - 1.4 ลักษณะสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสีของเด็ก
 - 1.5 กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีสอนศิลปะ
 - 1.6 การวัดและประเมินผลการสอนศิลปะ
 - 1.7 หลักในการวัดผลประเมินผลการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก
2. เอกสารเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี
3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรี
 - 3.1 ความหมายและองค์ประกอบของดนตรี
 - 3.2 ความสำคัญและคุณค่าของดนตรี
 - 3.3 ความหมายและองค์ประกอบของดนตรีไทย
 - 3.4 เพลงไทยเดิมและประเภทของเพลงไทยเดิม
 - 3.5 เพลงลูกทุ่ง
 - 3.6 การฟังดนตรีคลาสสิก
 - 3.7 ดนตรีคลาสสิกกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา
 - 3.8 การนำดนตรีคลาสสิคบูรณาการกับการเรียนการสอนศิลปะกับเด็ก
 - 3.9 ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศิลปะ
4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ
 - 4.1 ความหมายความพึงพอใจ
 - 4.2 ทฤษฎีความพึงพอใจ
 - 4.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อความพึงพอใจ
 - 4.4 การวัดความพึงพอใจ
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยภายในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับศิลปศึกษา

1.1 ศิลปศึกษาและทฤษฎีศิลปะเด็ก

เนื่องจากศิลปศึกษาเป็นสาขาหนึ่งในอาณาจักรของการศึกษา (Education) และการศึกษามีรากฐานมาจากทฤษฎีทางมนุษยศาสตร์ผสมผสานกับทฤษฎีทางจิตวิทยาการศึกษา (Smith. 1987: 15) ซึ่งบางทฤษฎีก็มุ่งเน้นการเรียนรู้และประสบการณ์ของนักเรียนทั้งในและนอกโรงเรียน บ้างก็เน้นเฉพาะภายในโรงเรียน ทฤษฎีทางด้านศิลปศึกษาจึงสืบสานแนวทางและรากฐานมาจากทฤษฎีปรัชญาการศึกษาจิตวิทยาการศึกษาและหลักการเฉพาะตัวของศิลปศึกษาเองผสมผสานกันไป

วิรุณ ตั้งเจริญ (2542: 46–50) สรุปทฤษฎีศิลปะเด็กตามที่เฟลด์แมน (Feldman, E.B.) เสนอไว้ดังนี้ คือ

ทฤษฎีการรู้คิด (Cognitive Theory)

ทฤษฎีการรู้คิดหรือทฤษฎีสติปัญญา (Cognitive or Intellectual Theory) ในทางศิลปะเด็ก ในมุมมองที่ว่า เด็กเขียนภาพหรือเสนอสิ่งที่ได้รู้มากกว่าสิ่งที่เด็กเห็น (He Knows rather than what he sees) สภาพการลดตัดทอนขนาดและรูปทรงในศิลปะเด็กได้รับการพิจารณาว่า เกิดจากการอ่อนด้อยความรู้ หรือพัฒนาการทางด้านมโนทัศน์เกี่ยวกับขนาดหรือรูปทรงของสิ่งนั้นๆ ไม่ถูกต้องและเป็นจริงเพียงพอ

แนวทางทฤษฎีการรู้คิด มีข้อสันนิษฐานอยู่บนพื้นฐานที่ว่า “ความรู้ที่ถูกต้องอันเป็น สัจภาวะ คือ พื้นฐานของการนำเสนอที่ชัดเจนของสัจภาวะในงานศิลปะ” การเพิ่มประสบการณ์ต่อโลกให้กับเด็ก จะช่วยให้เด็กลดข้อบกพร่องหรือลดความไม่พร้อมทางด้านมโนทัศน์ต่อสิ่งต่างๆ ในเยาว์วัยลง และจะเพิ่มคุณภาพในการใช้เขียนภาพแสดงความจริงของวัตถุยิ่งขึ้น

ทฤษฎีนี้ยังเชื่อว่า การมองเห็นของเด็กไม่ต่างไปจากผู้ใหญ่ การแสดงความงามของเด็กในสภาพลดตัดทอนเรียบง่าย ไม่ใช่เป็นความพยายามที่จะกระทำเช่นนั้น ไม่ใช่ปัญหาทางการมองเห็นหรือปัญหาในการควบคุมร่างกาย ภาพบนจอภาพ (Retinal Images) ในตาของเด็กปรากฏขึ้นเช่นเดียวกับผู้ใหญ่แต่ปฏิภพในการนำเสนอของเด็ก จากสิ่งที่เด็กมองเห็นหรือระลึกขึ้นมา เด็กจะไม่เชื่อถือข้อมูลผัสสะ (sense data) นั้น เด็กจดจำหรือคิดเฉพาะโครงสร้างใหญ่ๆ ในสิ่งที่เขามุ่งแสดงออกเด็กตอบสนองแต่เพียงความเข้าใจในเชิงสติปัญญาหรือมโนทัศน์ต่อวัตถุ เป็นความเข้าใจที่ไม่ชัดเจนเพราะเด็กยังไม่คุ้นเคยต่อโลกและสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ต่อเมื่อเด็กเรียนรู้และผ่านวุฒิภาวะในระดับหนึ่ง เด็กจะสร้างมโนทัศน์ ในประสบการณ์ที่เขาเกี่ยวข้องเพิ่มขึ้นและแจ่มชัดขึ้น มโนทัศน์ที่เด่นชัดขึ้นนี้จะพบได้จากการแสดงออกของเด็กด้วยรายละเอียดที่มากขึ้นซับซ้อนขึ้นและจินตนาการที่กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

โดยสรุป ทฤษฎีการรู้คิดนี้ พยายามอธิบายถึงสภาพรูปทรงง่าย ๆ ในศิลปะเด็ก และจุดอ่อนตามการมองเห็นแบบผู้ใหญ่ และยังเป็นการอธิบายการเปลี่ยนแปลงด้านการแสดงออกทางความงามของเด็กที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการรับรู้สิ่งแวดล้อม

แต่ดูเหมือนว่า ทฤษฎีนี้จะขาดการอธิบายถึงสภาพจินตนาการและการสร้างสรรค์ในระดับเด็กที่โตขึ้นคล้ายเป็นการดึงทฤษฎีไปสู่ความรู้ในทางภาษาของเด็กและพลังมโนทัศน์ เป็นหลัก ไม่ได้มองว่ามโนทัศน์เติบโตขึ้นมาจากประสบการณ์สัมผัส (Sensory Experiences) ไม่ได้มองถึงว่าการนำเสนอจะต้องเกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์ภาพที่มองเห็น หรือการรับรู้จะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ หรือเป็นการสะสมความรู้สึกสัมผัสก็ได้และไม่ได้มองถึงว่าการที่เด็กแสดงออกจะมีอิทธิพลจากความงามของวัตถุ หรือเกี่ยวข้องกับการรับรู้วัตถุขณะที่เด็กทำงาน

ทฤษฎีพัฒนาการ (Development Theory)

จากการศึกษาและวิจัยเชิงประจักษ์พยานในภาพเขียนของเด็กนั้น มีเหตุผลที่เป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงวุฒิภาวะการเขียนภาพให้เห็นเด่นชัดเป็นช่วงๆ โดยมีความเด่นชัดเป็นช่วงๆ โดยมีความเด่นชัดเฉพาะระดับจากวัยหนึ่งไปสู่อีกรวัยหนึ่งที่อายุมากขึ้น ซึ่งพิจารณาเริ่มต้นจากสภาพขีดเขียนสับสนในช่วงวัยก่อนเข้าโรงเรียน เด็กพัฒนาไปสู่การเขียนภาพในสภาพวงกลม วงรี รูปทรงแท่นคน และสิ่งของ หลังจากนั้นก็จะเพิ่มรายละเอียดเข้าไปในรูปทรงพื้นฐาน พร้อมทั้งการแสดงบริเวณว่างที่มีความหมาย เสนอสภาพการเคลื่อนไหว เพิ่มดีกรีในการสนองตอบ ต่อภาพที่มองเห็น ทางด้านรูปทรงสี และตำแหน่งของวัตถุในบริเวณว่าง หลังจากนั้นก็ก้าวไปสู่การแสดงออกในลักษณะเหมือนจริง

พัฒนาการทางวุฒิภาวะด้านการแสดงออกทางศิลปะเช่นนั้น ได้รับการศึกษาค้นคว้าและบันทึกไว้อย่างชัดเจนในงานของโลเวนเฟลด์ (Lowenfeld, 1947) ซึ่งเขายืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแสดงออกในสิ่งที่มองเห็นได้นี้เป็นปฏิกิริยาตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของ สติปัญญา อารมณ์ สังคม การรับรู้ กายภาพ สุนทรียะ และการสร้างสรรค์ภายในตัวเด็กซึ่งโลเวนเฟลด์ได้แบ่งแยกระดับวุฒิภาวะไว้ดังนี้

ระดับขีดเขียนสับสน / Scribbling Stage	2 – 4 ปี
ระดับก่อนโครงการ / Preschematic Stage	4 – 7 ปี
ระดับโครงแบบ / Schematic Stage	7 – 9 ปี
ระดับเริ่มเหมือน / Dawning Realism	9 – 11 ปี
ระดับเหมือนแฝง / Pseudorealistic Stage	11–13 ปี

หลังจากโลเวนเฟลด์ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการเช่นนี้ ต่อมาก็ยังมีนักศิลปศึกษาที่เสนอระดับวุฒิภาวะของเด็กในด้านการแสดงออกทางศิลปะ แม้จะมีข้อแตกต่างไปบ้างทางด้านการกำหนดอายุหรือบุคลิกในการแสดงออก แต่ก็มิได้แยกออกไปจากแกนความคิดของโลเวนเฟลด์มากนัก โลเวนเฟลด์ตระหนักดีว่า เด็กแต่ละคนไม่จำเป็นต้องผ่านระดับวุฒิภาวะเหล่านี้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ถ้าวการแสดงออกของเด็กคนใดคนหนึ่งที่วนเวียนในระดับวุฒิภาวะใดวุฒิภาวะหนึ่งนั้นอาจจะเป็นดัชนีชี้ให้เห็นความยุ่งยากทางสมอง หรืออารมณ์ของเด็กคนนั้นได้ ยกเว้นเด็กที่มีปัญหาทางปัญญา (Retarded Child) ซึ่งย่อมไม่สอดคล้องกับระดับวุฒิภาวะเหล่านี้แน่นอน

ด้วยเหตุนี้ การแสดงออกทางศิลปะของเด็กตามระดับวุฒิภาวะในทฤษฎีของโลเวนเฟลด์ จึงมีความสอดคล้องกับพัฒนาการทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา ความคิด-สร้างสรรค์ด้วย เป็นความสัมพันธ์กับคนและสิ่งของต่างๆ ในสภาพแวดล้อม ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีผลต่ออารมณ์และสติปัญญา เช่น ขนาดของวัตถุในภาพเขียนของเด็กจะแสดงความสำคัญของสิ่งนั้นที่มีต่อความรู้สึกของเขา เป็นต้น ซึ่งการมองในแง่นี้ย่อมเกี่ยวข้องกับสภาพการรู้คิด (Cognition) ของเด็ก เป็นการมองถึงพัฒนาการทางมโนทัศน์ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการทางความงามด้วยเช่นกัน การที่เด็กเขียนภาพแม่ใหญ่กว่าพ่อ ก็เป็นการชี้ให้เห็นความสำคัญในเชิงความคิดที่เด็กมีต่อแม่ เป็นต้น

ปัญหาสำคัญสำหรับการสอนศิลปะในทฤษฎีพัฒนาการนี้ โดยอย่างยิ่งในระดับประถมศึกษา ซึ่งต้องกระตุ้นการแสดงออกของเด็กให้พัฒนาการของเขาสอดคล้องกับเกณฑ์ในเชิงวิทยาศาสตร์นั้น และดูเหมือนว่าทฤษฎีพัฒนาการนี้ จะให้ความสำคัญในเชิงจิตวิทยาบำบัดมากกว่าเป้าหมายในเชิงความงาม

ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

รากฐานความคิดทางจิตวิเคราะห์ คือ มโนทัศน์ของจิตไร้สำนึก (Unconscious) ซึ่งเป็นตัวกำหนดกิจกรรมให้กับสมองกับระบบประสาท สภาพจิตไร้สำนึกเป็นผลมาจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงในสมอง (Metabolic Processes) จากพลังไปสู่การทำงาน และเชื่อว่าจิตไร้สำนึกเป็นเสมือนที่สะสมทุกสิ่งทุกอย่างไว้

กิจกรรมของจิตไร้สำนึก เช่น ความฝันและการลืม เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและปราศจากการควบคุมจิตไร้สำนึก เป็นอิทธิพลของกระบวนการรับรู้ จิตสำนึก หรือการแสดงออกสนใจอันเหมือนกับเป็นการจดจำ การตอกย้ำ การจินตนาการ การคาดเดา และการเก็บกดไว้ ถ้าทฤษฎีจิตไร้สำนึกเป็นจริง กิจกรรมของจิตไร้สำนึกครอบงำมนุษย์อยู่ตลอดเวลา ความคิด อารมณ์ การรับรู้ ความรู้สึกสัมผัส และการหยั่งรู้ ย่อมมีผลมาจากกระบวนการทางสมองที่เกี่ยวกับจิตไร้สำนึกทั้งสิ้น

ในทางศิลปะเด็ก ในมุมมองของจิตวิเคราะห์เราจะให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการรับรู้และการนำเสนอ จิตไร้สำนึกส่งผลต่อการแสดงออกทางศิลปะ เป็นการแสดงออกภายใต้อิทธิพลของมรดกเก่า (Archaic Heritage) ที่สะสมไว้ ประสบการณ์เก็บกด (Repressed Experience) ประสบการณ์ความทรงจำ (Remembered Experience) รวมทั้งความรู้สึกสัมผัสและการรับรู้ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันกาลตามความเชื่อในเชิงจิตวิเคราะห์แล้ว ความขัดแย้งระหว่างสัจภาวะของวัตถุและการนำเสนอของเด็ก ย่อมสะท้อนกระบวนการจิตไร้สำนึกในระบบสัญลักษณ์ ซึ่งปฏิบัติการอย่างเกือบจะเป็นอิสระจากประสบการณ์ที่มองเห็นได้ของเด็ก เป็นกระบวนการสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง

การที่เด็กแสดงออกเป็นภาพต่างๆ ย่อมอธิบายในมุมมองของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ได้ ในทำนองว่าเด็กนำเสนอจินตภาพภายใน ซึ่งจินตภาพนั้นเกิดขึ้นจากพลังอำนาจไร้สำนึก จิตไร้สำนึกสั่งการให้แสดงออกในรูปวงกลม ก็เพราะแรงขับสัญลักษณ์อันทรงพลังซึ่งเด็กไม่สามารถควบคุมจิตสำนึกของเขาได้ วงกลมนั้นอาจจะแสดงถึงครรภ์ ปาก หรืออกก็ได้

เมื่อจิตสำนึกของเด็กมีโอกาสพัฒนา สัญลักษณ์จะลดลง และมีสภาพเป็นการนำเสนอภาพอันแท้จริง แสดงโลกภายนอกมากกว่าโลกภายใน เมื่อเด็กพบว่าการแสดงออกของเขาไม่สอดคล้องกับภาพจริง เขาจะพยายามอย่างหนักในอันที่จะเก็บกตจิตไว้สำนึกซึ่งเป็นตัวชี้้นำในขณะสร้างสรรค์ความงาม ในคนที่สามารถเก็บกตจิตไว้สำนึกอย่างได้ผล ก็ย่อมพัฒนาพลังที่ดีในการนำเสนอภาพที่มองเห็นได้ เป็นการเรียนรู้จากภาพที่เห็นในผัสสะบนม่านตา

ทฤษฎีเกสตาลท์ (Gestalt Theory)

นักทฤษฎี เกสตาลท์ ที่เชื่อว่า เมื่อเรามองวัตถุไม่ได้มองเห็นวัตถุในแง่ผลรวมของส่วนต่างๆ ที่มองได้โดยตรง แต่มองเห็นภาพส่วนรวมหรือจินตภาพรวมซึ่งก่อโครงสร้างขึ้นมาจากสมอง บนพื้นฐานของความประทับใจในภาพที่มองเห็นได้ และพื้นฐานการมองเห็นขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นสำคัญ คนเรารับรู้และผ่านไปสู่กระบวนการทางสมอง การรับรู้ของคนเราต่างไปจากการรับรู้ภาพของกล้องถ่ายรูปภาพจากม่านตาจะกระตุ้นกระบวนการเคมี (Electrochemical Impulse) ในสมองภาพที่มองเห็นได้กับภาพในสมองจึงต่างกัน บางครั้งตามองเห็นภาพแต่สมองไม่รับภาพก็เป็นไปได้ และภาพในสมองอาจจะลัดตัดทอนหรือขยายจากภาพจริงก็ได้เช่นกัน

ตามทฤษฎี เกสตาลท์ ในระยะแรกการนำเสนอของเด็กจะไม่ใช่สัญลักษณ์ เป็นการสร้างขึ้นด้วยกระบวนการทางสมองในเชิงนามธรรม เป็นการจำกัดรายละเอียดที่มีอยู่ เด็กย่อมรู้จักวัตถุมากกว่าที่เขาเสนอ จากเหตุผลในทฤษฎีนี้การเสนอภาพรายละเอียดของเด็กจึงไม่ใช่การแสดงออกที่ดี แต่การที่เด็กแสดงออกให้เรียบง่ายและลัดตัดทอน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการจัดระบบ หรือสร้างโครงสร้างให้กับจินตภาพในการรับรู้ของเขา

เมื่อเด็กมีวุฒิภาวะสูงขึ้นเขาจะพบกับความไม่พอใจในการแสดงออกทางความงามของเขา เขาจะตรวจสอบและควบคุมการรับรู้ภายในสมองของเขามากขึ้น การรับรู้กับการเห็นมีความสัมพันธ์กันมากขึ้น แต่การนำเสนอกลับขาดความสัมพันธ์กับการเห็น

ทฤษฎีในเชิงจิตวิทยาศิลปศึกษา อาจจะเป็นพื้นฐานความคิดในอันที่จะผลักดันให้ การเรียนการสอนศิลปศึกษาหรือการกำหนดกิจกรรมศิลปะเด็ก เป็นไปอย่างมีเหตุมีผล และมีเป้าหมายกระจ่างชัดขึ้น

1.2 ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ

การเข้าใจถึงศิลปะเด็ก ต้องเข้าใจถึงพื้นฐานการแสดงออกที่เกี่ยวกับสภาพการรับรู้ของเด็กอีกด้วย เพราะการรับรู้สภาพแวดล้อมของเด็กแต่ละคน มีความผิดแผกแตกต่างกันออกไป ต่างไปจากการรับรู้ของผู้ใหญ่ออย่างแน่นอน สภาพการรับรู้และการแสดงออกทางศิลปะของเด็กแบ่งออกเป็นทฤษฎีต่างๆ คือ

วิรุณ ตั้งเจริญ ได้แยกสภาพการรับรู้และการแสดงออกทางศิลปะของเด็กออกเป็นทฤษฎีต่างๆ คือ

ทฤษฎีเหมือนจริง (Naive Realism)

ทฤษฎีเหมือนจริงทางศิลปะขึ้นอยู่กับสมมุติฐานที่ว่า “ไม่มีข้อแตกต่างกันระหว่างรูปวัตถุและภาพที่เด็กรับรู้” จากสมมุติฐาน หมายความว่า เมื่อวัตถุสิ่งแวดล้อมมีรูปทรง สี รายละเอียดอย่างไร ภาพที่เด็กรับรู้ก็สามารถรับรู้รูปทรง สี และรายละเอียดตรงกับความเป็นจริงทุกประการ เมื่อเราับศิลปะแบบเหมือนจริงเข้ามาสอนในโรงเรียนโดยเน้นการฝึกฝนด้านฝีมือ ได้ผลงานที่เลียนแบบวัตถุสิ่งแวดล้อม สื่อที่ใช้ในการแสดงออกก็มีจำนวนจำกัด ซึ่งทำให้การแสดงออกในลักษณะเหมือนจริงมีจุดอ่อนยิ่งขึ้น

การสอนศิลปะเด็กในลักษณะเหมือนจริงจะสอดคล้องกับสภาพการศึกษาที่ยึดครูเป็นศูนย์กลางด้วยเช่นเดียวกัน มีลักษณะฝึกฝนทางทักษะของศิลปะอีกด้วยการเรียนการสอนศิลปะในลักษณะเหมือนจริงได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางและเป็นเวลานานพอสมควรแม้ฝึกฝนศิลปะแบบเหมือนจริงจะเหมาะสมกับการฝึกฝนของเด็กนักเรียนที่โตขึ้นแต่การเขียนภาพเหมือนจริงก็ยังคงใช้ได้กับศิลปะเด็ก แต่ต้องเป็นเพียงส่วนหนึ่งซึ่งจะช่วย让孩子มีประสบการณ์และการแสดงออกที่หลากหลายยิ่งขึ้น และก็ต้องไม่ใช่แบบเหมือนจริงตามมาตรฐานของผู้ใหญ่ แต่เป็นแบบเหมือนจริงตามมาตรฐานของเด็ก โดยมีความแตกต่างเฉพาะบุคคลเป็นพื้นฐานในการแสดงออก

ทฤษฎีปัญญา (Intellectualist Theory)

ตามแนวคิดของทฤษฎีปัญญาทางศิลปะ มีความเชื่อกันว่า เมื่อเด็กเขียนสิ่งใดจะเขียนตามที่รู้ การที่เด็กรู้ในที่นี้ หมายถึง การที่เด็กมีความรู้ต่อสิ่งนั้นๆ เป็นความรู้ในลักษณะที่เป็นความคิดรวบยอดต่อสิ่งนั้นเป็นผลมาจากการสังสมประสบการณ์ของแต่ละคน ภาพที่ปรากฏอยู่เบื้องหน้าเป็นเพียงตัวกระตุ้นให้คิดคำนึงถึงประสบการณ์เป็นสิ่งที่นักทฤษฎีปัญญาสรุปว่า เด็กที่เขียนภาพตามที่เขารู้ไม่ใช่จากการที่เด็กมองเห็น การประยุกต์ทฤษฎีปัญญามาใช้สำหรับศิลปะเด็ก สามารถนำมาใช้ได้อย่างดี เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กเสนอสติปัญญาของเด็กแต่ละคนที่ได้สะสมประสบการณ์และการรับรู้จนเกิดเป็นความคิดรวบยอดในจิตสำนึกของเด็ก ซึ่งความคิดรวบยอดจะถูกต้องและดีงามเพียงใดขึ้นอยู่กับเตรียมการของผู้ใหญ่ทั้งที่บ้านและโรงเรียน

สำหรับการเรียนการสอนศิลปะเด็กโดยทั่วไปไม่ได้ยึดทฤษฎีนั้นเพียงทฤษฎีเดียวเพราะขีดจำกัดของกิจการนี้มีอยู่ แนวคิดของทฤษฎีปัญญาจึงถูกนำไปแทรกหรือผสมผสานกับแนวคิดอื่นๆ ด้วย เพื่อให้เด็กได้เสนอความคิด ได้แสดงออกและได้รับประสบการณ์ที่กว้างขึ้น เพราะประสบการณ์ทางศิลปะควรมีลักษณะบูรณาการหลายด้าน เช่น การเสนอความคิด รูปแบบสร้างสรรค์ การแสดงอารมณ์ การบันทึกสภาพแวดล้อม เป็นต้น

ทฤษฎีการรับรู้ (Perceptual Theory)

จากแนวคิดจิตวิทยา เกสทอลท์ (Gestalt Psychology) ในแง่การรับรู้จากสภาพส่วนรวมมาสู่ส่วนย่อย ได้ส่วนผลมาสู่ทฤษฎีของ อาร์นไฮม์ (Arnheim's Theory) ซึ่งได้เสนอหลักการโดยสรุปว่า “เด็กเขียนภาพตามที่เห็น” โดยเชื่อในกระบวนการรับรู้ที่เริ่มจากการมองเห็นสิ่งต่างๆ ในสภาพ

ส่วนรวมทั้งหมด แล้วจึงมองเห็นรายละเอียดตามมา จะพบว่าวัยเด็กในช่วงแรกจะเขียนภาพวัตถุ สิ่งแวดล้อมเป็นรูปทรงง่าย ๆ ไม่มีรายละเอียดมากนักต่อเมื่อเด็กโตขึ้นภาพเขียนของเขาค่อย ๆ เพิ่ม ความซับซ้อนหรือรายละเอียดขึ้น นอกจากการรับรู้จะต่างกันตามวัยแล้วความสามารถในการมองเห็น รายละเอียดยังแตกต่างกันแต่ละเฉพาะบุคคลอีกด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสมรรถภาพในการรับรู้ของแต่ละ คนซึ่งอาจเกี่ยวข้องกับสติปัญญาประสบการณ์ความตั้งใจ และสภาพวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ตามแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ ได้ส่งผลมาถึงการเรียนการสอนเป็นอย่างมากช่วงเวลาหนึ่ง โดยครูจะพยายามชี้แนะให้เด็กมองไปยังวัตถุสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว มองให้เห็นเป็นรูปทรงง่าย ๆ ก่อน แล้วจึงมองรายละเอียดตามมา ซึ่งต่อมาเมื่อมีการเขียนภาพของเด็กเน้นเสรีภาพมากขึ้น วิธีการเหล่านี้ จึงค่อย ๆ เปลี่ยนไป จากวิธีการสอนตามแนวคิดนี้ไม่ได้พัฒนาให้กว้างออกไป ทำให้การเรียนวาดเขียน ของเด็กเกิดรูปแบบที่ซ้ำซากจำเจ การเรียนการสอนที่ไม่เข้าใจและเกิดการเลียนแบบรูปแบบกันอย่างมาก การเขียนตามวิธีการข้างต้นจึงลดความสำคัญลง

ทฤษฎีความรู้สึกรู้สึกและการเห็น (Haptic and Visual Theory)

ทฤษฎีความรู้สึกรู้สึกและการเห็นเป็นแนวคิดที่ประมวลมาจากความคิดของนักศิลปะ โลเวน เฟลด์ (Lowenfeld) ที่เชื่อว่า “เมื่อเด็กพบเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เด็กไม่เพียงแต่รับรู้รูปทรงของวัตถุสิ่งของ เท่านั้น แต่จะเกิดความรู้สึกอย่างเสรีภาพ และเชื่อมั่นว่าการส่งเสริมการแสดงออกในลักษณะนี้ย่อม สร้างเสริมให้เด็กเกิดคุณค่าอย่างกว้างขวาง ทั้งในแง่คุณค่าทางศิลปะและคุณค่าทางด้านบุคลิกภาพ โดยเฉพาะทางด้านบุคลิกภาพนั้นเกี่ยวข้องกับความรู้สึกสัมผัสที่มีต่อสภาพแวดล้อมรอบด้าน เด็กจะ แสดงอารมณ์ด้วยความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยตรง เด็กไม่เน้นการแสดงออกด้วยการสร้างสรรค์ กลวิธีอย่างเด่นชัดแต่แสดงออกอย่างตรงไปตรงมาตามความรู้สึกสัมผัสของเขา ซึ่งอาจจะแสดงออก ด้วยสี ริ้วรอย และรูปทรงอย่างง่าย ๆ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539: 235-141)

กล่าวสรุปได้ว่า ครูสามารถนำแนวความคิดในแต่ละทฤษฎีมาใช้ในการสอนศิลปะให้บรรลุ วัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยจัดกิจกรรมการสอนตามทฤษฎีนั้นๆ ให้เหมาะสมกับ วุฒิภาวะและระดับ ความสามารถของนักเรียนแต่ละกลุ่มหรือบุคคล

การรับรู้จากประสาทสัมผัสทั้งห้า (Sensibility)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 296) กล่าวถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสเป็น กิจกรรมที่เน้นประสาทสัมผัสหลายด้าน ทั้งประสาทสัมผัสทางตา มือ และความรู้สึกสัมผัสเกี่ยวกับ รูปทรง พื้นผิวและวัสดุต่างๆ เป็นการเปิดโอกาสให้เด็กรู้จักทดลอง ค้นคว้ารูปแบบ ปฏิบัติด้วยวัสดุที่ แตกต่างกันไปหลายชนิดซึ่งแต่ละชนิดจะมีคุณสมบัติแตกต่างกันออกไป ทำให้ได้รับประสาทสัมผัสหลาย ด้านตามวิธีการและความรู้สึกตอบรับต่อวัสดุต่างๆ รู้จักนำมาประกอบเข้าด้วยกันตามประโยชน์และ หน้าที่ที่เหมาะสม

ปรีดา ชื่นชาย (2543: 170) กล่าวถึง การเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสรูป รส กลิ่น เสียง สัมผัส จิตใจระดับแรกสุดของคนเรา คือ จิตสำนึก ทำหน้าที่เกี่ยวกับการรับรู้ความรู้สึกจาก สิ่งเร้ารอบๆ

ตัว โดยผ่านประสาทสัมผัสและอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย การที่เด็กเล็กๆ ตื่นเต้นสนุกสนานไปกับธรรมชาติ การสัมผัสสิ่งแวดล้อมต่างๆ โดยใช้อวัยวะต่างๆ รับรู้ความรู้สึกรอบตัวแปลกๆ ใหม่ๆ ทำให้จิตสำนึกของเด็กได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็ว และนอกจากนั้นยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาสติปัญญาและความสามารถในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของเด็กเมื่อเติบโตขึ้นอีกด้วย

วิรุณ ตั้งเจริญ และคณะ (2543: 31) ได้กล่าวถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องเป็นประสาทสัมผัสทั้งห้า ไว้ดังนี้

1. กิจกรรมการวาดภาพสัมผัส โดยปกติแล้วการวาดภาพหรือ Drawingมักเป็นการวาดภาพโดยการมองไปที่วัตถุหรือรูปทรงที่จะวาด แล้ววาดภาพลงบนระนาบ โดยที่ผู้วาดจะดูทั้งวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าและภาพที่ปรากฏ และมักมุ่งเน้นความเหมือนระหว่างภาพที่ปรากฏและวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้าเป็นประการสำคัญ ซึ่งการเขียนภาพเช่นนั้นเป็นวิธีการหนึ่งได้รับการฝึกฝนกันมากจากอดีต การวาดภาพดังกล่าวอาจขาดการสังเกตในรายละเอียด และขาดความสัมพันธ์ระหว่างเคลื่อนไหวสายตากับการลากเส้น กิจกรรมการวาดภาพสัมผัสมุ่งเน้นการใช้สมมติที่จะใช้สายตาสัมผัสไปบนวัตถุหรือรูปทรงเบื้องหน้า ทั้งรูปทรง รูปร่าง เส้น ลักษณะ ผิว สังเกตและเคลื่อนไหวสายตาไปซ้ำๆ กำหนดให้มือลากเส้นอย่างซ้ำๆ เช่นกัน ตามการเคลื่อนไหวของสายตา โดยไม่กังวลถึงความเหมือนเป็นด้านหลัก การเขียนภาพจะไม่มองมือหรือภาพบนกระดาษจนกว่าจะเขียนภาพเสร็จสิ้นลง ภาพที่ปรากฏจะเป็นภาพเส้นที่แสดงความนุ่มนวลตามการสัมผัสหรือตามการเคลื่อนไหวของสายตาบนวัตถุหรือรูปทรงที่ต้องการวาด

2. กิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง การเขียนภาพจากเพลงมักเป็นกิจกรรมใช้เพลงที่มีเนื้อร้อง และการเขียนภาพที่เขียนภาพตามเนื้อร้องในเพลงนั้น ซึ่งกิจกรรมเช่นนั้นจะได้ภาพที่แสดงเนื้อหาของเพลงชัดเจน แม้ไม่ต้องมีเพลงก็สามารถเขียนเป็นภาพได้ โดยแท้จริงแล้วคุณค่าของเพลงจะอยู่ที่ท่วงทำนองลีลาของเพลงเป็นด้านหลัก เพลงจะมีเนื้อร้องหรือไม่มีเนื้อร้องก็ได้ บทเพลงที่มีเฉพาะทำนองอาจเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้จินตนาการอย่างอิสระ บนพื้นฐานประสบการณ์ของตนเอง การเขียนภาพจากเพลงในกิจกรรมนี้เป็นเพลงที่มีเฉพาะทำนองเป็นเพลงสนุกเพื่อให้เด็กได้แปรความสนุกสนานเพลิดเพลินจากการฟังเพลงสร้างเป็นภาพทางทัศนศิลป์เป็นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกสัมผัส (Sensibility) จากการฟังไปสู่ภาพที่มองเห็นได้

3. กิจกรรมการเขียนภาพจากกลิ่น การเขียนภาพจากกลิ่นเป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษา (Aesthetic Education) ที่มุ่งพัฒนาความรู้สึกสัมผัส จากโสตประสาทหนึ่งแปรไปแสดงออกอีกโสตประสาทหนึ่ง ทำนองเดียวกับกิจกรรมการเขียนภาพจากเพลง ในแง่ความรู้สึกสัมผัสแล้วกลิ่นให้ความรู้สึกสะอาดได้กลิ่นให้ความรู้สึกสกปรกได้กลิ่นให้ความรู้สึกสวยงามได้การแสดงออกทางศิลปะมิได้จำกัดไว้เพียงเฉพาะการมองเห็นภาพและเขียนเป็นภาพ ทัศนศิลป์อาจเกี่ยวข้องกับเสียง กลิ่น แสง บรรยากาศ ลีลาการเคลื่อนไหว ฯลฯ ซึ่งเป็นการพัฒนาการร่วมสมัยในปัจจุบัน

4. กิจกรรมการเขียนภาพจากรส การเขียนภาพจากรสก็เป็นกิจกรรมในเชิงสุนทรียศึกษาด้วยเช่นกัน มุ่งแปรความรู้สึกสัมผัสไปสู่การสร้างสรรค์อีกความรู้สึกสัมผัสหนึ่ง เป็นการพัฒนาประสิทธิภาพในการรับรู้และการแสดงออกไปพร้อมกัน แม้ความรู้สึกสัมผัสทางด้านรสจะนำมาใช้ใน

การแสดงออกทางทัศนศิลป์ไม่มากนัก แต่อีกมิติหนึ่งก็ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับรส สี ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับเสียง สี ให้ความรู้สึกเกี่ยวกับกลิ่นได้เช่นกัน และในชีวิตจริงไม่อาจแยกความรู้สึกสัมผัสเหล่านี้ออกจากกันได้โดยเด็ดขาด เรารับรู้จากโสตประสาทร่วมกันและรู้สึกร่วมกัน

5. กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส การเขียนภาพจากวัตถุสัมผัสเป็นกิจกรรมในลักษณะสุนทรีย์ศึกษาอีกกิจกรรมหนึ่ง เป็นการถ่ายทอดวัตถุสัมผัสแปรไปสู่การเขียนภาพระบายสี กิจกรรมการเขียนภาพจากวัตถุสัมผัส มิได้เน้นการเขียนภาพรูปทรง แต่เน้นการแสดงออกที่มีต่อวัตถุสัมผัส ผิวสัมผัสและความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการสัมผัสโดยมองไม่เห็นรูปทรง ความรู้สึกสัมผัสที่เกิดขึ้นอาจเป็นความรู้สึกนุ่มนวล รู้สึกขยี้แฉะ รู้สึกเปื่อย ฯลฯ ความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสที่มีความสัมพันธ์กับการแสดงออกทางด้านทัศนศิลป์โดยตรงเพราะถ้าผลงานทัศนศิลป์ที่แสดงรูปทรงวัตถุสิ่งของสามารถแสดงความรู้สึกสัมผัสทางด้านวัตถุสัมผัสเหล่านั้นได้การแสดงออกน่าจะมีความหมายยิ่งขึ้น

จึงสรุปได้ว่า มนุษย์ทุกคนต่างเริ่มเรียนรู้โลกหรือความรู้สึกต่างๆ ในโลกด้วยความรู้สึกทั้งสัมผัส จวบจนเข้าสู่วัยที่ต้องเรียนในระบบโรงเรียนจะถูกสอนให้รู้ด้วยเหตุด้วยผลมากขึ้น จนในที่สุดความถนัดโดยธรรมชาติทางการเรียนรู้ด้วยความรู้สึกก็จะถูกกลืนหายไป สุดท้ายกลายเป็นผู้ใหญ่ที่มีเหตุผล แต่ไม่มีความรู้สึก ดังนั้นการพัฒนาตัวเด็กโดยผ่านกิจกรรมสร้างสรรค์ทางศิลปะจากประสาทสัมผัสทั้งห้าเป็นการวางพื้นฐานสำหรับตัวเด็กให้เป็นผู้ที่มีความคิดฉับไวในการแก้ปัญหาและประสบการณ์ต่างๆ ที่อยู่รอบตัว

1.3 ความสำคัญและทฤษฎีเกี่ยวกับพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก

จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการทางศิลปะของเด็ก และการวิจัยเกี่ยวกับการวาดภาพของเด็กนั้น พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางวุฒิภาวะของเด็กจากวัยหนึ่งไปสู่อีกวัยหนึ่ง มีผลต่อการเขียนภาพของเด็กอย่างชัดเจนซึ่งพิจารณาจากการเริ่มต้นจากภาพขีดเขียนสับสนในช่วงก่อนวัยเข้าโรงเรียน เด็กพัฒนาไปสู่การเขียนภาพวงกลม วงรี รูปทรงแท่นคน และสิ่งของ หลังจากนั้นก็เพิ่มรายละเอียดเข้าไปในรูปทรงพื้นฐานพร้อมทั้งการปล่อยบริเวณว่างที่มีความหมาย มีภาพที่แสดงการเคลื่อนไหวเพิ่มการสนองตอบต่อภาพที่มองเห็นทางด้านรูปทรง สี และตำแหน่งของวัตถุในบริเวณว่างหลังจากนั้นก็ก้าวไปสู่การแสดงออกในลักษณะเหมือนจริง พัฒนาการทางวุฒิภาวะด้านการแสดงออกทางศิลปะนี้ได้รับการศึกษาค้นคว้า และบันทึกไว้อย่างชัดเจนในงานวิจัยของ โลเวนเฟลด์ และบริตเตน (Lowenfeld; & Brittain, 1987) ซึ่งยืนยันว่าการเปลี่ยนแปลงทางด้านการแสดงออกในสิ่งที่มองเห็นได้นี้เป็นปฏิกิริยาสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงของสติปัญญา อารมณ์ สังคม การเรียนรู้ สุนทรีย์ และการสร้างสรรค์ภายในตัวเด็ก

โลเวนเฟลด์ และบริตเตน (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2544: 227-234; อ้างอิงจาก Lowenfeld; & Brittain. 1987) จากข้อมูล โลเวนเฟลด์และบริตเตน (1987) สรุปพัฒนาการทางศิลปะของเด็กโดยย่ำว่าเขาทั้งสองมุ่งนำเสนอถึงปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับศิลปะของเด็ก เพื่อให้ผู้ใหญ่ได้ตระหนักถึง

ความรู้สึกและการเจ็บปวด (Sensitivity) ต่อกระบวนการสร้างสรรค์ของเด็ก ครูจะต้องรับผิดชอบต่อการสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ ในที่นี้จะกล่าวถึงเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

วัยแห่งมโนทัศน์ (The Schematic Stage) ระหว่างอายุ 7-9 ขวบ: วัยสร้าง มโนทัศน์ ลักษณะของการวาด (Drawing Characteristics)

1. การวาดแสดงออกถึงพัฒนาการของการคิดสร้างมโนทัศน์ขึ้นในระบบความคิด (cognitive development) เด็กจะวาดซ้ำๆ หรือทำการเคลื่อนไหวในทิศทางซ้ำๆ ส่อถึงการพยายามทำความเข้าใจกับมโนทัศน์เหล่านั้น
2. มโนทัศน์เปลี่ยนไปเมื่อมีความหมายพิเศษเกิดขึ้นแก่เด็ก
3. การวาดแสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจมโนทัศน์มากกว่าการเห็นหรือรับรู้ทางตา
4. รูปที่วาดมักแสดงออกอย่างโดดเด่น ตรงไปตรงมาและแบนๆ
5. รูปวาดของเด็กวัยนี้มักแสดงถึงความรู้ของเด็กเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวเด็ก

การใช้เนื้อที่ในการวาด (Space Representation)

1. รูปที่วาดมักแสดงเส้นฐาน (พื้นดิน) – ท้องฟ้า - และอากาศอยู่ตรงกลาง
2. รูปวาดมักแสดงถึงการจัดภาพอยู่ในลักษณะ 2 มิติ
3. ไม่มีการแสดงมิติโดยใช้วิธีทับซ้อนกัน (overlapping) หรือจะมีก็น้อยมาก
4. สื่อความหมายในด้านเนื้อที่ หรือพื้นที่ ในลักษณะที่ต้องการให้ผู้ดูเห็นดังที่ตนเห็นโดยวิธี
 - 4.1 ถ่ายทอดจากมุมมองด้านแปลนหรือมุมมองนก (bird's – eye view)
 - 4.2 แสดงลักษณะโปร่งใสหรือแบบเอ็กซเรย์ (x – ray)
 - 4.3 สลับด้าน (แบบจิตรกรรมอียิปต์)
5. มีการใช้เส้นฐานมากกว่าหนึ่ง (multi – base lines) (เส้นฐาน คือ เส้นแสดงพื้น หรือพื้นดิน เด็กในวัยนี้เริ่มเข้าใจว่าทุกสิ่งต้องตั้งอยู่บนพื้นมิใช่ลอยอยู่กลางอากาศ แต่เด็กวัยนี้จะวาดทุกสิ่งตั้งอยู่บนเส้นนี้โดยมิได้ล้าออกมานอกเส้น คือ เด็กยังไม่ถ่ายทอดพื้นในลักษณะเนื้อที่แต่เป็นลักษณะเส้นเท่านั้น)
6. ใช้สัญลักษณ์ในการแสดงออกถึงสิ่งแวดล้อม

การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation)

1. มักวาดรูปคนลักษณะหนึ่งๆ ซ้ำๆ หลายๆ รูป
2. รูปร่างของรูปคนที่วาดมักประกอบด้วยรูปร่างแบบเรขาคณิต
3. ขาแขนเริ่มมีเนื้อที่ มิใช่สักแต่เป็นเส้นๆ เหมือนวัยก่อน บ้างก็วาดอยู่ถูกที่ทาง
4. การวาดเกินความเป็นจริง หรือตัดทอนมีปรากฏให้เห็น ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่าประสบการณ์ที่เด็กได้รับเพิ่มขึ้น ย่อมเปลี่ยนมโนทัศน์ที่เด็กมีอยู่เดิม

5. สัดส่วนของรูปร่างแล้วแต่ความรู้สึกหรืออารมณ์ของเด็ก (ตัวคนในภาพ เช่น ตัวเองอาจใหญ่ แต่วาดพ่อแม่หรือน้องตัวนิดเดียว)

วัยเกาะกลุ่ม (Gang Age) ระหว่างอายุ 9 – 12 ปี: วัยเริ่มสร้างงานในลักษณะเหมือนจริง

1. ลักษณะของการวาด (Drawing Characteristics)

- 1.1 เริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้น
- 1.2 เริ่มพิถีพิถันกับงานวาดของตนเอง (รู้ว่าตัววาดได้ดีไม่ดีเช่นไร)
- 1.3 เริ่มใส่ใจถึงสิ่งแวดล้อมในภาพ
- 1.4 ถ่ายทอดเหตุการณ์ในลักษณะตลกแต่มองมากกว่ามุ่งถ่ายทอดลักษณะตามธรรมชาติ
- 1.5 ยังไม่มีความเข้าใจกับเรื่องของแสงและเงา

2. การใช้เนื้อที่ในการวาด (Space Representation)

- 2.1 เส้นฐานที่แสดงพื้นดิน (base line) เริ่มหายไปจากภาพเปลี่ยนเป็นเนื้อที่แทน
- 2.2 เริ่มมีลักษณะที่ส่อว่ามีการถ่ายทอดมิติ โดยวิธีทับซ้อน (overlapping)
- 2.3 เริ่มส่อว่าวัตถุต่างๆ ในภาพมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน
- 2.4 ท้องฟ้าเริ่มพบกับพื้นดินที่เส้นขอบฟ้า (horizontal line)
- 2.5 มีการวาดที่ส่อว่าแสดงมิติหรือความลึกด้วยการวาดวัตถุในภาพให้มีขนาดต่างๆ กัน (สิ่งที่อยู่ด้านหน้าใหญ่กว่าสิ่งที่อยู่หลัง)

3. การแสดงออกด้านรูปคน (Human Figure Representation)

- 3.1 มโนทัศน์เกี่ยวกับรูปคนเริ่มเปลี่ยนไป
- 3.2 มีการวาดรายละเอียด เช่น กระดุม ลายเสื้อ ฯลฯ
- 3.3 ลดการวาดเกินความเป็นจริงและการตัดทอนน้อยลง ลดบางส่วนของร่างกายเพื่อเน้นถึงบางสิ่ง (เช่น ท่าทาง) ตัวอย่าง เช่น การวาดถ่ายทอดท่าทางในบางลักษณะจะไม่สามารถเห็นทุกส่วนของร่างกายได้อย่างชัดเจนครบถ้วน
- 3.4 ส่วนต่างๆ ของร่างกายมีความหมายเช่นเดิมเมื่อส่วนนั้นอยู่ต่างหากไม่รวมอยู่กับร่างกาย
- 3.5 ร่างกายอยู่ในลักษณะแข็งทื่อขึ้น (เพราะเริ่มตระหนักว่าร่างมนุษย์มีโครงกระดูกหรือมีฉะนั้นก็จะเริ่มระมัดระวังในการวาดมากขึ้น ไม่เฉียบขาดเชื่อมั่นเช่นเคย) (มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. 2545: 227-234)

สมสมร ภูประกร (2531) ศึกษาพัฒนาการทางการวาดภาพของเด็กในระดับประถม ศึกษาได้กล่าวถึงกริฟฟิธส์ (Griffiths: 1945) ที่ได้แนะนำข้อเสนอความคิดเกี่ยวกับขั้นพัฒนาการ แบ่งออกเป็น 11 ขั้น และนำเรื่องนี้ไปสัมพันธ์กับพัฒนาการทางจินตนาการของเด็กในวัยต่างๆ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นระยะที่ขีดเขียนซึ่งยังไม่สามารถแยกความแตกต่างได้

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่เขียนรูปทรงเรขาคณิตหายๆ ส่วนมากเป็นวงกลม สีเหลี่ยมพร้อมตั้งชื่อให้ด้วย เช่น ประตู หน้าต่าง แอปเปิ้ล เป็นต้น

ระยะที่ 3 เป็นระยะที่วาดรูปสิ่งของ โดยการใช้เส้น และสีเหลี่ยม หรือวงกลม เท่านั้น

ระยะที่ 4 เป็นระยะที่วาดภาพโดยใช้วงกลม และเส้น โดยมีจุดมุ่งหมายหลักเป็นเค้าโครงมนุษย์

ระยะที่ 5 เป็นระยะที่ตั้งชื่อภาพที่ตนเองเขียนขึ้นเป็นสิ่งที่ต่าง ๆ ที่ต่อเนื่องกันไป

ระยะที่ 6 เป็นระยะที่ตั้งใจเขียนสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ในช่วงเวลาหนึ่ง งานที่วาดเด่นชัดขึ้น กล่าวแสดงออกมีความเอาใจใส่มากขึ้น และมีรายละเอียด

ระยะที่ 7 เป็นระยะการวาดภาพต่อเนื่องกัน แต่ความสัมพันธ์ของภาพชัดเจนขึ้น และสามารถดูออก และเข้าใจ

ระยะที่ 8 เป็นระยะวาดภาพสังเคราะห์บางส่วนแสดงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในภาพ

ระยะที่ 9 เป็นระยะที่วาดภาพบริสุทธิ์เพียงภาพเดียว

ระยะที่ 10 เป็นระยะที่วาดภาพผสมกันหลายๆ ภาพ

ระยะที่ 11 เป็นระยะพัฒนาการวาดภาพเป็นชุดๆ ต่างกัน

จากข้อมูลดังกล่าวเห็นได้ว่า วัย จินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสภาพแวดล้อมต่างมีอิทธิพล ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก โดยเฉพาะด้านศิลปศึกษาอันเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเด็กไปในทิศทางต่างๆ ต่อไปในอนาคต

วิรุณ ตั้งเจริญ กล่าวถึงการแสดงออกทางศิลปะของเด็กวัย 7 – 11 ปี ไว้ว่าการแสดงออกทางศิลปะของเด็กวัย 7 – 11 ปี เป็นการแสดงออกในลักษณะเลียนแบบวัตถุสิ่งแวดลอมที่ตนมองเห็นได้ การเขียนภาพคนก็จะเน้นความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงด้วยเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายซึ่งอาจจะเป็นผลจากการที่เด็กวัยนี้คิดว่าตนเองมีความสำคัญมาก การเขียนภาพก็ดูเส้นแข็งกระด้างมากขึ้นด้วย

เด็กเริ่มเปลี่ยนจากเส้นฐานมาแสดงพื้นราบ เด็กจะมีปัญหาเกี่ยวกับการจัดบริเวณว่างบนพื้นภาพมากขึ้น ไม่มั่นใจกับการจัดวางภาพ พยายามเน้นความรู้สึกด้วยการใช้สี เริ่มเห็นว่าสีเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกมากขึ้นด้วย พยายามใช้สีตามประสบการณ์ที่เด็กมีต่อสภาพแวดล้อมการเขียนภาพเริ่มแสดงลักษณะการประดิษฐ์ตกแต่งภาพเพิ่มขึ้นด้วย เด็กมองจากภาพจริงจากสิ่งแวดล้อม รูปทรงจะวางซ้อนกันตามที่มองเห็นโดยไม่ได้เปิดเผยบริเวณที่ถูกบังเส้นมีลักษณะคล้ายความจริงมากกว่ารูปแบบทางเรขาคณิต (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539: 122)

กล่าวสรุปได้ว่า การวาดภาพของเด็กอายุ 9 -11 ปี เป็นช่วงวัยที่เด็กพยายามแสดงออก เด็กเริ่มใส่รายละเอียดมากขึ้น พึงพิถีพิถันกับงานวาดของตน ลดการลอกเลียนแบบ เริ่มใส่ใจสิ่งแวดล้อมในภาพ เริ่มใช้สีที่เห็นจากสิ่งแวดล้อม แต่ผลงานยังอยู่ในลักษณะ 2 มิติ ยังไม่มีความเข้าใจเรื่องแสงเงาภาพยังมีลักษณะแข็งไม่มีชีวิตชีวา เด็กวัยนี้เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายและอารมณ์ มีการพัฒนาการวาดภาพให้เหมือนจริง แม้จะยังไม่สามารถวาดได้ตามที่ตนต้องการ เด็กในวัยนี้ถ้าขาดการ

ส่งเสริมการวาดภาพ ความสามารถของเด็กวัยนี้จะคงที่เมื่อเลววัยนี้ก็ยากที่จะพัฒนาต่อไป ฉะนั้นการสอนของครูจะช่วยสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กให้ดีขึ้นได้

1.4 ลักษณะสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการวาดภาพระบายสีของเด็ก

สภาพแวดล้อมพื้นที่เขตยานนาวา

สำนักงานเขตยานนาวา ตั้งอยู่เลขที่ 209/1 ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ 28 เขตยานนาวา กรุงเทพฯ ฯ มีพื้นที่ 16.662 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อเขตสาทร

ทิศใต้ ติดต่อแม่น้ำเจ้าพระยา เขตราชบุรีบูรณะ และอำเภอพระประแดง

ทิศตะวันออก ติดต่อเขตคลองเตย และแม่น้ำเจ้าพระยา

ทิศตะวันตก ติดต่อเขตบางคอแหลม

พื้นที่การปกครองแบ่งออกเป็น 2 แขวง คือ แขวงช่องนนทรี และแขวงบางโพงพาง มีประชากรรวมทั้งสิ้น 87,527 คน (สถิติเดือนกันยายน 2551) มีบ้านที่พักอาศัยรวมทั้งสิ้น 41,419 หลังคาเรือน ชุมชนที่ได้รับการจัดตั้งตามระเบียบกรุงเทพมหานคร จำนวน 23 ชุมชน ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีบางส่วนนับถือศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างทั่วไป และองค์การของรัฐ

สภาพทางเศรษฐกิจพื้นที่เขตยานนาวาเป็นเขตชุมชนหนาแน่นมีอาคารพาณิชย์จำนวนมาก บางส่วนยังเป็นเขตเกษตรกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมในเครือบริษัทสำคัญตั้งอยู่หลายโรงงานด้วยกัน เช่น บริษัทในเครือสหพัฒนาปิบูลย์ เขตยานนาวา เป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญแห่งหนึ่งจัดให้เป็นพื้นที่พิเศษ เขตเศรษฐกิจพระรามที่3 หรือพื้นที่หัวแขวนอุตสาหกรรมมีวัดจำนวน 9 วัด มัสยิด 2 แห่ง โบสถ์คาทอลิก 1 แห่ง สถานีตำรวจมี 2 แห่ง มีสถานศึกษาทั้งในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา รวมทั้งอาชีวศึกษารวม 23 แห่ง ผลิตภัณฑ์ชุมชนเขตยานนาวา เช่น กลุ่มอาชีพเจียรนัย มุกและพลอย กลุ่มผลไม้แปรรูปไทย กลุ่มบ้านเรือนไทยจำลอง กลุ่มอาชีพชมรมช่างทองพระนครใต้ กลุ่มอาชีพงานประดิษฐ์จากผ้าใยบัวและผลิตภัณฑ์สมุนไพร เป็นต้น สิ่งก่อสร้างที่โดดเด่น ได้แก่ สะพานวงแหวนอุตสาหกรรม นอกจากนี้ยังมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ 3 แห่ง ได้แก่ โลตัส แมคโคร และเซ็นทรัล สำหรับทางด้านวัฒนธรรมและประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ ลอยกระทง สงกรานต์ บวชนาค แต่งงาน การแห่เทียนพรรษา การทำบุญตักบาตร เป็นต้น

สภาพแวดล้อมของโรงเรียน

โรงเรียนวัดดอกไม้ตั้งอยู่ในพื้นที่แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร มีพื้นที่ 7 ไร่ 2 งาน มีอาคารเรียน 4 หลัง หอประชุมใหญ่ 1 หลัง บ้านพักครู 2 หลัง บ้านพักภารโรง 4 หลัง จำนวนครู 44 คน นักเรียน 980 คน พี่เลี้ยง 5 คน ภารโรง 8 คน เปิดสอนตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กิจกรรมเด่นๆ ที่โรงเรียนจัดได้แก่ กิจกรรมการทำบุญวันขึ้นปีใหม่ การเวียนเทียนรอบพระอุโบสถ เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา กิจกรรมการเข้าค่ายพุทธบุตร การแห่เทียนพรรษาพิธี

ไหว้ครู กิจกรรมวันแม่ วันพ่อ การไปทัศนศึกษา การอยู่ค่ายพักแรมของลูกเสือสามัญและยุวกาชาด กีฬาสี วันสุนทรภู่ การจัดนิทรรศการทางวิชาการ การปลูกพืชผักสวนครัว สวนพฤกษศาสตร์ ดนตรีไทย เป็นต้น หอประชุมใหญ่ของโรงเรียนเป็นสถานที่ฝึกอบรมประชุมสัมมนาของข้าราชการครูและหน่วยงานต่างๆ เป็นสถานที่จัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น การจัดนิทรรศการการแข่งขัน การแสดงของนาฏศิลป์ การฝึกซ้อมมหกรรมดนตรีไทยของนักเรียนกรุงเทพมหานคร การเล่นละคร การแสดงของนักเรียน ใช้เป็นที่จัดเลี้ยง งานแต่ง งานบวช วันปีใหม่ เป็นต้น ใกล้โรงเรียนมีศูนย์เยาวชนเป็นสถานที่ใช้สอนเยาวชนที่มีความสนใจในด้านกีฬานาฏศิลป์และศิลปะ เวลาประมาณ 6.30 น. จะมีประชาชนมาเดินออกกำลังกายทุกวันโรงเรียนอยู่ใกล้แม่น้ำเจ้าพระยาและสะพานพระราม 9

สภาพแวดล้อมของชุมชน

ลักษณะมีบ้านเรือนหนาแน่นผู้คนในชุมชนมาจากภาคต่างๆ ส่วนใหญ่มาจากภาคตะวันออก ฉะเชิงเทรา อาชีพส่วนมากจะมีอาชีพรับจ้าง ทำงานโรงงาน ค้าขาย แต่อาชีพอื่นก็มีบ้าง เช่น รับราชการ ทำธุรกิจส่วนตัว ผู้ปกครองนักเรียนจะมีฐานะยากจน เด็กบางคนพ่อแม่หย่าร้างกัน ในชุมชนจะมีห้างสรรพสินค้าขนาดใหญ่ 3 แห่ง มีโรงงานขนาดใหญ่ผลิตเสื้อผ้าสำเร็จรูป สบู่ ยา สีย้อมผงซักฟอก และของใช้ต่างๆ นอกจากนี้ยังมีบริษัท ร้านค้า อีกมากมาย มีตลาดสดทุกวันพุธจะมีตลาดนัดขายผัก ผลไม้ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และสินค้าหลากหลายชนิด วัฒนธรรมประเพณี ได้แก่ การทำบุญตักบาตร การเวียนเทียน เนื่องในวันสำคัญทางศาสนา ประเพณีสงกรานต์ ลอยกระทก บวชนาค การบรรพชาสามเณร จะมีประเพณีแข่งเรือยาว การแสดงลิเก ดนตรีในเทศกาลสำคัญ เช่น วันลอยกระทก มีสวนสมเด็จพระเจ้าเป็นสถานที่พักผ่อน

1.5 กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีสอนศิลปะ

กิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะ

กิจกรรมศิลปะ หมายถึง งานศิลปะที่นักเรียนศิลปะจะต้องฝึกปฏิบัติหลังจากเรียนภาคทฤษฎีหรือภาคปฏิบัติเพื่อฝึกให้เกิดความชำนาญทั้งทางด้านฝีมือและความคิด การปฏิบัติกิจกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเข้าใจในเนื้อหาต่างๆ โดยแสดงออกมาเป็นผลงาน ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของโครเช (Croce) ที่กล่าวว่า “ศิลปะ” เป็นการแสดงออกถึงความเข้าใจที่อยู่ภายในและจะบรรยายให้ผู้อื่นไม่ได้ นอกจากการสร้างเป็นผลงานศิลปะออกมา (เกสร ธิตะจारी. 2543: 7) สอดคล้องกับที่ ชัยณรงค์ เจริญพานิชกุล (2532: 19) กล่าวถึงการจัดกิจกรรมศิลปะว่า กิจกรรมศิลปะมุ่งเป้าหมายไปที่การแสดงออกของเด็ก ครูอาจไม่ต้องคอยมองหาคำตอบ ที่ถูกต้องเพียงแต่มุ่งส่งเสริมให้เด็กแต่ละคน กระตุ้นความรู้สึกจากภายในของเด็กออกมา สร้างบรรยากาศที่จะทำให้เกิดการแสดงออกทางสุนทรีย์ สร้างสภาพแวดล้อมให้อึดอ้านวย ต่อความคิดสร้างสรรค์

แนวการจัดการเรียนรู้ ช่วงชั้นที่ 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 หรือเด็กในช่วงอายุ 9 -11 ปี การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับช่วงชั้นที่ 1 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ โครงการ การใช้หัวเรื่อง ในการจัด

การเรียนการสอน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงานแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น (กรมวิชาการ. 2544)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2539: 142) กล่าวว่า ถ้าพิจารณาเกี่ยวกับวิชาที่กำลังสอนนั้นอย่างละเอียด จะพบว่าปัญหาหรือองค์ประกอบพื้นฐานอยู่ 3 ด้าน คือ ผู้เรียน เนื้อหาวิชา และผู้สอน ซึ่งปัญหาทั้ง 3 ด้านนี้จะเกี่ยวข้องกับวิธีการสอนการใช้อุปกรณ์การเรียนการสอนเนื้อหาวิชา และการประเมินผล นอกจากนี้การเรียนการสอนยังเกี่ยวข้องกับความเข้าใจ วุฒิภาวะของเด็ก ความพร้อม สิ่งเร้าและ กิจกรรมศิลปะอีกด้วย ศิลปะสำหรับเด็กการให้ลงมือสร้างสรรค์กิจกรรมศิลปะโดยตรง เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะและความสามารถที่จะแก้ปัญหา ได้ในระดับหนึ่ง ย่อมมีค่าต่อการเรียนรู้เป็นอย่างหนึ่ง

การปฏิบัติกิจกรรมศิลปะของเด็กช่วยให้เด็กได้ทดลองใช้วัสดุอุปกรณ์ วัสดุ และขั้นตอนการทำงาน กระบวนการทำงานและการทำงานร่วมกันนอกจากนี้ยังช่วยให้เด็กเกิดคุณค่าทางด้านประสาทสัมผัส จินตนาการ การแสดงออก การสร้างสรรค์ต่างๆ ย่อมส่งผลให้มีความรู้ ความเข้าใจและความรู้สึกตอบรับอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคล่องตัวในการแสดงความคิด รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา ลำดับความคิด และตัดสินใจอย่างฉับไว เพื่อให้แสดงออกได้อย่างเป็นกระบวนการต่อเนื่อง มีความคิดเห็นเป็นตัวของตัวเอง มีความคิดใหม่ๆ ในการสร้างสรรค์ และดัดแปลง ตกแต่ง หรือประดิษฐ์สิ่งต่างๆ รู้จักตัดทอนสิ่งต่างๆ ให้เหลือเพียงสิ่งที่จำเป็นคิดวิเคราะห์ และเปรียบเทียบในเชิงปริมาณและคุณภาพเพื่อนำไปสู่การตัดสินใจ กิจกรรมสำหรับเด็ก สามารถจัดกิจกรรมศิลปะได้หลายรูปแบบและเนื้อหาโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับพฤติกรรมของเด็ก เพราะเด็กมีความกระตือรือร้นที่จะมีประสบการณ์หรือเรียนรู้ สิ่งใหม่ๆ ตลอดเวลา ซึ่งกิจกรรมสำหรับเด็กพอสรุปได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

1. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับเวลาและบริเวณว่าง (Time and Space) เช่น งานโครงสร้าง โมบิลหรือประติมากรรมแขวน บั๊น แกะสลัก เป็นต้น
2. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensory Perception) เช่น ภาพปะติด ภาพพิมพ์ เขียนภาพด้วยนิ้วมือ เป็นต้น
3. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการประดิษฐ์คิดค้น (Imaginary Invention) เช่น เขียนภาพหนึ่งเขียนภาพระบายสี ทำหน้ากาก พับกระดาษ เป็นต้น
4. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่มองเห็น (Visual Communication) เช่น งานเขียนออกแบบ งานโฆษณา งานตกแต่ง เป็นต้น

การจัดกิจกรรมการเรียนศิลปะสำหรับเด็กควรคำนึงถึงพฤติกรรม และวุฒิภาวะของเด็ก เพื่อให้เด็กมีพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา ลำดับขั้นตอนในการทำงาน เพื่อที่จะแสดงออกอย่างเป็นกระบวนการ เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้ การพัฒนาศิลปะสำหรับเด็กนั้น ควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ ควรศึกษาจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอน พัฒนาการของเด็ก โดยถือประสบการณ์ตรงให้เด็กเป็นสำคัญ การจัดหาวัสดุอุปกรณ์และไม่ควรจัดประสบการณ์โดยกำหนดผลสำเร็จอย่างตายตัวเพราะจะทำให้เกิดการปิดกั้นทางความคิดสร้างสรรค์ ไม่กล้าคิดกล้าทำ ควรชี้แนะเป็นรายบุคคล เพราะแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ควรให้เด็กมีความคิดเห็น อภิปราย และพูดคุยในปัญหาทั่วไปที่เหมาะสมเกี่ยวกับการปฏิบัติงานเคารพต่อการทำงานและผลงานของเด็ก

สร้างความภาคภูมิใจให้เกิดแก่เด็กแก่เด็กแก่เด็กว่าผลงานชิ้นนั้นเป็นฝีมือของเด็กเองครูไม่ควรแก้ไขตัดแปลง การช่วยเหลืออาจเป็นได้เพียงเล็กน้อย ในกรณีที่เด็กขอร้อง แต่วิถีทางที่ดีที่สุด คือ ยกตัวอย่างกว้างๆ หลายๆ แง่มุมพอเป็นทางให้เด็กแก้ปัญหาของเขาเอง และส่งเสริมให้เด็กสามารถทำในสิ่งที่ทำได้ โดยไม่ใช้วิธีหักโหมทำให้เด็กทำที่ยากเกินไป อย่าหวังผลสำเร็จเป็นหลักเพราะการเรียนรู้เกิดจากการ ค้นคว้าทดลองและเลือกสรร ครูต้องมีความอดทนที่จะเป็นเด็กเรียนศิลปะอย่างค่อยเป็นค่อยไปและเหมาะสมกับบุคลิกภาวะ

สรุป การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนศิลปะเพื่อฝึกให้นักเรียนเกิดความชำนาญทั้งทางด้าน ฝีมือและความคิด สามารถสร้างผลงานตามที่ตนสนใจ การจัดกิจกรรมศิลปะต้องคำนึง ถึงพฤติกรรมและบุคลิกภาวะ ศึกษาจุดหมายปลายทางของการเรียนการสอน พัฒนาการของนักเรียน เพื่อให้เด็กมีพื้นฐานในการคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ รู้จักการแก้ปัญหา ลำดับขั้นตอน ในการทำงานเพื่อจะแสดงออกอย่างเป็นกระบวนการเกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้

วิธีการสอนศิลปะ

นวลลอ ทินานนท์ ได้กล่าวถึงวิธีการสอนว่า วิธีการสอนมีความสำคัญสำหรับผู้ที่เป็นครู จะต้องมีความรู้ และมีทักษะ เพื่อที่จะมาใช้ในกระบวนการถ่ายทอดความรู้ให้กับผู้เรียนได้รับความรู้ ให้กับผู้เรียนได้รับความรู้อย่างเต็มที่ นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี จำเป็นต้องอาศัยการสอนที่ดีของ ครู ซึ่งวิธีสอนมีอยู่มากมายหลายวิธี จากในอดีตถึงปัจจุบันการเรียน การสอนได้พัฒนาจนมองเห็น ความสำคัญ of นักเรียน หรือที่เรียกว่าเด็กเป็นศูนย์กลาง นักการศึกษาจึงคิดค้นวิธีสอนที่ตอบสนอง ต่อการแสดงออกของเด็กอย่างหลากหลายรวมถึงในวิธีการสอนที่ครูจะต้องเข้าไปมีบทบาทในการ เลือกสรรวิธีการสอนให้เหมาะสมตามลักษณะของบทเรียน และมุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดหลายสิ่งหลายอย่าง เช่น ทักษะ ความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ จนถึงการเน้นให้นักเรียนได้คิดได้ทำ และแก้ปัญหาด้วยตนเอง วิธีสอนจะได้ผลดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายว่าจะให้ไปในทิศทางใด และควรพิจารณาสิ่งต่อไปนี้

1. วิธีสอนขึ้นอยู่กับความมุ่งหมายของบทเรียน โดยปกติแล้วความมุ่งหมายของแต่ละวิชา ย่อมมีความมุ่งหมายต่างกัน ซึ่งความต่างกันจำแนกได้ 3 ประการ คือ

1.1 ด้านพุทธิพิสัย หรือสติปัญญา (Cognitive Domain) ความมุ่งหมายด้านนี้ มุ่งหวังให้ ผู้เรียนมีความสามารถทางด้านความรู้ ความคิด ความเข้าใจ การวิเคราะห์สังเคราะห์ คิดหาเหตุผล การรู้จักสรุปความ

1.2 ด้านเจตคติ หรืออารมณ์ และสังคม (Affective Domain) ในด้านนี้มุ่งหวังให้นักเรียน เป็นผู้มีใจเข้าในภาวะจิตใจของคน มีพัฒนาการด้านอารมณ์ รู้จักที่จะยอมรับหรือปฏิบัติตาม ค่านิยมบางอย่าง

1.3 ด้านทักษะพิสัย หรือทางด้านร่างกาย (Psychomotor Domain) จุดมุ่งหมายด้านนี้ มุ่งเน้นเรื่องการพัฒนาทักษะทางร่างกายอันได้แก่ ความคล่องแคล่ว ความชำนาญในการกระทำ

วิธีสอนที่ดีจึงต้องมุ่งให้ผู้เรียนได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายทั้ง 3 ด้าน การดำเนินการ ในการ สอนจึงต้องมีความแตกต่างกัน เพื่อให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่ต่างกัน

2. วิธีสอนขึ้นอยู่กับความพร้อมในด้านสื่อการเรียนการสอนความพร้อมของสื่อการเรียนการสอนจะช่วยส่งเสริมให้วิธีการสอนของครูประสบผลสำเร็จยิ่งขึ้น

3. วิธีสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติของผู้เรียน สิ่งสำคัญในการเรียน คือ ตัวผู้เรียน การสอน ควร นำจิตวิทยาต่างๆ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพราะธรรมชาติของเด็ก มีช่วงความสนใจสั้น จึงควรใช้วิธี สอนให้เด็กมีส่วนร่วม

4. วิธีสอนขึ้นอยู่กับธรรมชาติแห่งวิชา หรือบทเรียนในบางวิชา หรือบทเรียนมีธรรมชาติเป็น วิชาที่ต้องการให้ผู้เรียนทราบถึงกฎเกณฑ์ ทฤษฎี ในบทเรียนเน้นการฝึกทักษะหรือบางบทเน้นให้เกิด ทศนคติ ครูจึงควรพิจารณา เนื้อหาและความมุ่งหมายของบทเรียนว่าต้องการให้เกิดอะไร แล้วจึงหาวิธี สอนให้เกิดกับบทเรียนนั้น (นวลลออ ทินานนท์. 2542: 38-41)

พระพงษ์ กุลพิศาล ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนศิลปะไว้ 3 แนวคิด คือ

แนวคิดที่ 1 ยึดครูเป็นศูนย์กลาง เนื้อหาเป็นการสอนวาดภาพเพื่อการเป็นช่างเขียน ใน อนาคต ให้รู้จักสังเกตรูปทรงต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวก่อน โดยไม่คำนึงถึงว่ารูปทรงนั้น จะทำลายความ สนใจตามวุฒิภาวะหรือไม่ ซึ่งอาจเหมาะกับเด็กบางคนเท่านั้น และควรเป็นเด็กโต อายุอย่างน้อยราว 10 – 12 ปี ให้ความสำคัญกับทักษะหรือความเป็นช่าง (Craftsmanship) และเน้นที่ความสำเร็จของ ผลงานเป็นหลัก

แนวคิดที่ 2 เป็นแนวคิดที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง ซึ่งให้ความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและ พัฒนาการตามวัยของเด็กด้านต่างๆ ไม่ได้เน้นทักษะและผลสำเร็จของงาน แต่เน้นถึงสิ่งที่เด็กจะได้รับ ระหว่างกระบวนการ การสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ ซึ่งปัจจุบันระบบการศึกษาของเรา จะเป็นไปตามแนวคิดนี้เป็นส่วนใหญ่

แนวคิดที่ 3 เป็นแนวยึดศิลปะเป็นศูนย์กลาง แนวคิดนี้เห็นว่าศิลปะเป็นวิชาสามัญ วิชาหนึ่ง เหมือนกับ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ฯลฯ (ต่างจากแนวคิดที่ 2 ที่เห็นว่าศิลปะเป็นวิชา รอง เพื่อเสริมวิชาสามัญ) มืองค์ความรู้ (Body of knowledge) เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นความรู้ที่ได้จาก ประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ กระบวนการเรียนการสอน จึงมุ่งจัดประสบการณ์ที่มุ่งเกี่ยวข้องกับ ศิลปะโดยตรง เป็นการศึกษาหาความรู้จากศิลปะ (Education through Art) ทั้งเชิงคุณค่าและปริมาณ ไม่ได้มองว่ากิจกรรมศิลปะเป็นเครื่องมือของสิ่งใด แต่เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาการรับรู้คุณค่าของศิลปะ โดยตรงและไม่มุ่งเน้นให้เด็กเป็นช่าง หรือศิลปินอย่างแนวคิดที่ 1 อีกด้วย ความรู้ดังกล่าวประกอบด้วย ความรู้ทางการวิจารณ์ศิลปะ ประวัติศาสตร์ สุนทรียศึกษาและการปฏิบัติงานศิลปะ กล่าวได้ว่าเป็น เนื้อหาที่จัดให้เนื้อหาทางศิลปะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยเนื้อหาทั้ง 4 ส่วน ไม่ได้แยกออกจาก กันโดยสิ้นเชิง พัฒนาการด้านอื่นๆ เป็นผลมาจากการเรียนการสอนเท่านั้น (ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. 2550: 31; อ้างอิงจาก พระพงษ์ กุลพิศาล. 2531)

วิธีการสอนและเทคนิคการสอน เป็นกิจกรรมที่ครูผู้สอนนำไปปฏิบัติการสอนให้นักเรียนเกิด การเรียนรู้ พร้อมทั้งเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัย และทักษะพิสัยของเด็ก ซึ่งการเรียน การสอนที่ดีนั้น เลิศ อานันทะ กล่าวว่าจำเป็นต้องมีโครงการสอนที่คำนึงถึงความสนใจ ประสบการณ์

และความถนัดตามธรรมชาติของผู้เรียน ในขณะเดียวกันก็ต้องดำเนินการไปตามความมุ่งหมายของหลักสูตรด้วย และการเลือกวิธีการสอนมาใช้ในการเรียนการสอนศิลปศึกษานั้น มีหลายวิธี แต่ที่สำคัญควรยึดหลัก 3 ประการ ดังนี้

1. การสอนให้เด็กเกิดการสร้างสรรค์ (creative) เด็กทุกคนมีพลังอำนาจ ในการแสดงออกตามทัศนะ โดยนำประสบการณ์มาสร้างงานศิลปะซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของวิรุณ ตั้งเจริญ (2526) เกี่ยวกับทฤษฎีพหุปัญญาทางศิลปศึกษาว่า การส่งเสริมประสบการณ์ทำให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ในขณะเดียวกันครูมีบทบาทสำคัญที่ทำหน้าที่ส่งเสริมให้เด็กแสดงออกในวิถีทางที่สังคมยอมรับ

2. การสอนตามความสนใจของเด็ก (interest) เป็นการสอนที่ให้เด็กแสดงออกตามความสามารถของแต่ละบุคคลโดยอิสระและคำนึงถึงความสนใจของเด็กเป็นสำคัญ ครูจัดบทเรียนโดยกำหนดหัวข้อเรื่องตามเหตุการณ์และสิ่งแวดล้อมที่เด็กสนใจ ประเพณีสำคัญในท้องถิ่น

3. การสอนให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆ (correlate) การสอนที่มุ่งพัฒนาการของความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล ครูอาจจะจัดกิจกรรมทางศิลปะให้สัมพันธ์กับวิชาอื่นๆได้ โดยใช้วิธีศิลปะเป็นตัวนำบทเรียน (ณัฐกาญจน์ อนันทรารวัน. 2550: 32; อ้างอิงจาก เลิศ อานันตะ. 2518)

บาเทอร์ (Bates) ได้นำเสนอรูปแบบการสอนศิลปะไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. แบบปลายปิด (Closed – ended) ยึดครูเป็นศูนย์กลางเรียน เน้นทักษะการทำงานเป็นรูปแบบการสอนศิลปศึกษาที่ต้องการพัฒนาในด้านทักษะ

- 1.1 ครูเป็นผู้วางแผน และเป็นแบบให้นักเรียนทำตาม
- 1.2 นักเรียนทำตามครูทีละขั้น ซึ่งมีขั้นตอนที่แน่นอน
- 1.3 มีแบบเดียวเท่านั้นถูกต้องที่สุด

2. แบบปลายเปิด (open – ended) เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นให้ครูกับนักเรียนร่วมมือกัน

- 2.1 เด็กมีโอกาสในการเลือกสิ่งที่จะแสดงออก
- 2.2 เด็กทำตามเกณฑ์ที่ครูกำหนดให้แต่มีอิสระภาพในการแสดงความคิดเห็นออกมา
- 2.3 กิจกรรมที่เน้นกระบวนการหรือผลงานก็ได้

3. แบบอิสระ (Laissez-faire) เป็นรูปแบบการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางเน้นกระบวนการทำงานการทำงาน แต่ไม่เน้นผลงาน

- 3.1 ให้อิสระนักเรียนเต็มที่ในการสำรวจ ทดลอง ค้นคว้า
- 3.2 เรียนจากประสบการณ์
- 3.3 นักเรียนค้นพบด้วยตนเอง
- 3.4 ตัวอย่างและกฎเกณฑ์ครูไม่ต้องให้เด็กคิดเอง (Bates. 2000)

วิธีการสอนมีหลายรูปแบบ ครูผู้สอนต้องเลือกให้เหมาะสมกับผู้เรียน เหมาะสมกับเนื้อหา และจุดประสงค์ของบทเรียน นักวิชาการได้จัดประเภทการสอนไว้ 3 รูปแบบ คือ

1. วิธีสอนแบบยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher – Centered Method) เป็นการสอนแบบดั้งเดิมที่ครูใช้กันมา ครูมีหน้าที่พูดอธิบายตัวอย่าง สาธิต ทดลอง หรือกำหนดกิจกรรม ให้นักเรียนทำ เป็นวิธีสอนที่เน้นบทบาทของครูเป็นส่วนใหญ่ ครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ วางแผน การสอน ควบคุม

เนื้อหากิจกรรมโดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมน้อยมากหรือไม่มีเลย วิธีสอนแบบนี้ครูไม่คำนึงถึงจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) ครูจะสอนโดยใช้วิธีบรรยายให้เด็กจดเนื้อหาที่สำคัญหรือให้อ่านหนังสือประกอบ

2. วิธีสอนแบบยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง (Child – Centered Method) เป็นการสอนให้ไปไปตามแบบหลักสูตรใหม่ เน้นให้นักเรียนคิดเป็นทำเป็นแก้ปัญหาเป็นและดำรงอยู่ได้ในสังคม เป็นวิธีสอนที่เน้นบทบาทของนักเรียน ครูให้นักเรียนเป็นผู้ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งในลักษณะร่วมกันเป็นกลุ่มหรือรายบุคคล การสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลางมีหลายวิธี เช่น การสอนแบบหน่วยบูรณาการ การสอนแบบใช้ชุดการสอนต่างๆ การสอนแบบกลุ่มกิจกรรมการสอนแบบอภิปราย การศึกษาออกสถานที่ การสอนแบบโปรแกรม การศึกษาออกสถานที่ เป็นต้น วิธีสอนเหล่านี้ สามารถนำมาใช้ในการสอนศิลปะได้เป็นอย่างดี

3. วิธีสอนแบบครูและนักเรียนวางแผนร่วมกัน (Teacher – Student Planning) ครูและนักเรียนจะร่วมกันในการจัดบทเรียน วางแผนค้นคว้าหาพวกหมวดหมู่ ถือเอาความเห็นของกลุ่มเป็นหลัก

สรุป จะเห็นว่าวิธีสอนมีหลายวิธีแตกต่างกันไป แต่ละวิธีก็มีจุดเด่นจุดด้อยอยู่ที่ครูสอนจะเลือกวิธีที่เหมาะสมกับนักเรียน เหมาะสมกับเนื้อหา จุดประสงค์และบทเรียนเป็นสำคัญ

ในส่วนของการเขียน “แผนจัดการเรียนรู้” จำเป็นต้องใช้ “องค์ความรู้” อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาบูรณาการเข้าด้วยกัน เพื่อเขียนรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ เช่น การกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง/ นำทางจำเป็นต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การเรียนรู้ของมนุษย์ การกำหนดสื่อการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับหลักการเลือกใช้สื่อ การกำหนดกิจกรรม /กระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องใช้ความรู้เกี่ยวกับหลักวิธีการสอน การประเมินผลการเรียนจำเป็นต้องใช้ความรู้ด้านการประเมินผลตามแนวการประเมินผลตามสภาพจริง เป็นต้น ดังนั้น ก่อนการเขียน “แผนการจัดการเรียนรู้” ครูผู้สอนจึงควรศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ อย่างกว้างขวางให้เข้าใจชัดเจน จะเป็นประโยชน์และช่วยให้การ “เขียนแผนจัดการเรียนรู้” มีความถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักการและหลักวิชา“แผนการจัดการเรียนรู้” จะมีองค์ประกอบที่สำคัญ และจำเป็นครบถ้วน คือ มีจุดประสงค์การเรียนรู้ทั้งปลายทางและนำทางในแต่ละแผนการสอน ซึ่งเป็นพฤติกรรมย่อยส่วนหนึ่งของ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังตามที่กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ มีเนื้อหาสาระที่สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์ เนื้อหาสาระ และสื่อการเรียนรู้ มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์นำทาง/ปลายทาง ของแต่ละแผน ฯ อันจะนำไปสู่การประเมินผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่ได้กำหนดไว้ในหน่วยการเรียนรู้ ได้ในที่สุด (กรมวิชาการ. 2544)

1.6 การวัดและประเมินผลการสอนศิลปะ

ความหมายของการวัดผล

ภัทธา นิคมานนท์ (2540) กล่าวว่า การวัดผล หมายถึง กระบวนการในการกำหนดหรือหาปริมาณแทนคุณลักษณะของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือแทนพฤติกรรมหรือสมรรถภาพของบุคคล โดยใช้เครื่องมือช่วยในการวัดและผลของการวัดจะออกมาเป็นตัวเลขหรือคะแนนว่ามีจำนวนหรือปริมาณเท่าใด

อีเบล และไฟร์ลไบย์ (Ebel; & Frisbie. 1986: 14) กล่าวว่า การวัดผลเป็นการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายแทนคุณลักษณะของสิ่งที่วัดโดยอาศัยกฎเกณฑ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

แซค (Sax. 1989: 14) กล่าวว่า การวัดผลเป็นกระบวนการกำหนดตัวเลขให้กับคุณสมบัติหรือคุณลักษณะของบุคคล วัดดูหรือเหตุการณ์ตามแบบแผนหรือกฎที่กำหนดขึ้น

ไวร์สมา และเจอร์ส (Wiersma; & Jurs. 1990: 8) กล่าวว่า การวัดผล คือ การกำหนดจำนวนให้กับวัดดูหรือเหตุการณ์ตามกฎที่ทำให้ตัวเลขมีความหมายเชิงปริมาณ

สรุปได้ว่า การวัดผล (measurement) หมายถึง กระบวนการกำหนดตัวเลขหรือสัญลักษณ์ให้กับบุคคล สิ่งของหรือเหตุการณ์อย่างมีกฎเกณฑ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แทนปริมาณหรือคุณภาพของคุณลักษณะที่จะวัด

ความหมายของการประเมินผล

เยาวดี วิบูลย์ศรี (2549: 2) กล่าวว่า การประเมินผล หมายถึง การตีค่าของสิ่งที่เราจะวัดได้ รวมถึงการตัดสินคุณค่าด้วย นอกจากนั้นการประเมินผลจะต้องมีเกณฑ์ (Criteria) หรือวัตถุประสงค์ (objective) หรือมาตรฐาน (Standard) ที่แน่นอนซึ่งกำหนดขึ้นในแต่ละครั้ง

ภัทธา นิคมานนท์ (2540) ได้กล่าวถึงความหมายของการประเมินผลว่า หมายถึง การนำเอาข้อมูลทั้งหลายที่ได้จากการวัดผลมาใช้ในการตัดสินใจโดยการหาข้อสรุป ตัดสินประเมินค่าหรือตีราคา โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลอื่นๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อีเบลและไฟร์ลไบย์ (Ebel; & Frisbie. 1989: 13) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพหรือคุณค่าของสิ่งที่ต้องการประเมิน

แซค (Sax. 1989: 24) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการตัดสินคุณค่าหรือตัดสินใจที่เกิดจากการสังเกตจากประสบการณ์และการฝึกฝนของผู้ประเมิน

ไวร์สมา และเจอร์ส (Weirisma; & Jurs. 1990: 9) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นการตัดสินคุณค่าและในทางการศึกษาจะเป็นการตัดสินบนพื้นฐานข้อมูลที่เป็นวัตถุประสงค์โดยการตีความหมายคะแนนเพื่อตัดสินว่ายอดเยี่ยม ดี ปานกลาง หรือต่ำ

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์ (2535: 17) กล่าวว่า การประเมินผลเป็นกระบวนการในการตัดสินคุณค่าของสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างมีหลักเกณฑ์เพื่อสรุปว่าสิ่งนั้นดี – เลว ปานใด

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า การประเมินผล (evaluation) หมายถึง การตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของผลที่ได้จากการวัดโดยเปรียบเทียบกับผลการวัดอื่นๆ หรือเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อุบล ตูจินดา (2532: 215) กล่าวว่า การประเมินผลวิชาศิลปะ ก็คือ การที่ครูต้องการ ทราบว่านักเรียนคนไหนเรียนรู้เรื่องหรือไม่ เรียนแล้วเจริญงอกงามและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนน้อยเพียงไร สมดังจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คือ หลักสูตร และจุดประสงค์การสอนหรือไม่ เพราะศิลปะเป็นเรื่องของแต่ละบุคคล ดังนั้น การประเมินผล คือ การช่วยให้เด็กมองเห็น สามารถเปรียบเทียบผลงานในอดีตถึงปัจจุบัน จึงเป็นการส่งเสริมเด็กในด้านการพัฒนาการเป็นอย่างดี นักเรียนจะได้ทราบว่าตนเองมีความสามารถหาทางปรับปรุงแก้ไข ปรับปรุงการสอนให้ดีขึ้น ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาได้ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการประเมินผล ทางศิลปะดังนี้

1. เพื่อเป็นการวัดพื้นฐานความรู้ของนักเรียนก่อนทำการสอน
2. การประเมินผลเป็นกิจกรรมส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ เป็นตัวกระตุ้นและแรงจูงใจที่จะให้นักเรียนมีประสิทธิภาพในการเรียนรู้มากขึ้น
3. เพื่อวินิจฉัยว่า บทเรียนตอนใดยากและเป็นปัญหาแต่นักเรียน
4. เพื่อดูความสามารถของนักเรียนเป็นด้านๆ ว่ามีจุดเด่น จุดด้อยตรงไหน จะได้แก้ปัญหาตรงจุด
5. เพื่อศึกษาว่า การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่
6. เพื่อรู้ว่่านักเรียนนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน หรือสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพเพียงใด

7. เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อ หรือทราบความถนัดของนักเรียนระหว่างเรียน

ศรียา นิยมธรรม กล่าวว่า การประเมินผลการเรียนวิชาศิลปะที่สำคัญ คือ การวัดพัฒนาการของนักเรียนในด้านการสร้างสรรค์สุนทรียภาพ การรับรู้อารมณ์ สติปัญญา สังคมและการวัดพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอน วิชาศิลปะในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความนิยมในศิลปะ เจตคติ ทักษะ และการนำไปใช้ ดังนี้ คือ

1. การวัดพัฒนาการด้านต่างๆ ที่เกิดจากการเรียนการสอนซึ่งแบ่งออกเป็น 6 อย่าง คือ
 - 1.1 พัฒนาการทางด้านการสร้างสรรค์ สามารถคิดดัดแปลงแก้ปัญหาทำสิ่งต่างๆ ได้ดีมีคุณค่ามากกว่าเดิมไม่ได้
 - 1.2 พัฒนาการทางสุนทรียภาพ สามารถรู้และเข้าใจในคุณค่าทางศิลปะอย่างมีหลักเกณฑ์ นักเรียนแสดงออกโดยสามารถเข้าใจและนิยมในศิลปะวัดผลได้โดยการทดสอบการสังเกต สัมภาษณ์ และแบบสำรวจ
 - 1.3 พัฒนาการทางการเรียนรู้ สามารถสังเกต เข้าใจในงานถูกต้องตามหลักศิลปะ นักเรียนแสดงออกโดยการอธิบายการให้เหตุผลในความงามอย่างถูกต้อง การจัดความสามารถในงานที่ทำได้ โดยการทดสอบสังเกต การสัมภาษณ์
 - 1.4 พัฒนาการทางด้านสติปัญญา มีความสามารถในด้านต่างๆ สามารถจำได้ รายละเอียดถูกต้อง การแสดงออกโดยการแก้ปัญหาได้ดี การวัดโดยการสังเกต การทดสอบและการสัมภาษณ์

1.5 พัฒนาการทางด้านอารมณ์ มีความสามารถแสดงออกอย่างอิสระและควบคุมอารมณ์ได้ มีความมั่นใจในการทำงาน พัฒนาการทางด้านอารมณ์ สุขภาพจิต บุคลิกภาพ การแสดงออกโดยการทำงานได้อย่างสุขุมเป็นระเบียบ การวัดผลทำได้โดยการสังเกต การสัมภาษณ์

1.6 พัฒนาการทางกาย มีความสามารถในการปฏิบัติทางศิลปะใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ได้อย่างคล่องแคล่วมั่นคง ไม่เป็นอันตราย มีความแน่นอนและแม่นยำในการทำงาน การแสดงออกโดยการปฏิบัติและการเคลื่อนไหวการจัดโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ และการทดสอบ

1.7 พัฒนาการทางด้านสังคม มีความสามารถเข้าใจในสิ่งแวดล้อม เข้าใจความต้องการของผู้อื่น ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดีมีความสุขในการทำงาน

2. การวัดพฤติกรรมด้านต่างๆ ช่วยให้ครูเข้าใจนักเรียน และสามารถนำมาใช้ในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาศิลปะให้ได้ผล ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษา คือ

2.1 ในด้านความรู้ สามารถทราบและจำเรื่องราวของประสบการณ์ที่ได้รวมทั้งประสบการณ์ที่สัมพันธ์ได้อย่างถูกต้อง แสดงออกโดยการระลึกถ่ายทอด สามารถวัดได้โดยการทดสอบ การสัมภาษณ์ การสังเกต

2.2 ในด้านความเข้าใจ สามารถเข้าใจในคุณค่า และหลักการของศิลปะจนประเมินผลงานได้ การแสดงออกโดยการอธิบาย ารวัดโดยการทดสอบการสังเกต และการสัมภาษณ์

2.3 ในด้านความคิดและการออกแบบ สามารถแก้ปัญหาโดยการออกแบบการใช้เหตุผล และสรุปผล การตีความ สามารถวัดได้โดยการทดสอบการสังเกต และการแสดงความคิดเห็น

2.4 ศิลปะนิยม มีความรู้ความเข้าใจในคุณค่า และความสำคัญของงานแสดงออกโดยการอธิบายนิยาม สามารถวัดได้โดยการสัมภาษณ์ สังเกต การทดสอบ การจัดลำดับคุณภาพ

2.5 ทักษะและความสนใจ มีความนิยมและสนใจ ที่จะปฏิบัติความเชื่อมเข้าร่วมกิจกรรมอย่างสนใจ สามารถวัดได้ โดยการสังเกต และจัดอันดับคุณภาพ

2.6 ทักษะและการนำไปใช้ มีความสามารถในการใช้วัสดุและเครื่องมือให้ถูกต้อง สามารถสร้างสรรค์งานได้รวดเร็วและประหยัด แสดงออกโดยการปฏิบัติตนการใช้วัสดุเครื่องมือการแก้ปัญหา และการนำไปใช้วัดโดยการสังเกต (ศรียา นิยมธรรม. 2545: 19-23)

การวัดผลวิชาศิลปะ ครูควรอธิบายวิธีการให้คะแนนให้นักเรียนเข้าใจ โดยเฉพาะการวัดความรู้ ทักษะ และการนำไปใช้เพื่อจะได้เป็นมาตรฐานให้นักเรียนได้มีโอกาสตรวจทานแก้ไขปรับปรุง บรูม (Bloom) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาโดยทั่วไป ซึ่งรวมทั้งศิลปะด้วยนั้น มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ และความหมายทางสติปัญญา

2. จิตพิสัย (Affective Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาด้านความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ค่านิยม ความสนใจ และความซาบซึ้ง

3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาด้านทักษะหรือความชำนาญในการใช้อวัยวะต่างๆ (ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. 2550: 35; อ้างอิงจาก Bloom. 1982)

กรูเบอร์ (Gruber) กล่าวว่า ครูศิลปะจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการตั้งเกณฑ์เพื่อให้เกิดความสมดุล ซึ่งประกอบด้วยการประเมิน 4 ด้าน คือ

1. ประเมินผลด้านความรู้ เป็นการวัดด้านเนื้อหาวิชาเป็นการวัดความจำการคิดวิเคราะห์ โดยวิธีสอบข้อเขียน เช่น ปรนัย อัตนัย เติมคำในช่องว่าง หรือการทำแบบฝึกหัด
2. ประเมินผลด้านเจตคติ เป็นการวัดด้านอารมณ์ ความรู้สึก ความเชื่อ ทศนคติและคุณค่า โดยจะแสดงออกในเรื่องคุณภาพของงานหรือการให้คำตอบแบบวิเคราะห์
3. ประเมินผลด้านทักษะ เป็นการวัดด้านการเตรียมและการใช้เครื่องมือ วัสดุ อุปกรณ์ โดยสังเกตจากกระบวนการปฏิบัติงาน
4. ประเมินผลด้านพฤติกรรม เป็นการวัดด้านพฤติกรรมการทำงาน ระเบียบ วินัย การร่วมมือในการทำงาน ความตั้งใจและการให้ความสำคัญในการทำงาน (ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. 2550: 35; อ้างอิงจาก Gruber. 1994)

โรเวนฟีลด์ (Lowenfeld) นักจิตวิทยาพัฒนาการ ได้เสนอเกณฑ์เกี่ยวกับการวัดผลทางศิลปะ ซึ่งมุ่งเน้นที่จะวัดพัฒนาการของผู้เรียนในด้านต่างๆ เป็นดังนี้

1. ด้านร่างกาย เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้เครื่องมือ เครื่องใช้อย่างคล่องแคล่ว มีความแม่นยำ การปฏิบัติงานเป็นการแสดงออกที่สามารถวัดผลได้จากทักษะการใช้เทคนิคต่างๆ และจากงานที่สำเร็จ
2. ด้านอารมณ์ เพื่อศึกษาความสามารถในการปฏิบัติงานที่ออกมาด้วยความเพลิดเพลิน ในการทำงาน โดยอิสระ แสดงถึงสุขภาพจิตและอารมณ์ที่ดี
3. ด้านสังคม เพื่อศึกษาความสามารถในการทำงานด้วยตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้
4. ด้านสติปัญญาเพื่อศึกษาความสามารถในการแสดงออก แก้ปัญหาได้อย่างฉลาดถูกต้อง ทำกิจกรรมสำเร็จด้วยดีอย่างมีหลักการและความรู้
5. ด้านสุนทรียภาพ เพื่อศึกษาความเข้าใจในงานศิลปะเข้าใจในความงามและธรรมชาติ สามารถแสดงข้อคิดเห็น บรรยาย วิวิจารณ์ ได้โดยใช้หลักการศิลปะได้อย่างเหมาะสม
6. ด้านความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง ริเริ่ม วางแผนได้อย่างอิสระ ไม่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น แสดงความคิดก้าวหน้าอย่างเชื่อมั่นในตนเอง
7. ด้านการรับรู้ เพื่อศึกษาความสนใจในการแสดงออก บรรยาย อภิปราย เข้าใจ และแสดงความรู้ได้อย่างมั่นใจ (ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. 2550: 35; อ้างอิงจาก Lowenfeld. 1987)

การวัดและประเมินผลจากผลงาน (Production) คือ การพิจารณาจากการแสดงออกในผลงาน (Expression) เป็นหลัก ซึ่งรวมถึงกระบวนการสร้างผลงานและสิ่งที่ปรากฏอยู่ ผลงาน ตัวอย่าง ลักษณะเฉพาะในกระบวนการสร้างผลงาน คือ ความตั้งใจในการทำงานความพยายามในการทดลองในเทคนิคต่างๆ ตัวอย่างสิ่งที่ปรากฏอยู่ในผลงาน เช่น เอกภาพ ความประสมประสาน กลมกลืน ความคิดสร้างสรรค์ คุณภาพของเส้นอันเนื่องมาจากความสามารถ ในการบังคับกล้ามเนื้อ มือการให้แสงเงาที่ถูกต้อง เป็นต้น

ลักษณะการใช้การวัดและประเมินผลการเรียน การใช้นั้นสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

1. เพื่อการรวบรวม เก็บคะแนน และรายงานผลการเรียนของนักเรียน ในกรณีนั้นครู จำเป็นต้องกำหนดหลักเกณฑ์ในการวัด และประเมินผลให้แน่นอน และชัดเจน ทั้งนี้เพราะผลจากการ ประเมินจะออกมาในรูปปลายลักษณอักษร เพื่อใช้พิจารณาประกอบกับผลการเรียนในวิชาอื่นๆ และสรุป เป็นผลการเรียนโดยภาพรวมและเพื่อรายงานผลการเรียนต่อผู้ปกครอง

2. เพื่อเป็นแนวทางให้นักเรียนปรับปรุง และพัฒนาความสามารถในการเรียนศิลปะ สำหรับ ในกรณีหลังนี้ คือ การแนะนำนักเรียนอย่างไม่เป็นทางการ และไม่มีผลโดยตรงต่อการให้คะแนน หรือ การตัดสินผลการเรียน แต่เป็นเพียงเทคนิควิธีประกอบการสอน หรือกิจกรรมในเชิงประเมินรูปแบบ หนึ่ง ข้อสำคัญคือการเน้นการประเมินให้เป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

สรุป การประเมินผลงานศิลปะเป็นการเก็บข้อมูลของนักเรียนจากผลงาน โดยจะมีการจัด และประเมินผลทั้ง 3 ด้าน คือ ทางด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) จิตพิสัย (Affective Domain) และทักษะพิสัย(Psychomotor Domain) เป็นการประเมินผลงานของนักเรียนและเก็บข้อมูลเพื่อศึกษา พัฒนาการด้านการเรียน และนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนศิลปะต่อไป

1.7 หลักในการวัดผลประเมินผลการแสดงออกทางศิลปะของเด็ก

อารี สุทธิพันธุ์ (2525: 92-95) ได้กล่าวว่าเกณฑ์ในการพิจารณาผลงานศิลปะเด็กจะแตกต่าง กับเกณฑ์ที่ใช้กันในระบบโรงเรียนเพราะเหตุว่า เด็กที่เขียนผลงานส่งเข้าประกวดในการแสดงศิลปะ เด็ก มีแรงจูงใจหรือสิ่งเร้าต่างกัน ดังนั้นก็ควรมีเกณฑ์ในการพิจารณาต่างไปจากที่เคยใช้กันใน ห้องเรียน

เกณฑ์ หมายถึง ข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้ประเมินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง หรือสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สังคมจัดขึ้น เกณฑ์สามารถแบ่งออกเป็น 2ประเภท คือ

1. เกณฑ์ในเชิงปริมาณ หมายถึง เกณฑ์ที่มีผลบังคับโดยตรงใครไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ สังคมกำหนดไว้จะต้องได้รับโทษ เช่น การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

2. เกณฑ์ในเชิงคุณภาพ หมายถึง เกณฑ์ที่ไม่มีผลบังคับโดยตรง เป็นข้อตกลงที่ คณะกรรมการร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรม ทางด้านศิลปะ เป็นต้น

ดังนั้น เกณฑ์ในการพิจารณาผลงานศิลปะเด็กที่จะเสนอต่อไปนี้จะจัดอยู่ในประเภทเกณฑ์ใน เชิงคุณภาพ ซึ่งมี 4 ประการ คือ

1. เกณฑ์ในการพิจารณาทางอายุ
2. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านสื่อวัสดุ
3. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านเนื้อหาสาระ
4. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านการแสดงออก

เกณฑ์ในการพิจารณาทางอายุ

ในการพิจารณาผลงานศิลปะเด็กเรื่องอายุมีความสำคัญมาก คณะกรรมการจะต้อง ตกลงกัน แบ่งกลุ่มอายุใกล้เคียงกันจัดมาพิจารณาร่วมกัน เพราะว่าความพร้อมของเด็กที่ต่างวัยกันไม่เหมือนกัน และการรับรู้ก็ต่างกันด้วย ดังนั้นเพื่อความเหมาะสมและเป็นธรรมจึงควรคำนึงถึงวัยที่ต่างกันของเด็ก

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านสื่อวัสดุ

เกณฑ์ในด้านนี้มีผลต่องานศิลปะเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่อยู่ในชนบทย่อมมีอุปกรณ์การเขียนและคุณภาพของวัสดุเด็กในเมืองไม่ได้ ดังนั้นเมื่อนำผลงานมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน คณะกรรมการควรจะต้องเน้นความคิดที่เด็กแสดงออกมากกว่าสื่อวัสดุที่ใช้ในการแสดงออกหรือจะต้องแบ่งเป็นกลุ่มของเด็กในเมืองและเด็กต่างจังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันของกรรมการ

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านเนื้อหาสาระ

สำหรับเกณฑ์ในด้านนี้โดยทั่วไปแล้วจะไม่บ่งหรือเน้นให้ชัดเจนว่าจะให้เด็กเขียนรูปอะไร เขียนเรื่องอะไร มักจะปล่อยให้เด็กใช้เสรีภาพในการเลือกเรื่องที่จะเขียนเอง หรือบางทีก็อาจจะเสนอแนะกว้างๆ ซึ่งหมายความว่า คณะกรรมการพอรู้แล้วว่าเด็กมักจะเขียนเรื่อง ใกล้ตัวที่ตนรับรู้จาก สื่อมวลชน หรือเรื่องตามจินตนาการของเด็กเอง ดังนั้นการพิจารณาเนื้อหาสาระของเรื่องจึงมักจะจัดกลุ่มของเนื้อหาสาระใกล้เคียงกันรวมไว้พิจารณาร่วมกัน และขณะเดียวกันคณะกรรมการก็ต้องมีความสามารถในการแปลความจากสัญลักษณ์ที่เด็กแสดงออกในเนื้อหาสาระนั้นๆ ด้วย

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านการแสดงออก

เกณฑ์ในด้านนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสังเกตและการถ่ายทอดรูปแบบ ของเด็ก ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในด้านความกล้าแสดงความเป็นตัวของตัวเองในการใช้สี การถ่ายทอดความคิดให้เป็นรูปแบบตามที่ต้องการ ซึ่งคณะกรรมการจะมองเห็นได้จากความฉับไว ความกล้าในการใช้เส้น การใช้สี การแสดงท่าทาง ลีลาของรูปแบบที่มีต่อเนื้อหาสาระที่สร้างสรรค์และความปรารถนาของเด็กต่อโลกภายนอกโดยตรงเมื่อถ่ายทอดรูปแบบแล้ว

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 180-186) ให้ความเห็นถึง การวิจารณ์งานศิลปะเด็กเป็นเรื่องที่น่าสนใจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในวงการศิลปะเด็กในระบบหรือนอกระบบโรงเรียน การเรียนรู้ด้านการวิจารณ์ศิลปะเด็กจำเป็นต้องอาศัยความรู้พื้นฐานหลายๆ ด้านเป็นองค์ประกอบซึ่งกันและกัน ความรู้และหลักเกณฑ์ต่างๆ ของการวิจารณ์ศิลปะเด็กแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

1. ความเข้าใจทั่วไปเกี่ยวกับการวิจารณ์ศิลปะ

1.1 บทบาทของการวิจารณ์ศิลปะ

1.2 ประเภทของการวิจารณ์ศิลปะ

1.2.1 การวิจารณ์ในห้องปฏิบัติการ (Studio Criticism)

1.2.2 การวิจารณ์เพื่อมวลชน (Popula Criticism)

1.2.3 การวิจารณ์ทางหนังสือพิมพ์ (Journalistic Criticism)

1.2.4 การวิจารณ์ระดับวิชาการ (Scholaristic Criticism)

2. องค์ประกอบของการวิจารณ์ศิลปะเด็ก

2.1 ความรู้ความสามารถของผู้วิจารณ์ศิลปะเด็ก

2.1.1 เข้าใจธรรมชาติของการรับรู้และการแสดงออกทางศิลปะของเด็กแต่ละวัย

2.1.2 ยอมรับว่าผลงานศิลปะของเด็กเป็นประสบการณ์อย่างหนึ่ง และเป็นประสบการณ์เฉพาะตัว

2.1.3 มีประสบการณ์ทางสุนทรียศาสตร์ทั้งโดยตรงและอ้อม

2.1.4 แยกแยะความแตกต่างของทฤษฎีความงามศิลปะได้

2.1.5 มีประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับเทคนิคทางศิลปะ

ขั้นตอนการวิจารณ์เพื่อประเมินค่าผลงานของเด็กแต่ละคน

ก่อนที่จะดำเนินการวิจารณ์ จะต้องติดตั้งผลงานให้อยู่ในระดับที่เห็นชัดเจน และผลงานจะต้องอยู่ในสภาพเรียบร้อยที่สุด ประกอบกับต้องมีแสงสว่างเพียงพอด้วย หลังจากนั้นจึงเริ่มดำเนินการขั้นตอนต่อไปนี้

1. สืบรวจ กวาดส่งตาไปให้ทั่วผลงานเพื่อจับความรู้สึกต่างๆ ประเมินค่าเบื้องต้นไว้ในใจก่อน และบอกได้ว่าผลงานนั้นมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่เป็นข้อมูลเบื้องต้น

2. วิเคราะห์ เป็นขั้นกำหนดแยกประเด็นที่จะวิจารณ์ จะใช้เกณฑ์ประเภทใด อยู่ที่มีการตัดสินใจของผู้วิจารณ์ในที่นี้เสนอแนะให้ใช้เกณฑ์

UNITY เอกภาพ: มองรวมๆ

COMPLEXITY ความละเอียด: มองละเอียด

INTENSITY การเน้น : มองความรู้สึก

3. การตีความ คือ ขั้นอธิบายให้เหตุผลจากเกณฑ์ และประเด็นที่แยกไว้ตามความรู้สึกที่ประเมินไว้แล้วในขั้นสำรวจ

4. ตกลงใจ เป็นขั้นการหาข้อมูลอื่นๆ มาสนับสนุนการตีความ เช่น ข้อมูลทางประวัติศาสตร์

5. ตัดสิน คือ ขั้นลงความเห็นว่างานที่ได้วิจารณ์มาดีหรือไม่ดีระดับใดตามเหตุผลที่ให้ไว้
สน สีมাত্রัง (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 40; อ้างอิงจาก สน สีมাত্রัง. 2521) ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเกณฑ์การตัดสินงานศิลปะเด็ก มีหลักเกณฑ์เบื้องต้นดังนี้

1. จะต้องเป็นเกณฑ์ที่อำนวยความสะดวกในการปลูกฝังศิลปะนิสัยแก่เด็กจำนวนมาก

2. จะต้องเป็นเกณฑ์ที่ให้ความยุติธรรมแก่เด็กมากที่สุด

3. จะต้องเป็นเกณฑ์ที่เหมาะสมกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองไทย

ประภัสร นิยมธรรม (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 40; อ้างอิงจาก ประภัสร นิยมธรรม. 2522: 50-53) ได้กล่าวเกี่ยวกับการประเมินผลงานศิลปะว่า งานศิลปะที่ผลิตออกมานั้นย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะเป็นผลมาจากที่บุคคลถึงการรับรู้ ความประทับใจที่ได้จากประสบการณ์

ในอดีตมาใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงยากที่จะให้ผลงานนั้นออกมาในลักษณะเหมือนกัน แม้ว่าได้รับการสอนแบบเดียวกัน การประเมินผลงานทางศิลปะจึงควรเป็นเรื่องการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการต่อไปมากกว่า จะทำให้เด็กท้อแท้เบื่อหน่าย ครูจะต้องเข้าใจเด็ก เข้าใจจิตวิทยาพัฒนาการเด็กเข้าใจถึงความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูสอนศิลปะจึงควรมองผลงานของเด็กในลักษณะของการให้การศึกษาด้านศิลปะมากกว่าที่จะประเมินว่าเด็กของตนเป็นศิลปินแค่ไหน

การประเมินผลงานศิลปะเด็ก ก็คือ การวัดพัฒนาการของเด็กในด้านการสร้างสรรค์ สุนทรียภาพการรับรู้ อารมณ์ สติปัญญา สังคม และวิชาพฤติกรรมที่เกิดจากการเรียนการสอนวิชาศิลปะในด้านความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความนิยมในศิลปะ ทักษะ ทักษะ และการนำไปใช้

2. เอกสารเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี

การวาดภาพเป็นการแสดงหลักฐานทางภาษาภาพอย่างหนึ่ง ที่สามารถสื่อให้ทราบถึงเรื่องราวและเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และทำหน้าที่บันทึกสภาพความเป็นไปในการดำเนินชีวิต ตลอดจนความเชื่อที่มนุษย์มีจินตนาการขึ้น มนุษย์ผู้ติดตามมองเห็นและใช้เครื่องมือวาดเขียนได้สามารถเขียนภาพได้ทุกคน ถึงแม้ว่าจะมีความแตกต่างกันทางภาษา ก็อาจจะเข้าใจภาษาภาพนั้นได้

2.1 ความหมายของการวาดภาพระบายสี

การวาดภาพ (Drawing) หมายถึง การลาก ขูด ขีด เขียนด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่างๆ เช่น ดินสอ ปากกา ชอล์ก ฯลฯ บนระนาบรองรับซึ่งเป็นดิน โลหะ กระดาษหรือวัสดุอื่นๆ ที่มีผิวหน้าเรียบ แบน โค้ง โดยทำให้เห็นเป็นรูปร่างด้วยเส้น รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้อาจเกิดจากเส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหยัก ฯลฯ ทั้งนี้อาจมีน้ำหนักอ่อนแก่ของเส้นเท่ากันหรือไม่เท่ากันก็ได้ รูปร่างที่เกิดจากเส้นนี้มีลักษณะสองมิติ คือ กว้างและยาว หากผู้วาดต้องการให้มีลักษณะสามมิติ คือ กว้าง ยาว และลึก ก็กระทำได้โดยการลากเส้นหลายๆ เส้น ตามวิธีการแรเงา (อารี สุทธิพันธุ์. 2528: 108)

ชวลิต ดาบแก้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (2525: 136) กล่าวว่า การวาดภาพระบายสี คือ การขีด เขียน ขูด และระบายด้วยวัสดุต่างๆ ลงบนแผ่นรองรับ เช่น กระดาษ ผ้า ไม้ หรือวัสดุต่างๆ

การระบายสี (Painting) หมายถึง การระบายสีลงไปในภาพให้ทั่วบริเวณที่ต้องการระบาย โดยวิธีใดก็ได้ จะใช้อุปกรณ์หรือไม่ใช้ก็ถือเป็นการระบายสีทั้งสิ้น (วิโรจน์ ชาทอง และทำนอง จันทิมา. 2517: 6)

การวาดภาพระบายสี จึงหมายถึง การลาก ขูด ขีด เขียนด้วยวัสดุหรือเครื่องเขียนต่างๆ บนระนาบรองรับ ซึ่งเป็นวัสดุที่มีผิวหน้าเรียบ แบน โค้ง โดยทำให้เห็นเป็นรูปร่างด้วยเส้นให้เป็นรูปร่าง 2 มิติ หรือ 3 มิติก็ได้ แล้วระบายสีลงในภาพนั้นให้ทั่วบริเวณที่ต้องการ

แนวคิดของการวาดภาพ

แนวคิดของการวาดภาพ มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. เพื่อบันทึกสิ่งที่น่าสนใจรอบตัวที่มองเห็นซึ่งอาจบันทึกทั้งหมดหรือเลือกเฉพาะบางส่วน บางตอนที่เห็นว่ามีความหมายก็ได้ ภาพวาดตามแนวคิดนี้จะมีรูปร่างคล้ายของจริงตามมุมมองของผู้วาด ตามตำแหน่งของสิ่งที่วาดตั้งอยู่ ซึ่งอาจสูงกว่าระดับสายตา ต่ำกว่าระดับสายตา หรือตรงระดับสายตาพอดี ผู้วาดอาจจะวาดเฉพาะสิ่งที่เขาต้องการลงไปในภาพเท่านั้น ภาพวาดในลักษณะนี้จะเป็นเพียงภาพที่ดูรู้เรื่องว่าเป็นภาพอะไร อยู่ที่ไหน มีสัดส่วนเป็นอย่างไร

2. เพื่อถ่ายทอดตามสิ่งที่ผู้วาดคิดหรือจินตนาการ ภาพวาดตามแนวคิดนี้มีรูปแบบไม่เหมือนของจริง อาจมีขนาดสัดส่วนแตกต่างไปจากสัดส่วนที่เห็นจริง อาจมีลักษณะประติมากรรมต่างเป็นลวดลายที่ได้รับอิทธิพลจากธรรมชาติ หรือเป็นลวดลายเรขาคณิตอาจมีลักษณะ พร่ามัวไม่ชัดเจน เพื่อกระตุ้นให้ผู้พบเห็นต้องใช้ความคิดหรือทำให้งุนงง แต่ถ้าผู้ดูมีความคิดคล้ายกับผู้วาดหรือมีจินตนาการแนวเดียวกันก็สามารถชื่นชมการเขียนภาพตามแนวนี้ได้

3. เพื่อสื่อความหมายให้เข้าใจตรงกัน ภาพวาดตามแนวคิดนี้มีรูปแบบเรียบง่ายเด่นชัด มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์หรือเครื่องหมายต่างๆ ที่ผู้ดูเข้าใจได้ทันที หรือเมื่อเห็นแล้วรู้ว่าจะต้องปฏิบัติอย่างไร เช่น เครื่องหมายจราจร เป็นต้น

การเรียกชื่อภาพจะเรียกชื่อต่างกันตามวัสดุที่ใช้วาด ตามหน้าที่ใช้สอย หรือตามลักษณะภาพที่เห็น เช่น การวาดภาพร่าง ภาพคน ภาพสัตว์ เป็นต้น (อารี สุทธิพันธ์. 2528: 108–109)

ความสำคัญของการวาดภาพระบายสี

เลิซ อานันทนะ (2523: 138) กล่าวว่า การวาดภาพระบายสีเป็นส่วนหนึ่งของวิชาศิลปศึกษา ที่ตั้งขึ้นด้วยวัตถุประสงค์ที่จะส่งเสริมให้เด็กทุกเพศและวัยได้มีโอกาสแสดงออกไปตามระดับความสามารถของแต่ละคน เพื่อพัฒนาการทางสุขภาพจิตและกาย ส่งเสริมให้เป็นผู้มีระเบียบวินัย รู้จักรักษาความสะอาดเรียบร้อย มีจิตสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมชาติแวดล้อมและศิลปวัตถุของชาติ รวมทั้งพยายามปลูกฝังให้เด็กทุกระดับสามารถปรับปรุงตน เพื่อบำเพ็ญประโยชน์ให้แก่สังคม รักความก้าวหน้า มีรสนิยมที่ดี

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2524: 1) ให้ความเห็นว่า การวาดภาพระบายสีเป็นการแสดงออกทางศิลปะอย่างหนึ่งซึ่งเกิดจากการสร้างสรรค์โดยใช้สื่อต่างๆ เพื่อแสดงความปรารถนาออกมาในรูปของจินตนาการ ซึ่งอาจเหมือนหรือไม่เหมือนธรรมชาติก็ได้

วิรุณ ตั้งเจริญ (2526: 17) ให้ความเห็นว่า การสอนวาดภาพระบายสีต้องส่งเสริมให้เด็กได้รู้จักแสดงออกในทางสร้างสรรค์ตั้งแต่เยาว์วัยและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง การกระทำสิ่งใดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ ย่อมเท่ากับปลูกฝังพฤติกรรมให้เด็กโดยตรง พฤติกรรมสร้างสรรค์ ในตัวเด็กจึงเป็นเป้าหมายหนึ่งที่มีคุณค่าต่อตัวเด็กและต่อชีวิตในสังคม

ฉวีวรรณ กินาวงศ์ (2526: 142–143) กล่าวถึง การวาดภาพระบายสีของเด็กกว่าเป็นการเล่นของเด็กชนิดหนึ่งที่มีคุณค่ากับเด็กมาก เพราะเด็กจะวาดลงไปด้วยความรู้สึกของตัวเองให้เป็น

สัญลักษณ์ ให้เป็นแบบ เป็นลวดลาย เป็นจังหวะ และสีสันท่างๆ และใช้แทนการใช้ภาษาพูด การเล่านวาดรูปและการระบายสีจะช่วยให้เด็กผ่อนคลายอารมณ์ได้มาก เพราะเด็กมีโอกาสได้เป็นอิสระไม่ต้องอยู่ในระเบียบตลอดเวลา การที่เด็กได้นวาดรูปและระบายสีเป็นการแสดงความรู้สึกในออกมา โดยที่เด็กไม่เข้าใจว่าเป็นการระบายความโกรธแค้น ความกดดัน ความตื่นเต้น ความกระวนกระวายใจ ความกลัวอื่นๆ รวมทั้งความสุข ความยินดี การเขียนภาพระบายสีของเด็กนั้นเป็นการพักผ่อน และเป็นการแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ของเด็กด้วย ภาพที่เด็กวาดจะเป็นภาพที่เขาชอบและสนใจในขณะนั้นๆ การที่ครูและผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นและชื่นชมในผลงานการวาดภาพระบายสีของเด็กทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ใหม่ๆ เพิ่มขึ้นด้วย

จากที่กล่าวมาแล้วจะเห็นได้ว่าการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของเด็กมีความสำคัญต่อตัวเด็กและสังคมเป็นอย่างมาก เพราะเป็นสิ่งที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคม สติปัญญา และการสร้างสรรค์ได้ถูกต้องและเหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็ก การใช้แบบเรียนอัตลักษณ์ เรื่องการวาดภาพระบายสี จากงานวิจัยนี้ จะเร้าให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างสรรค์จินตนาการและแสดงออกได้อย่างอิสระ เต็มตามศักยภาพ

กิจกรรมสร้างสรรค์ในการวาดภาพ

อารี พันธุ์ณี (2545: 194–196) กล่าวถึงกิจกรรมในการวาดภาพไว้ว่าการวาดภาพหมายถึง การวาดภาพในลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. การวาดภาพตามใจชอบ หมายถึง การให้โอกาสเด็กได้มีโอกาสเลือกวาดสิ่งที่เด็กพอใจ และสามารถวาดได้ ซึ่งส่วนมากเด็กในวัยก่อนเรียนมักจะวาดรูปคน บ้าน สัตว์ ทุ่งตา หรือภาพที่เด็กประทับใจ
2. การวาดภาพจากประสบการณ์ หมายถึง การให้เด็กเลือกวาดภาพจากประสบการณ์ที่เด็กได้ไปเที่ยวตามที่ต่างๆ หรือสิ่งที่เด็กได้รับ เช่น ทะเล สวนสัตว์ ของขวัญวันเกิด สัตว์เลี้ยง ของเล่น เป็นต้น
3. การวาดภาพจากการฟังนิทาน หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากนิทานที่ครูเล่าให้ฟัง หรือเทพนิทาน ซึ่งเด็กจะแสดงทั้งความรู้สึกนึกคิด ทางด้านสติปัญญา และความรู้สึกนึกคิดทางด้านจิตใจ ถ่ายทอดออกมาเป็นภาพได้
4. การวาดภาพจากเสียงเพลง หมายถึง การให้เด็กได้ฟังเพลงแล้ววาดภาพตามความนึกคิดของเด็ก เป็นภาพที่ประทับใจจากการฟังเพลง
5. การวาดภาพจากการแสดงบทบาทสมมติ หมายถึง การให้เด็กวาดภาพจากการที่เด็กได้แสดงบทบาทสมมติไป แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพ
6. การวาดภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนด หมายถึง การที่เด็กเพิ่มเติมต่อให้เป็นภาพจากสิ่งเร้าที่กำหนดมาให้ ซึ่งสิ่งเร้าอาจแบ่งเป็น
 - 6.1 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่ไม่สมบูรณ์ เช่น เส้นในลักษณะต่างๆ เช่น

เส้นตรง
|
เส้นคู่ขนาน
||
และอื่นๆ (~ Λ)

 เป็นต้น

6.2 ต่อเติมภาพจากสิ่งเร้าที่สมบูรณ์ เช่น วงกลม ○ สีเหลี่ยม □ สามเหลี่ยม △ เป็นต้น

การต่อเติมในลักษณะเช่นนี้เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ได้ดี เด็กเกิดจินตนาการ ยั่วๆ และท้าทายให้อยากลองทำให้เสร็จเป็นรูปร่างด้วยความคิดที่เป็นอิสระและด้วยความพอใจของตน นอกจากนั้นยังส่งเสริมความคิดแปลกไม่ซ้ำกัน เด็กแต่ละคนจะวาดภาพตามความคิดของตน ซึ่งเป็นการเริ่มต้นในการกล้าคิด และยอมรับความแตกต่างของตนจากเพื่อนคนอื่นสร้างเสริมให้เด็กเกิดความมั่นใจ กล้าคิดในสิ่งแปลกๆ อันนำไปสู่ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

เนื้อหา

อารี สุทธิพันธุ์ ให้ความหมายของเนื้อหาว่าเป็นเรื่องราวที่คนด้วยกันมองเห็นรับรู้ได้ หรือ ที่ตนไม่เคยเห็นในโลกความเป็นจริง โดยจัดเรื่องราวได้ 4 หมวดหมู่ ดังนี้

1. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความเชื่อในศาสนา จากผลงานศิลปะบนผนังถ้าจะเห็น เรื่องการล่าสัตว์เป็นส่วนมาก ทั้งเพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยนั้น ต่อมาเมื่อ มนุษย์รู้จักเพาะปลูก รู้จักแบ่งงานกันทำกลายเป็นระบบสังคม เรื่องราวมักจะปรากฏเกี่ยวกับความเชื่อ ในศาสนา ทั้งนี้เพื่อว่าคนในสังคมจะได้มีหลักยึดมั่นอันเดียวกัน มีความเห็นเกี่ยวกับอำนาจลี้ลับ นอกเหนือมนุษย์เหมือนๆ กัน รูปแบบของพระเจ้า และประวัติทางด้านอภินิหาร ได้รับการถ่ายทอด บนผนัง และตามบริเวณสถาปัตยกรรมที่สำคัญๆ ของสังคม ลักษณะของรูปแบบตามเรื่องราวดังกล่าว นี้มักจะมีลักษณะเหมือนจริงโดยเพิ่มเติมจินตนาการของศิลปินเข้าไปด้วย ในที่สุดก็จะมีลักษณะ เหมือนจริง และตกแต่งประดับประดามาก ซึ่งจะรวมถึงการเลือกคุณค่าของวัสดุที่มีค่ามากที่สุด ทนทานมากที่สุด เพื่อถ่ายทอดรูปแบบพระเจ้าที่เคารพมากที่สุด

2. เรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่ธรรมชาติสร้าง และมนุษย์สร้าง เรื่องราวดังกล่าวนี้ ปรากฏให้เห็นควบคู่กับเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ ภาพธรรมชาติ ภาพทิวทัศน์ ภาพสิ่งก่อสร้าง ภาพอาคาร ภาพโบสถ์วิหาร เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ได้แนวคิดจากนักปรัชญาของกรีกโบราณ ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลเป็นเสมือนเครื่องวัดของสิ่งต่างๆ มนุษย์เราจึงหันมา สนใจความเป็นอยู่ของมนุษย์ มากกว่าสนใจในอำนาจที่นอกเหนือมนุษย์ รูปแบบที่ปรากฏตาม เรื่องราวนี้จึงมีลักษณะเหมือนจริง โดยใช้คนจริงๆ เป็นแบบมากที่สุด และพยายามแสดงท่าทางให้ เหมือนคนจริงๆ ส่วนเนื้อหาสาระนั้นก็เพื่อเตือนให้มนุษย์ตระหนักในความสำคัญของตนเอง ซึ่ง อาจจะแสดงให้เห็น ทั้งทางด้านความงามและทางด้านความทารุณโหดร้ายการกดขี่ระหว่างมนุษย์

3. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม เรื่องราวดังกล่าวนี้ ได้แก่ เรื่องความรัก เรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัว เรื่องความเห็นอกเห็นใจในสังคมที่แตกต่างระหว่างชน ชั้นเรื่องราวตามแบบนี้ อาจแสดงออกในรูปของการส่งเสริมให้ผู้ดู ตระหนักในความสำคัญของการอยู่ ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน หรืออาจแสดงออกในทางตรงกันข้าม โดยหวังผลในทางดี ความเชื่อที่เป็น พื้นฐานสำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพลังงานในตัวมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ ของมนุษย์ในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้

ในบางสมัยถูกละเลยไปมาก เช่น ความเชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี เป็นต้น ลักษณะรูปแบบตามเรื่องราวนี้ส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะเหมือนจริงด้วยการใช้แสงและเงาตามตาเห็น หรือดัดแปลงตามที่เห็นว่าเหมาะสม หรือการใช้รูปและพื้นผิวนานอย่างกลมกลืน

4. เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเรื่องราวตามแนวนี้นี้เป็นเรื่องราวที่พัฒนาขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และได้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน จุดเริ่มแรกดูเหมือนจะเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรม เป็นต้นมา เนื่องจากรูปแบบศิลปกรรมของสมัยไคย่อมสะท้อน

สภาพความเป็นไปของความเจริญทางสังคมของสมัยนั้น เรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดในช่วงหลังจึงเป็นรูปเครื่องจักรกล การแสดงเกี่ยวกับความเร็ว การแสดงเกี่ยวกับการคาดฝันข้างหน้าในอวกาศการผจญภัยทางความคิดด้านต่าง ๆ (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 41–42; อ้างอิงจาก อารี สุทธิพันธุ์. 2533: 20–22)

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527: 89–107) ได้แบ่งเนื้อหาทางด้านศิลปะ ดังนี้

1. เนื้อหาส่วนตัว เป็นเนื้อหาที่เริ่มต้นจาก ชีวิตส่วนตัว ความรัก ความพอใจส่วนตัว แบ่งออกเป็น
 - 1.1 การแสดงออกทางด้านจิตวิทยา
 - 1.2 ความรัก เพศ และชีวิตครอบครัว
 - 1.3 ความตาย และอารมณ์ที่น่ากลัว
 - 1.4 ความศรัทธาส่วนตัว
 - 1.5 การแสดงออกทางด้านความประณีตงดงาม
2. เนื้อหาเพื่อสังคม มนุษย์ผู้สร้างผลงานศิลปกรรมนำไปเปิดเผยในสังคม ก็น่าจะเป็นสมบัติของสังคมด้วย แบ่งออกเป็น
 - 2.1 การเมือง และลัทธิความเชื่อ
 - 2.2 บรรยายสังคม
 - 2.3 ถากถางสังคม

โบเวน (Bowen. 1992: 111–143)

1. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพสัตว์
2. เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ
3. เรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง
4. เรื่องราวเกี่ยวกับโลกส่วนตัว
5. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพคนเหมือน
6. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพเปลือย
7. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพท่าทาง
8. เรื่องราวเกี่ยวกับที่ยึดถือลักษณะเหมือนจริง

9. เรื่องราวเกี่ยวกับเวลา และความเคลื่อนไหว

10. เรื่องราวเกี่ยวกับความลึกลับมหัศจรรย์

จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดต่างๆ ในเนื้อหาของงานจิตรกรรม ผู้วิจัยได้ประมวลตามที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาสามารถแบ่งได้ 6 ลักษณะดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพดอกไม้ เป็นต้น

2. เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง ได้แก่ สิ่งก่อสร้าง ภาพเครื่องบิน เป็นต้น

3. เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ได้แก่ ความรัก ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เป็นต้น

4. เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา ได้แก่ การทำบุญ บวชนาค ลอยกระทง เป็นต้น

5. เนื้อหาเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ได้แก่ ยานอวกาศ ความเจริญก้าวหน้าของเครื่องจักรกล เป็นต้น

6. เนื้อหาจากจินตนาการ ได้แก่ นางฟ้า คนบินได้ เป็นต้น

หลักในการสร้างงานศิลปะ

หลักในการสร้างงานศิลปะนั้นจะต้องนำส่วนประกอบต่างๆ มาจัดรวมเข้าด้วยกันตัดทอนส่วนประกอบบางอย่าง เพิ่มเติมส่วนประกอบอีกบางส่วน เพื่อให้เกิดความผสมกลมกลืน โดยเรียกว่าการจัดองค์ประกอบศิลปะ การนำเอาส่วนประกอบต่างๆ ของศิลปะมาประสานสัมพันธ์ให้เข้ากันได้ อย่างเหมาะสม มีหลักดังนี้

เอกภาพ (Unity)

ประเสริฐ ศิลรัตน (ธานีรินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก ประเสริฐ ศิลรัตน. 2525:

64) ให้ความหมายของเอกภาพว่า เป็นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของแต่ละส่วนขององค์ประกอบชั้นมูลฐานที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน จนมีลักษณะเป็นอันหนึ่งเดียวกัน

บุญเยี่ยม แยมเมือง (2537: 49) ให้ความหมายของเอกภาพว่า เป็นการจัดองค์ประกอบชั้นมูลฐานต่างๆ ให้เป็นหมวดหมู่ เมื่อมองดูแล้วมีความเป็นหน่วยเดียวกัน

ชะลูด นิ่มเสมอ (2542: 101) ให้ความหมายของเอกภาพว่า เป็นการรวมตัวกันอย่างมีระเบียบและดุลยภาพของเรื่อง แนวเรื่อง และรูปทรง

จากความหมายของเอกภาพดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง การรวมตัวของส่วนประกอบชั้นมูลฐานทางศิลปะอันได้แก่ เส้น สี แสงเงา รูปร่าง และรูปทรง เป็นต้น ซึ่งเมื่อดูภาพแล้วมีความเป็นหน่วยเดียวกัน

ความสมดุล (Balance)

พจนานุกรมศัพท์ศิลปะราชบัณฑิตยสถาน (2541: 37) ให้ความหมายว่า เป็นการแสดงออกให้เห็นน้ำหนักที่เท่ากันในความรู้สึกโดยใช้สี เส้น องค์ประกอบ แสงเงา ความใกล้ไกล เพื่อให้

ภาพมีน้ำหนักสมดุลกันไม่เอียงหนักหรือเบาไปข้างใดข้างหนึ่ง ดุลยภาพทางศิลปะใช้ความรู้สึกเป็นหลัก ต่างกับดุลยภาพทางวิทยาศาสตร์ซึ่งทั้ง 2 ข้างจะต้องเท่ากันจริง

อารี สุทธิพันธ์ (2535: 83) ได้กล่าวว่า ความสำเร็จของรูปทรงที่สัมพันธ์กันกับสภาพส่วนรวมทั้งหมดในภาพ ทำให้รูปทรงส่วนรวมคงอยู่ในสถานะนั้นๆ ได้ และกลมกลืนกับสภาพของรูปทรงส่วนรวมทั้งหมดด้วย ความสมดุลเป็นความรู้สึกที่เกิดจากประสาทตา สร้างประสบการณ์ทางการเห็น ให้ความรู้สึกไม่ขัดตา การที่เราเห็นและรู้สึกว่าสมดุลนั้นเป็นไปโดยการประมาณเท่านั้น

ความสมดุลมีความสำคัญต่อการจัดภาพ และประสบการณ์ทางการเห็นเป็นอย่างมาก เพราะช่วยให้ดูไม่ขัดตา หรือรู้สึกไม่เหมาะสม ศิลปินหรือจิตรกรทุกแขนงมักจะคำนึงถึงความรู้สึกสมดุลเสมอเมื่อสร้างภาพ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 108-110) ได้ให้ความหมายของความสมดุลในทางศิลปะ หมายถึง ความเท่ากันของซ้ายและขวาทั้งที่เป็นจริง และตามความรู้สึก ความสมดุลจะช่วยทำให้ผลงานดูมีความมั่นคง สง่า น่าสนใจ และมีเสน่ห์ โดยแบ่งความสมดุลได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. สมดุลแบบซ้ายขวาเหมือนกันหรือคล้ายกัน (Symmetrical or Formal Balance)
2. สมดุลแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกัน (Asymmetrical or Informal Balance)
3. สมดุลแบบรัศมี (Radial Balance)

วัฒนา พุทธางกูรานนท์ (2530: 76) ให้ความหมายของความสมดุล หมายถึง ความเท่ากันหรือความถ่วงให้เกิดความเท่ากัน การเท่ากันนี้อาจจะไม่เท่ากันจริงก็ได้ เป็นความเท่ากันในความรู้สึก

เกษร ธิตะจारी (ม.ป.ป.: 143) ให้ความหมายของความสมดุล หมายถึงการจัดองค์ประกอบที่ให้ความรู้สึกภาพนั้นๆ มีน้ำหนักเท่ากัน

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2504: 63) ให้ความหมายของความสมดุล หมายถึง ความทรงตัว อยู่หนึ่ง มั่นคง เปรียบเหมือนกับตาชั่งที่อยู่ใสภาพที่เท่ากันทั้งสองข้าง

รัชชานนท์ ตาโธสง (2549: 44) ความสมดุล คือ การจัดโครงสร้างของภาพให้อยู่ในสภาพที่สมดุล หยุดหนึ่งหรือทรงตัวอยู่ได้อย่างคงที่ ความสมดุลเกิดขึ้นได้ทั้งจากรูปลักษณะที่มองเห็นตามธรรมชาติ หรือเกิดจากความรู้สึกได้หลายประการ

ฉัตรชัย อรรถปักษ์ (2548: 142) ได้ให้ความหมายความสมดุล หมายถึง ความเท่ากันตามความรู้สึก โดยการแบ่งภาพหรือผลงานออกเป็น 2 ส่วน

จากความหมายของความสมดุลดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง การถ่วงให้เกิดความเท่ากันทางสายตาและความรู้สึก แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. สมดุลจากแกนกลาง เป็นความสมดุลที่มีองค์ประกอบ 2 ข้างเหมือนกัน เช่น ใบหน้าของมนุษย์ที่มีลักษณะเหมือนกัน ทั้งซ้ายและขวา
2. สมดุลจากความรู้สึก อาจจะแตกต่างกันด้วยขนาด รูปร่าง รูปทรง และสี เช่น ภาพทิวทัศน์ด้านหนึ่งมีหาดทราย มีต้นมะพร้าว มีเรือประมงจอด ส่วนมุมตรงกันข้ามมีเกาะ มีกระท่อมชาวเกาะ มีหมุดต้นไม้

การเน้น (Emphasis)

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์ ให้ความหมายของการเน้นว่า เป็นการส่งเสริมองค์ประกอบชั้นมูลฐานทางศิลปะ ให้เห็นเป็นที่สะดุดตากว่าองค์ประกอบชั้นมูลฐานอื่นๆ (ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก วิรัตน์ พิชญ์ไพบุญย์. 2504: 79)

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 111-113) กล่าวว่า ผลงานออกแบบที่มีความแปลกตาน่าที่จัดเป็นผลงานที่งดงามได้ประเภทหนึ่งเกิดขึ้นได้ ก็คือ ความขัดแย้งเพียงเล็กน้อยขององค์ประกอบต่างๆ ที่นำมาจัดไว้ด้วยกัน กล่าวคือ ในจำนวนองค์ประกอบเหล่านั้น จะมีจุดหนึ่งที่น่าสนใจกว่าส่วนอื่นๆ เรียกว่า ความเด่น อันเป็นจุดที่สะดุดตาที่สุดก่อนที่จะสายตาจะเคลื่อนไปยังจุดอื่นๆ หรือบางครั้งก็เรียกว่า “จุดสนใจ” (Interesting Point) การออกแบบทางทัศนศิลป์ก็มีการย้าให้เกิดความเด่นด้วยองค์ประกอบต่างๆ ซึ่งมีหลายวิธี เช่น

1. ใช้สีตัดกันหรือต่างวรรณะกัน
2. ใช้เส้นที่มีลักษณะต่างไปจากส่วนรวม
3. ใช้รูปทรงซึ่งมีขนาดต่างไปจากรูปอื่นๆ ในส่วนรวม
4. เน้นความเข้มของสี
5. ให้น้ำหนักต่างไปจากบริเวณอื่น
6. ให้อยู่บริเวณกึ่งกลางของภาพ

สวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534: 94) ให้ความหมายของการเน้นว่า เป็นการส่งเสริมองค์ประกอบมูลฐานของศิลปะให้เห็นเป็นที่สะดุดตากว่าส่วนอื่นๆ เป็นการเรียกร้องความสนใจ การสร้างจุดเด่นในการเขียนภาพหรือในการสร้างสรรค์งานศิลปะใดๆ อาจเน้นได้เพื่อให้ถูกจุดประสงค์ การทำ ทำได้ง่ายไม่ยุ่งยากซับซ้อนเกินไป เช่น

1. การตกแต่งสีให้เด่นเป็นพิเศษ
2. เน้นด้วยเส้น
3. เน้นด้วยแสงเงา
4. เน้นด้วยการใช้ช่องว่าง

สุชาติ เถาทอง (2536: 79) ได้กล่าวไว้ว่า จุดเด่นของงานศิลปะ (Dominance) เกิดจากการเน้นหรือส่งเสริมมูลฐานของศิลปะ ให้แลเห็นเด่นเป็นที่สะดุดตากว่าส่วนประกอบมูลฐานอื่นๆ การเน้นให้เกิดจุดเด่นในงานทัศนศิลป์เป็นสิ่งสำคัญมาก เพราะจะเป็นเครื่องมือเรียกร้องความสนใจและความน่าดูของภาพ สามารถทำได้หลายวิธี คือ

1. การเน้นโดยการใช้สีให้เด่นเป็นพิเศษ
2. การเน้นโดยการใช้เส้น รูปร่าง และขนาดให้ตัดกัน
3. การเน้นโดยการตกแต่ง
4. การเน้นโดยการจัดช่องว่างให้เหมาะสม

บุญเยี่ยม แยมเมือง (2537: 56) ให้ความหมายของการเน้นว่าเป็นการกระทำเพื่อให้เกิดความเด่นเป็นพิเศษ เป็นการกำหนดจุดเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในงานนั้น

จากความหมายของการเน้นดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง การทำให้เด่นเป็นพิเศษ เป็นการกำหนดจุดเพื่อให้เกิดความน่าสนใจในงานนั้น

จากความหมายของการเน้นดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง การทำให้เด่นเป็นพิเศษ เฉพาะบางแห่งที่ต้องการให้แปลกตา เพื่อให้เป็นจุดสนใจ การจัดภาพเพื่อให้ภาพน่าสนใจโดยใช้การเน้น มีแนวทางทั้งที่เหมือน และแตกต่างซึ่งพอจะสรุปรวบรวมเป็นแนวทางหลักๆ ได้ 4 แนวทาง ดังนี้

1. การเน้นโดยการใช้สีให้เด่นเป็นพิเศษ คือ ใช้สีส่วนรวมของภาพให้กลมกลืนกันหรือใกล้เคียงกันใช้บริเวณที่ต้องการเน้นให้เด่นชัดกว่าบริเวณอื่น

2. การเน้นโดยใช้เส้น รูปร่าง และขนาดให้ตัดกัน เป็นการเน้นด้วยการใช้ส่วนประกอบมูลฐานของศิลปะ ส่งเสริมให้เกิดจุดเด่น เช่น ใช้เส้นส่วนใหญ่พาสายตาไปยังจุดเด่น ใช้รูปร่างลักษณะ ส่งเสริมไปยังจุดเด่น หรือให้ขนาดของจุดเด่นใหญ่เป็นพิเศษกว่าส่วนรอบๆ ตัวอย่าง ที่เห็นง่าย ๆ คือ การเขียนภาพที่ลากเส้น ให้ไปรวมกันที่บริเวณจุดเด่น การจัดอันดับพระพุทธรูปเรียงเป็นอันดับกันทั้งสองข้างไปจนถึงองค์พระประธานที่ใหญ่อยู่ตรงกลาง จะดูเด่นเป็นพิเศษ

3. การเน้นโดยการตกแต่ง คือ การตกแต่งบริเวณหรือส่วนที่จะเน้นให้งดงามเป็นพิเศษ เช่น เน้นและตกแต่งที่ใบหน้า เป็นต้น

4. การเน้นโดยการวางช่องว่างให้เหมาะสม คือ การจัดพื้นที่ว่างรอบๆ สิ่งที่จะเน้นนั้นให้เรียบไม่สับสนสามารถเห็นได้ง่ายๆ ตัวอย่างที่จะเห็นในชีวิตประจำวัน คือ บุคคลที่ยืนอยู่หน้าพุ่มไม้ที่มีกิ่งก้านยุ่งเหยิงจะเห็นยากและไม่งามตาเท่ากับออกมายืนอยู่ในที่ๆ มีท้องฟ้าที่ใสสะอาดเป็นพื้นอยู่ด้านหลัง

จังหวะ (Rhythm)

บุญเยี่ยม แยมเมือง (2537: 54) ให้ความหมายของจังหวะว่า เป็นการจัดจังหวะช่องไฟ เพื่อให้เกิดความงาม การจัดจังหวะลีลาดีนั้นจะเป็นการจัดที่หนีความจำเจ ซ้ำซาก

สุชาติ เถาทอง (2536: 77) ได้ให้ความหมายของช่วงจังหวะว่า หมายถึง จังหวะที่เกิดขึ้นระหว่างความสัมพันธ์ของเส้น รูปร่าง น้ำหนัก และสี จังหวะมีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน จะช่วยให้เกิดความเด่นและแก้ปัญหาการซ้ำกันของภาพได้ การจัดช่วงจังหวะเป็นกฎเกณฑ์หนึ่งที่แก้ปัญหาคือซ้ำกัน หรือทำให้การจัดภาพมีชีวิตชีวาน่าสนใจ การจัดแบบซ้ำกัน

วัฒนา พุทธาภิธานนท์ (2530: 78-79) ให้ความหมายของจังหวะว่า เป็นการเคลื่อนไหวที่มีจังหวะกลมกลืนต่อเนื่องกันอย่างงดงาม การเคลื่อนไหวเป็นจังหวะเรียบๆ และสม่ำเสมอ

สวนศรี ศรีแพ่งพงษ์ (2534: 94) ให้ความหมายของจังหวะว่า เป็นการเคลื่อนไหว การเว้นระยะการต่อเนื่องกันขององค์ประกอบมูลฐานทางศิลปะ มีอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ช่วงจังหวะที่เท่ากัน ทำให้เกิดความกลมกลืน จากขนาดใกล้เคียงกันซ้ำๆ กันหรือเหมือนๆ กัน

2. ช่วงจังหวะที่ไม่เท่ากัน ทำให้เกิดความตื่นเต้น สนุกสนานและแปลกตา

จากความหมายของจิ้งหะดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง ช่องว่าง หรือช่องไฟ ระหว่างรูปทรง การจัดภาพโดยมีจิ้งหะ มีแนวทางที่เหมือนกันพอสรุปได้เป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. การซ้ำหรือการย้ำ (Repetition) คือ การใช้รูปทรง รูปลักษณะ สี และเส้นซ้ำๆ กันออกไป เช่น ลายไทยที่มีการใช้รูปทรงซ้ำๆ กัน

2. การขยายเพิ่มมากขึ้นและการต่อเนื่องกัน (Progression & continuity) หมายถึง การเพิ่มเส้นสี ความอ่อนแก่ และขนาดให้ต่อเนื่องกันไป เช่น การเพิ่มขนาดจากเล็กไปหาใหญ่ เช่น การเขียนภาพแถวของต้นไม้ให้มีขนาดใหญ่ขึ้นทีละน้อยโดยสม่ำเสมอ การจัดแบบนี้ นอกจากช่วยให้ภาพดูงดงามเป็นระเบียบแล้ว ยังช่วยให้ภาพนั้นดูมีระยะเพิ่มมากขึ้น

สัดส่วน (Proportion)

สุชาติ เถาทอง (2536: 71) ได้ให้ความหมายของสัดส่วนว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ของขนาด ความยาว ความสูง และความลึก เป็นอัตราเฉลี่ยของแต่ละส่วนในงานทัศนศิลป์ที่จะต้องได้ส่วนสัมพันธ์กัน

สวนศรี ศรีแพ่งพงษ์ (2534: 92) ให้ความหมายของสัดส่วนเหมือนกันว่า เป็นการจัดองค์ประกอบที่ให้ได้ส่วนกัน มีความพอดีในสิ่งนั้น

วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์ (ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก วิรัตน์ พิชญ์ไพฑูลย์. 2504: 68) ให้ความหมายของสัดส่วนว่าเป็นการได้ส่วนกันของรูปลักษณะและรูปทรงที่มีความสัมพันธ์กลมกลืนกันอย่างเหมาะสม

จากความหมายของสัดส่วนดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง การได้ส่วนกันของรูปร่างรูปทรงทั้งในตัวเอง และสัมพันธ์กันกับส่วนอื่นๆ ในภาพ การจัดสัดส่วนในงานศิลปะแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

1. สัดส่วนที่พอเหมาะของตัวมันเอง เช่น สัดส่วนของแจกัน คน เป็นต้น
2. สัดส่วนที่พอเหมาะระหว่างตัวมันเองกับวัตถุอื่น เช่น ความสัมพันธ์ของรูปทั้งหมดในภาพ

การใช้สี

ความหมายของสี

สีมีอยู่ในธรรมชาติทั่วไป มีความกลมกลืน มีความสัมพันธ์ และมีความแตกต่างกัน มีถิ่นกำเนิดมาจากธรรมชาติ นักวิชาการทางทฤษฎีสีได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สี คือ คลื่นของแสงหรือความเข้มของแสงที่มากระทบตาเรา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 1197) ให้ความหมายของสีว่า เป็นลักษณะของแสงที่ปรากฏแก่สายตาเราให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว ฯลฯ เราสามารถมองเห็นด้วยจักขุสัมผัส หรือ สีคือ การสะท้อนรังสีของแสง (Spectrum) มาสู่ตาเรา

สี สามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สีธรรมชาติ
2. สีที่มนุษย์สร้างขึ้น

สีธรรมชาติ เป็นสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น สีของแสงอาทิตย์ สีของท้องฟ้ายามเช้า – เย็น สีของรุ้งกินน้ำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตลอดจนสีของดอกไม้ ต้นไม้ พื้นดิน ท้องฟ้า น้ำทะเล ฯลฯ

สีที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือได้สังเคราะห์ขึ้น เช่น สีวิทยาศาสตร์ มนุษย์ได้ทดลองจากแสงต่าง ๆ นำมาผสมโดยการทอแสงประสานกัน นำมาใช้ประโยชน์ในการละคร การจัดฉากเวที ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ห้องแสดงสินค้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสีวัตถุธาตุที่จัดเป็นวัสดุของสี เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีเมจิก สีชอล์ก สีโปสเตอร์ ฯลฯ ที่เรียกว่าสีช่างเขียน สามารถนำไปใช้สร้างสรรค์งานศิลปะทั่วไป การผสมสีเข้าด้วยกันตั้งแต่ 2 สี ขึ้นไป ก็จะทำให้เกิดสีที่แตกต่างออกไปจากเดิม และแต่ละสีจะทำให้เกิดความรู้สึกผ่านการสัมผัสโดยใช้ตาเป็นสื่อมองเห็น

อารี สุทธิพันธ์ (2540: 31) ให้ความหมายของสีว่า หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่ตาให้เป็นสี เช่น เขียว แดง เหลือง น้ำเงิน ฯลฯ สีที่เราเห็นได้เป็นรังสีชนิดหนึ่งซึ่งมีช่วงแสงระยะหนึ่งที่ตาสามารถรับรู้ได้ เรียกว่า Visual Rays

สวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2534: 62) ให้ความหมายว่า สี หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่กระทบสายตาให้เป็นสี มีผลถึงจิตวิทยา คือ มีอำนาจบันดาลให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก

ชวลิต ดาบแก้ว (2526: 209) ให้ความหมายของสีตรงกันว่า เป็นลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่ตา เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งต่อความรู้สึก

ฉัตรชัย อรรถปักษ์ (2548: 73) ได้ให้ความหมายของสีว่า หมายถึงปรากฏการณ์ที่แสงส่องกระทบวัตถุแล้วสะท้อนคลื่นแสงบางส่วนเข้าตา

กัลยาณี กาญจนดูล (2539: 8) ได้ให้ความหมายของสีว่า สีมีความหมาย 2 ด้าน คือ

1. สี หมายถึง สื่อชนิดหนึ่งที่จิตรกรนำมาใช้สร้างสรรค์ผลงานด้านจิตรกรรม
2. สี เป็นพลังประเภทหนึ่งเมื่อตาของเรารับแสงสว่างพร้อมกับภาพวัตถุสิ่งของรอบตัว ภาพ

จะไปสู่ประสาทที่เรียกว่า เรตินา (Retina) จะทำหน้าที่ส่งภาพไปยังสมองทำให้เกิดการมองเห็นและรู้สึกสัมผัสต่อภาพเบื้องต้นทั้งรูปทรง และสี

จากความหมายของสี ดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า หมายถึง สื่อชนิดหนึ่งที่มีผู้นำมาสร้างผลงานทางจิตรกรรมหรือการเขียนภาพระบายสี และมีคุณสมบัติอย่างหนึ่งต่อความรู้สึกทางจักษุสัมผัส

ความสำคัญของสี

ลักษณะของสีต่าง ๆ ที่เรารับรู้นั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเขียนภาพระบายสี ซึ่งได้มีผู้ให้ความสำคัญของสีไว้ดังนี้

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2528: 15) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่า เป็นการสร้างบรรยากาศหรือสร้างเหตุการณ์ให้เกิดความรู้สึก เพื่อเตรียมความสนใจในงานจิตรกรรม สีสามารถสร้างลักษณะพิเศษของภาพ สีให้ความรู้สึก ให้ความหมาย หรือสามารถใช้เป็นสัญลักษณ์ และให้ลักษณะพิเศษเฉพาะกับงานที่ทำ

วัฒนา พุทธางกูรานนท์ (2530: 67) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่า เป็นหลักในการสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดอารมณ์ที่ต้องการเน้นการจุดเด่นของผลงาน

ชลุต นิ่มเสมอ (2542: 57) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่า ทำหน้าที่เช่นเดียวกับน้ำหนักทุกประการ แต่เพิ่มหน้าที่พิเศษสำคัญที่สุดขึ้นอีกประการหนึ่ง คือให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวเองโดยตรง

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 82) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า เป็นองค์ประกอบของศิลปะที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์มากกว่าองค์ประกอบชนิดอื่น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็มีความประทับใจเกี่ยวกับสีได้โดยไม่ยากนัก สีสามารถสร้างความประทับใจ และเร้าอารมณ์ต่อผู้ดูได้อย่างรวดเร็วและชัดแจ้งโดยไม่ต้องใช้เวลาคิดไตร่ตรองหาเหตุผลจากความรู้สึกเหล่านั้นเลยด้วยเหตุนี้ความรู้สึกทางสุนทรียภาพต่อสีต่างๆ จึงมีอยู่ในบุคคลทั่วไป

สุชาติ เกาทอง (2536: 49) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า สีมีคุณลักษณะของธาตุทั้งหลายรวมอยู่ครบถ้วน คือ เส้น น้ำหนัก ลักษณะผิว และมีคุณสมบัติพิเศษเพิ่มขึ้น 2 อย่าง คือ ความเป็นสี (Hue) และความจัดของสี (Intensity) สีจะมีความหมายเป็นลักษณะเฉพาะตัว ให้ความรู้สึกทั้งในด้านดีและไม่ดีไปตามลักษณะของแต่ละสี ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมแต่ละแห่งด้วย

นัตร์ชัย อรรถปักษ์ (2548: 72) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า สีมีอิทธิพลต่อจิตใจของมนุษย์ คือ มีอำนาจบันดาลให้เกิดอารมณ์และความรู้สึกต่างๆ ได้ตามอิทธิพลของสี

อภิศักดิ์ บุญเลิศ (2541: 106) กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า สีเป็นองค์ประกอบหนึ่งของงานศิลปะที่มีความหมายมาก เพราะสีช่วยให้เกิดคุณค่าในองค์ประกอบอื่นๆ การใช้สียังมีส่วนส่งเสริมให้เกิดความคิด ความรู้สึกและอารมณ์

จากความสำคัญของสีดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า สีมีหน้าที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศเรียกความสนใจให้เกิดในงานจิตรกรรม และที่สำคัญที่สุด ก็คือ สีสร้างอารมณ์ความรู้สึก ให้ความหมาย และใช้แทนเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ต้องการ

ชนิดและคุณลักษณะของสี

สีเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญของการสร้างสรรคงานศิลปะ ช่วยให้งานศิลปะน่าสนใจ มีชีวิตให้อารมณ์ความรู้สึก สีที่เราเห็นอยู่ทั่วๆ ไปนั้น เป็นสีที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น สีของดอกไม้ สีของท้องฟ้า สีของน้ำทะเล เป็นต้น แต่สีที่นำมาใช้ในงานศิลปะ เป็นที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ โดยนำเอาสีจากธรรมชาติมาปรุงแต่ง ใช้กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ผลิตออกมา ทำให้ได้รับความสะดวกในการนำมาใช้ ซึ่งมีด้วยกันหลายชนิด บางชนิดโปร่งแสง บางชนิดมัน บางชนิดด้าน บางชนิดทึบแสง พอจะแยกประเภทได้ดังนี้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร์ (2525: 206-208) ได้กล่าวถึงวัสดุที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสีในส่วนที่เกี่ยวกับชนิดของสี ไว้ดังนี้

1. สีที่เป็นแท่ง ได้แก่

1.1 สีเทียน (Wax Crayon) เหมาะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพราะจับถือได้สะดวก ไม่หักง่ายเกินไป และใช้ได้หลายวิธี

1.2 สีชอล์ก (Pastel) ราคาแพงกว่าสีเทียน ไม่เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เพราะหักง่าย ใช้กับกระดาษเปียกจะให้ผลที่น่าสนใจ

1.3 สีถ่าน เหมาะสำหรับเด็กโต ใช้ในการเขียนภาพที่เป็นเรื่องแสงและเงา

1.4 สีเมจิก ให้สีสดใสเรียบเนียนทุกตัวกัน ใช้งานง่ายแต่ไม่เหมาะกับภาพที่ต้องการเป็นแสงและเงา

2. สีที่ต้องผสมน้ำหรือเป็นน้ำ

2.1 สีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ผง ใช้ผสมน้ำน้อยๆ อาจใช้ระบายธรรมดาหรือผสมแป้งเปียกละเลง

2.2 สีครามใช้แทนสีฝุ่นได้ในการวาดภาพด้วยการละเลงแป้งเปียก (Fingerprinting)

2.3 สีโปสเตอร์น้ำ (Tempera) เป็นสีที่แพงกว่า สดใสกว่าสีฝุ่น ใช้งานระบายได้รวดเร็ว เหมาะสำหรับเด็กโต ใช้ได้กับกระดาษทุกชนิด

2.4 สีน้ำ มีสีบางใส เหมาะสำหรับเด็กตั้งแต่อายุ 11 – 14 ปีขึ้นไป ผสมกับน้ำแล้วใช้ระบายภาพด้วยพู่กัน

ทวีเดช จีวบาง (2547: 6–8) ได้กล่าวถึงชนิดของสีที่ควรรู้จัก โดยแยกประเภทไว้ดังนี้

1. สีน้ำ (Water Colour) มีคุณสมบัติโปร่งแสง ระบายค่อนข้างยาก เพราะการระบายต้องฝึกให้มีทักษะพอสมควร ลักษณะของการระบายด้วยสีน้ำ ภาพนั้นจะมีลักษณะขุ่น ใสบางสะอาด และนุ่มนวล ทำให้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นการระบายสีน้ำ ในการเขียนสีน้ำไม่ควรใช้สีขาวและสีดำ ควรใช้น้ำผสมถ้าต้องการให้สีอ่อนลง และผสมสีตรงข้ามหรือสีที่เข้มกว่าเป็นการฆ่าสี (Broken Colour) ตามหลักการของการผสมสีที่ต้องการสีมืดกว่าเดิม กระดาษที่เขียนสีน้ำควรมีลักษณะผิว (Texture) หยาบขรุขระจะดีกว่ากระดาษผิวเรียบเป็นมัน

2. สีน้ำมัน (Oil Colour) เป็นสีประเภททึบแสง (Opaque) เกิดจากการผสมของ เนื้อสีฝุ่นกับน้ำมัน ตามปกติแล้วใช้น้ำมันลินสีด (Linseed) เป็นส่วนผสม เวลาระบายมักใช้สีขาวผสมเพื่อให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่ (Value) หรือผสมสีอื่นๆ เพื่อให้บังเกิดสีใหม่ เขียนลงบนวัตถุชนิดต่างๆ ได้ สามารถเขียนทับลงไปใหม่ได้ แห้งช้าเวลาเขียนภาพใช้เวลาได้นาน

3. สีฝุ่น (Tempera) เป็นสีเริ่มแรกของช่างเขียนรู้จักการใช้สีซึ่งได้จากธรรมชาติ ฟืช ดิน หิน นำมาทำให้ละเอียดเป็นผงผสมกาวและน้ำ กาวทำมาจากหนังสัตว์ กระดุกสัตว์ และกาวกระถิน ช่วยทำให้สีเกาะพื้นแน่น สีฝุ่นเป็นสีทึบแสงเพราะมีเนื้อสีค่อนข้างหนา

4. สีโปสเตอร์ (Poster Colour) เป็นสีชนิด (Tempera) ส่วนผสมของสีโปสเตอร์ใช้น้ำผสมเหมือนสีน้ำและใช้สีขาวผสมแบบสีน้ำมัน จึงเขียนได้สองลักษณะ ภายในขวดสีโปสเตอร์ มีสิ่งที่เป็นส่วนผสมของกรีเซอร์รินช่วยให้แห้งง่าย ดังนั้นเวลาใช้แล้วควรปิดขวดให้สนิทเพื่อมิให้แห้งเร็ว

5. สีเทียน (Grayon , Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับไขของสัตว์ (เทียน) อัดเป็นแท่ง มีหลายสี ภาพที่เขียนจึงมีเทียนผสมรวมกับสีจึงมีความเป็นมันเวลาเขียนสามารถทับกันได้

6. สีชอล์ก (Chalk Colour, Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับยางไม้ ทำให้เป็นแท่งเล็ก ๆ กลมและเหลี่ยม มีหลายสี กระดาษที่ใช้เขียนสีชอล์กทำขึ้นโดยเฉพาะ พื้นผิวกระดาษมักจะหยาบมีหลายสี มีวิธีการเขียนเช่นเดียวกับสีเทียน

7. สีหมึก มีอยู่หลายชนิดที่เป็นขวด มีทั้งอย่าง Water Proof และละลายน้ำได้ที่เป็นแท่งใช้ฝนกับแท่นหมึก ใช้เขียนภาพได้ดีแต่ควรระวังเมื่อระบายสีไปครั้งหนึ่งแล้วจะสนิทกับเนื้อกระดาษละลายหรือให้กลมกลืนยาก

8. สีอะคริลิก (Acrylic Colour) มีลักษณะเด่น คือ คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ สามารถเก็บได้นานโดยสีไม่เปลี่ยนแปลง ระบายได้ง่าย เพราะสีอะคริลิกเกาะแน่นแห้งเร็วกว่าสีน้ำมัน มีทั้งทึบแสงและโปร่งแสงสามารถผสมได้ด้วยน้ำหรือน้ำยามีเดียม (Medium) และ วาณิช (Varnish)

สรุปได้ว่าสีที่ใช้ในการเขียนภาพมีหลายชนิดด้วยกัน คือ สีที่ผสมในตัวของมันเอง ได้แก่ สีเทียน สีชอล์ก สีที่ผสมด้วยน้ำ ได้แก่ สีน้ำ สีโปสเตอร์ และสีที่ผสมด้วยน้ำมัน ได้แก่ สีน้ำมัน สีแต่ละชนิดมีคุณลักษณะของตัวเอง แล้วแต่ความพึงพอใจของผู้สร้างงานที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมความต้องการ

คุณสมบัติของสีและทฤษฎีสี

สีเป็นองค์ประกอบขั้นมูลฐานที่สำคัญ และมีบทบาทมากในงานการเขียนภาพระบายสี มีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังนี้

1. สีแท้ (Hue) หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงลักษณะของตัวมันว่าเป็นสีอะไรตาม วงจรสีธรรมชาติ ได้แก่

- สีขั้นที่ 1 (Primary Colors) หรือแม่สี ได้แก่ เหลือง แดง น้ำเงิน
- สีขั้นที่ 2 (Secondary Colors) หรือแม่สี ได้แก่ ส้ม เขียว ม่วง
- สีขั้นที่ 3 (Intermediate Colors) หรือแม่สี ได้แก่ ส้มเหลือง ส้มแดง เขียวน้ำเงิน

เขียวเหลือง ม่วงแดง ม่วงน้ำเงิน

2. มีน้ำหนักอ่อนแก่ (Value) หมายถึง น้ำหนักจากสีอ่อนไปยังสีแก่ สีทั้ง 12 สี มีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่ง คือ มีน้ำหนักอ่อน-แก่ เฉพาะตัวอาจจะใกล้เคียงกัน เหมือนกัน หรือต่างกัน น้ำหนักอ่อน-แก่ เฉพาะตัวนี้เรียกว่า น้ำหนักปกติ (Normal Value) โดยเปรียบเทียบจากน้ำหนักขาว – ดำ และน้ำหนักปกติของทุกสีเปลี่ยนแปลงได้โดยผสมสีขาว สีเทา สีดำ สีตรงข้าม และผสมน้ำ

3. มีความเข้มเฉพาะตัว (Intensity) เป็นคุณสมบัติสุดท้ายของสีทั้ง 12 สี ความเข้มหมายถึงความสดใส สีทุกสีจะมีความเข้มสูงสุดเมื่อเป็นสีแท้ และเมื่อสีแท้ถูกเปลี่ยนน้ำหนักความเข้มก็เปลี่ยนไปด้วย สีที่มีความเข้มสูงสุด คือ สีแดง ต่ำสุด คือ สีม่วง เราจะรู้ว่าสีใด มีความเข้มมากน้อยแค่ไหน โดยการเปรียบเทียบกับสีเทา

ณรงค์ ทองปาน กล่าวถึงความหมาย ทฤษฎี และคุณค่าของสีที่สำคัญไว้ในทางทัศนศิลป์ สี หมายถึง ความเข้มของแสงที่ส่องไปกระทบวัตถุ และสะท้อนเข้าสู่ตาเรา แต่สีที่นำมาเขียนภาพ แตกต่างไปจากสีที่เป็นลำแสงโดยตรง เพราะเป็นวัตถุธาตุ เวลาใช้ต้องนำมาผสมขึ้นใหม่ โดยใช้แม่สี ซึ่งเป็นสีแท้มีคุณสมบัติโดยเฉพาะไม่สามารถผสมด้วยสีต่างๆ ให้เป็นแม่สีได้ แต่แม่สีทั้งหลายถ้านำมา ผสมกันจะเกิดสีใหม่ขึ้นเสมอ ผู้ที่ศึกษาเรื่องสีได้แบ่งแม่สีออกเป็นกลุ่มๆ แตกต่างกันดังนี้

1. กลุ่มนักเคมี กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยคุณสมบัติทางเคมี การผลิต การย้อม การผสม คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน

2. กลุ่มนักฟิสิกส์ กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยความยาวของคลื่น ความเข้มของสี คือ สีแดง สีเขียว สีม่วง

3. กลุ่มนักจิตวิทยา กำหนดแม่สีไว้ 4 สี โดยอาศัยอิทธิพลของสีที่มีต่อจิตใจหรือความรู้สึกของมนุษย์ คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว

4. กลุ่มศิลปิน กลุ่มนี้ศึกษาเรื่องสีในด้านอารมณ์ ความรู้สึก การผสมสี การย้อมสี กลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ใช้สีโดยตรง การกำหนดแม่สีของกลุ่มศิลปินมี 2 ทฤษฎี คือ

4.1 ทฤษฎีแปรง (Prang System) กำหนดแม่สีไว้ 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีนํ้าเงิน

4.2 ทฤษฎีมันเชล (Munsell System) กำหนดแม่สีไว้ 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว และสีม่วง (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก ณรงค์ ทองปาน. 2526: 85)

ประเสริฐ ศีลรัตน (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก ประเสริฐ ศีลรัตน. 2525: 67) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสีไว้ว่า แม่สีต่างๆ ที่ยึดถือเป็นหลักอยู่โดยทั่วๆ ไป ได้แก่

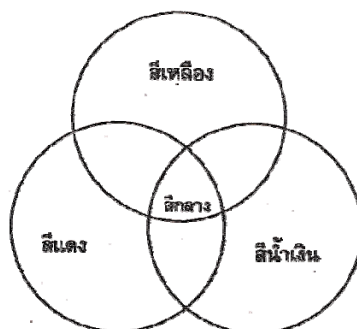
1. แม่สีช่างเขียน (Artist)

สีต่างๆ ที่เป็นวัตถุธาตุนำมาผสมด้วยกาว น้ำหรือน้ำมันตามกรรมวิธีแต่ละชนิดของช่างเขียนหรือช่างโดยทั่วไป และแม่สีของช่างเขียนนี้ใช้ได้ทั่วไปไม่เฉพาะแต่วงการงานจิตรศิลป์เพียงอย่างเดียว ซึ่งแม่สีช่างสีได้กำหนดสีเหล่านี้ไว้เป็นแกน คือ

1.1 สีแดง (Red = Crimson lake)

1.2 สีเหลือง (Yellow = Gamboge Yellow)

1.3 สีนํ้าเงิน (Blue = Prussian Blue)

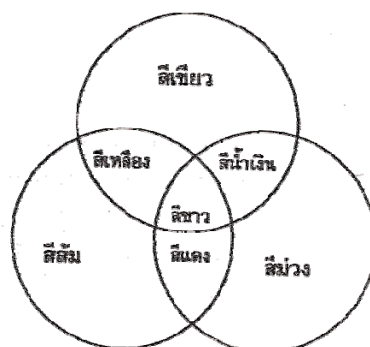

ภาพประกอบ 2 แม่สีช่างเขียน

2. แม่สีวิทยาศาสตร์ (Physicist)

เป็นสีที่เกิดจากแสงไฟฟ้าหรือแสงพิเศษผสมด้วยการทดแสงประสานกัน จะเห็นได้จากการทดสอบโดยให้แสงผ่านแท่งแก้วสามเหลี่ยม (Prism) จะปรากฏเป็นสีรุ้งขึ้นเรียกว่า Spectrum การกำหนดแม่สีจากแสงหรือแม่สีวิทยาศาสตร์นี้มีอยู่ 3 สี คือ

- 2.1 สีแดงเสนหรือสีแดงส้ม (Red = Vermillion Red)
- 2.2 สีเขียวมรกต (Green = Emerald Green)
- 2.3 สีม่วง (Violet)

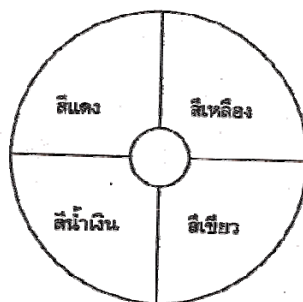

ภาพประกอบ 3 แม่สีวิทยาศาสตร์ (Physicist)

3. แม่สีจิตวิทยา (Psychologist)

เป็นสีที่เกี่ยวกับความรู้สึกของสี เกิดผลในทางสัมผัสภายในโดยใช้สายตา เป็นสื่อ คือ เมื่อได้เห็นก็จะเกิดความรู้สึกขึ้น ประโยชน์ใช้สอยเกี่ยวกับการตกแต่งภายในและการรักษาโรคทางประสาท แม่สีจิตวิทยามีดังนี้ คือ

- 3.1 สีแดง (Red)
- 3.2 สีเหลือง (Yellow)
- 3.3 สีเขียว (Green)
- 3.4 สีน้ำเงิน (Blue)

ภาพประกอบ 4 แม่สีจิตวิทยา (Psychologist)

การใช้สี

การใช้สีนั้นเรามีจุดประสงค์ก็เพื่อสร้างความสนใจ แสดงออกซึ่งอารมณ์และความรู้สึก จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการใช้สีของ (ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก ขวลิขิต ดาบแก้ว. 2526: 212–220) ทวีเดช จีวบาง (2536: 25–40) ชะลอ พงษ์สามารถ (2526: 45–47) กัลยาณี กาญจนดูล (2539: 11–17) ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมไว้เฉพาะเรื่องที่ต้องการศึกษาในเรื่องการใช้สีมีด้วยกัน 3 ลักษณะ ดังนี้

1. คุณค่าของสี (Value)

จากการศึกษาเอกสารในเรื่องนี้ของ ทวีเดช จีวบาง (2547: 25) ขวลิขิต ดาบแก้ว (2526: 213) และพิระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 82) สรุปได้ ดังนี้

คุณค่าของสี แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1.1 ค่าน้ำหนักของสีหลายสี (Value of Different Colour) คือ น้ำหนักอ่อนไปแก่ในวงจรรสีธรรมชาติ ดังนี้ สีเหลือง สีส้ม สีส้มแดง สีแดง สีม่วงแดง และสีม่วง หรือ สีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน สีน้ำเงิน และสีม่วงน้ำเงิน

1.2 ค่าน้ำหนักของสีเดียว (Value of Single Colour) คือ ค่าน้ำหนัก สีเดียวจากอ่อนไปแก่โดยการผสมสีขาว

การทำให้สีมีน้ำหนักทำได้ 5 วิธี

1) โดยการใช้สีขาวผสม (Tint) เพื่อลดความเข้ม โดยให้น้ำหนักไปในทางสีขาว วิธีนี้ใช้ได้กับสีทุกชนิด เช่น สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีน้ำมัน สีเทียน และสีชอล์ก เป็นต้น

2) โดยการใช้สีใกล้เคียงเข้าช่วย วิธีนี้ค่อนข้างจะยากกว่าวิธีอื่นๆ เช่น ในขณะที่ระบายสีเหลืองลงบนพื้นสีแดง เราจะเห็นว่าสีเหลืองและแดงนั้น มีสีส้มเข้ามาปนอยู่สำหรับแม่สีทั้ง 3 สี ซึ่งหมายถึง สีเหลือง สีแดง สีน้ำเงินนั้น สีเหลืองมีน้ำหนักน้อยกว่าสีแดง และสีน้ำเงินตามลำดับ และในเวลาเดียวกัน สีเหลืองมีน้ำหนักน้อยกว่าสีม่วง ถ้าดูจากวงจรรสีแล้วเราจะพบว่าน้ำหนักของสีเริ่มจากสีเหลือง และเพิ่มน้ำหนักไปตามลำดับจนถึงสีม่วง สำหรับวิธีนี้ใช้กับสีทุกชนิด

3) โดยการเติมน้ำ วิธีนี้ถูกจำกัดโดยคุณสมบัติของสี อาจใช้ได้กับ สีน้ำ สีหมึก สีเมจิก สำหรับสีน้ำและสีหมึกนั้น มีลักษณะโปร่งใส ทำให้เกิดน้ำหนักโดยการเติมน้ำที่ละน้อย ส่วนสี เมจิกนั้น เราสามารถนำสีเมจิกที่หมดแล้ว เก็บไว้ใช้งานได้เป็นอย่างดีโดยการจุ่มน้ำทำให้เกิดน้ำหนักได้ แต่โดยทั่วไปสีเมจิกมักจะมีสีไว้ให้เลือกใช้ตามน้ำหนักสีมากมาย แต่การใช้น้ำเป็นเทคนิคหนึ่งสร้างคุณค่าน้ำหนักได้ อีกทั้งยังเป็นการประหยัดอีกด้วย

4) โดยการผสมสีเทาหรือสีตรงข้ามเพื่อลดความเข้มโดยให้มีน้ำหนักกลาง เรียกว่า สีกลาง (Neutral)

5) โดยการผสมสีดำ เพื่อลดความเข้มโดยให้มีน้ำหนักไปทางสีดำ เรียกว่า สีคล้ำ (Shade)

2. สีกลมกลืน (Harmony)

จากการศึกษาเอกสารในเรื่องนี้ของ ทวีเดช จีวบาง (2547: 30–32) ชะลอ พงษ์สามารถ (2526: 45) และกัลยาณี กาญจนกุล (2539: 11) สรุปได้ ดังนี้

สีกลมกลืน คือ สีที่อยู่ติดกันในวงจรสีธรรมชาติ เป็นการใช้สีในวงจรสีธรรมชาติ เรียงตามกันไปจะวนไปทางใดก็ได้ 6 สีด้วยกัน ซึ่งมีแนวทางในการใช้สี 2 วิธี ดังนี้

1) สีกลมกลืนแบบข้างเดียว เช่น ถ้ากำหนดสีระยะแรกเป็นสีเขียว สีกลมกลืนต่อไปจะต้องเป็น สีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน และบวกสีใกล้เคียงต่อไป หรือจะใช้สีกลมกลืนทางสีส้มก็ได้ แต่ต้องเป็นการใช้สีกลมกลืนแบบเดียวกัน หรือวาระเดียวกัน

2) การใช้สีกลมกลืนแบบขนานข้าง เช่น กำหนดสีแดงเป็นสีกลางอยู่กึ่งกลางอีกด้านหนึ่งต้องเป็นสีใกล้เคียง คือ แดงเข้ม ม่วงแดง หรือม่วง และสีใกล้เคียงอีกด้านหนึ่งต้องเป็นสีส้มแดง สีส้ม หรือสีส้มเหลือง

สีตามลำดับวงจรสีธรรมชาติ เริ่มจากสีเหลืองเป็นสีที่ 1 ดังนี้

1. สีเหลือง	2. สีเขียวเหลือง	หรือ	สีเขียวแกมเหลือง
3. สีเขียว	4. สีเขียวน้ำเงิน	หรือ	สีเขียวแกมน้ำเงิน
5. สีน้ำเงิน	6. สีม่วงน้ำเงิน	หรือ	สีม่วงแกมน้ำเงิน
7. สีม่วง	8. สีม่วงแดง	หรือ	สีม่วงแกมแดง
9. สีแดง	10. สีส้มแดง	หรือ	สีส้มแกมแดง
11. สีส้ม	12. สีส้มเหลือง	หรือ	สีส้มแกมเหลือง

3. สีตรงข้าม (Complementary)

จากการศึกษาเอกสารในเรื่องนี้ของ ทวีเดช จีวบาง (2547: 39) ขวลิต ดาบแก้ว (2526: 212) และพีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 85) สรุปได้ ดังนี้

สีตรงกันข้าม หมายถึง นำสีที่อยู่ตรงข้ามในวงจรสีธรรมชาตินำมาใช้ในงานเดียวกัน สีทุกสีจะมีคู่ของมัน เมื่ออยากรู้ว่าสีเป็นสีตรงข้ามกันหรือเปล่าให้อามาสสมกันดู ถ้าผลลัพธ์เป็นสีกลาง (Neutral Tint) แสดงว่าต่างก็เป็นสีตรงข้าม สีตรงข้ามมีตัวอย่างดังนี้

สีม่วง	สีคู่ คือ	สีเหลือง
สีม่วงน้ำเงิน	สีคู่ คือ	สีส้มเหลือง
สีน้ำเงิน	สีคู่ คือ	สีส้ม
สีเขียวน้ำเงิน	สีคู่ คือ	สีส้มแดง
สีเขียว	สีคู่ คือ	สีแดง
สีเขียวเหลือง	สีคู่ คือ	สีม่วงแดง

จิตวิทยาของสี

ณรงค์ ทองปาน กล่าวถึงจิตวิทยาในการใช้สีว่า สีจัดเป็นสิ่งที่เราอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์สามารถรับรู้ได้ทางจักษุสัมผัส และก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ เช่น ตื่นเต้น กระวนกระวาย สดชื่น เศร้าหมอง เป็นต้น สีทุกอย่างจึงมีความหมายและให้ความรู้สึกต่างกันดังนี้

สีแดง	หมายถึงความกล้าหาญและเป็นสัญลักษณ์ของความไม่ปลอดภัย
สีเหลือง	หมายถึงความสดชื่น ความสดใส
สีม่วงแดง	หมายถึงความมั่นคง ความโอโง่ง
สีน้ำเงิน	หมายถึงความฉงน ความเศร้าโศก ความสงบ
สีเขียว	หมายถึงความสดชื่น ความเยือกเย็น
สีดำ	หมายถึงความเศร้าโศก ความมืด
สีขาว	หมายถึงความบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา
สีเทา	หมายถึงความสุขุม ความสง่าผ่าเผย
สีแดง	ให้ความรู้สึกตื่นเต้น
สีน้ำเงิน	ให้ความรู้สึกเยียบสงบ
สีเทาปนเขียว	ให้ความรู้สึกชรา
สีชมพู	ให้ความรู้สึกนุ่มนวล
สีเขียว	ให้ความรู้สึกปลอดภัย
สีเขียวปนเหลือง	ให้ความรู้สึกเป็นหนุ่มเป็นสาว

สีอุ่น (Warm Tone) คือ สีที่กระตุ้นประสาทตา เกิดความกระปรี้กระเปร่าและอบอุ่น ได้แก่ สีแดง สีม่วงแดง สีส้ม สีส้มแดง สีอุ่นเหมาะที่จะนำมาเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย สนุกสนาน ตื่นเต้น

สีเย็น (Cool Tone) คือ สีที่ให้ความรู้สึกเย็นตา สงบ ได้แก่ สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน และสีเขียวเหลือง เป็นต้น

ภาพเขียนที่ใช้สีเย็นจะแสดงความเศร้า ความสงบ ส่วนภาพเขียนที่ใช้สีอุ่นจะแสดงอารมณ์ ตื่นเต้น กระฉับกระเฉง รื่นเริง ความขัดแย้ง ผู้เขียนภาพมีอารมณ์เช่นใด การใช้สีจะแสดงวรรณะของสีออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน (ชานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 43; อ้างอิงจาก ณรงค์ ทองปาน. 2526: 86-87)

จากการศึกษาค้นคว้าในด้านการใช้สี ผู้วิจัยได้สรุปการใช้สีได้ 5 ลักษณะ ดังนี้

1. ระบายสีตามแบบของจริง
2. ระบายสีตามความรู้สึก
3. การใช้สีที่รุนแรง
4. การใช้สีกลมกลืนตามวงสี
5. การใช้สีตัดกันตามวงสี

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับดนตรี

3.1 ความหมายและองค์ประกอบของดนตรี

ความหมายของดนตรี

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2542: 394) ได้ให้ความหมายของดนตรีไว้ว่า เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองเพลง เครื่องบรรเลงซึ่งมีเสียงดังทำให้รู้สึกเพลิดเพลินหรือเกิดอารมณ์รัก โศก มานิต หล่อพิณิจ (2547: 2) ได้ให้ความหมายของดนตรี หมายถึง ลำดับเสียงอันไพเราะ

ดนตรีเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งที่แสดงถึงสุนทรียภาพเป็นความงามที่ไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยตาแต่เป็นความงามที่จะมองเห็นได้ด้วยจิตใจและพลังความนึกคิด โดยที่คีตกวีต่างๆ ได้ประพันธ์ไว้อย่างวิจิตรงดงาม ผู้ฟังได้ยินแล้วเกิดความประทับใจ

สรุปได้ว่า ดนตรี หมายถึง เสียงที่ประกอบกันเป็นทำนองที่มีระดับเสียงทั้งเสียงสูง-ต่ำ เมื่อฟังให้ความรู้สึกทางด้านจิตใจ ทั้งเพลิดเพลิน อ่อนหวาน เศร้า สนุกสนาน เป็นต้น

ดนตรีเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะการแสดงออกทางด้านอารมณ์ และความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ นั่นคือรากฐานของการพัฒนาชีวิตจะต้องเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเรียนรู้ในการแสดงออกทางอารมณ์ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการได้ด้วยการศึกษาจากธรรมชาติ จากสิ่งใกล้ตัวและภายในตนเอง ดนตรีสามารถแสดงถึงความเข้าใจและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ (พิชัย ปรัชญานุสรณ์. 2545: 2)

ดนตรีเป็นสื่อของอารมณ์ที่สามารถสัมผัสได้ด้วยหู อาศัยเสียงดนตรี อาศัยอารมณ์สัมผัสและผสมกันออกมาเป็นความไพเราะของดนตรี ดนตรีเป็นเรื่องสุนทรียะ ว่าด้วยความไพเราะ ความไพเราะของดนตรีวัดได้จากประสบการณ์ทางสุนทรียะ จะมากจะน้อยขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล ดนตรีเป็นการระบายสีสันลบบนความเจ็บ เสียงดนตรีจะออกมาอย่างไร ขึ้นอยู่กับเจ้าของอารมณ์ คือ ผู้ประพันธ์ที่จะถ่ายทอดออกมา ผู้ประพันธ์เพลงจะใส่อารมณ์ลงไปในเพลงตามที่ตนต้องการ ผู้บรรเลงก็ถ่ายทอดออกมาลงบนเครื่องดนตรี ในชีวิตประจำวันของมนุษย์เราปัจจุบันมีความสัมพันธ์กับดนตรีมาก ทั้งวิทยุ โทรทัศน์ งานสังสรรค์รื่นเริงต่างๆ ก็ขาดไม่ได้ที่จะประกอบไปด้วยเสียงดนตรี กิจกรรมเกือบทุกอย่างก็ว่าได้ที่มีดนตรีเข้าไปเกี่ยวข้องไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

องค์ประกอบของดนตรี

องค์ประกอบของดนตรี คือส่วนสำคัญ คือ พื้นฐานที่ทำให้ดนตรีเป็นรูปเป็นร่างขึ้นมาได้ ประกอบไปด้วยส่วนประกอบสำคัญต่างๆ คือ

1. เสียง (Tone) เกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่ไม่สม่ำเสมอ เสียงดนตรีเกิดจากการเป่า การร้อง การตี การสี เสียงดนตรีประกอบไปด้วยคุณสมบัติสำคัญ 4 ประการ คือ ระดับความสูงต่ำของเสียง ความสั้นยาวของเสียง ความเข้มข้นของเสียงและคุณภาพของเสียง

2. เวลา (Time) ดนตรีเป็นเรื่องของเสียงที่เคลื่อนที่ไปในช่วงของระยะเวลาประกอบไปด้วยความเร็วของจังหวะ (tempo) อัตราจังหวะ (Meter) และจังหวะ (Rhythm) ดนตรีอาจมีการช้าลงหรือเร็วขึ้น ความเร็วของจังหวะที่ต่างกันจะให้ความรู้สึกที่ต่างกันด้วยการเปลี่ยนความเร็วของจังหวะจะให้

อารมณ์เพลงที่ต่างกัน จังหวะที่เร็วอาจทำให้อารมณ์เบาขึ้นและผ่อนคลาย จังหวะจะให้อารมณ์เพลงที่ต่างกัน จังหวะที่ช้าจะทำให้รู้สึกหนักและเครียด ลักษณะของจังหวะจำแนกได้ดังนี้

ตาราง 1 แสดงการจำแนกลักษณะของจังหวะ

ประเภท	คำกำกับ	ความเร็ว	ความหมาย
ช้า	Grave	ช้ามาก ๆ	หนักเครียด
	Largo	ช้ามาก	กว้างใหญ่
	Lento	ช้า	หนืด ห่วงแหวน
	Adagio	ช้าแต่เคลื่อนที่	สบายใจไร้กังวล
	Adante	เคลื่อนที่ปกติ	เดินตามไป
	Adantino	เคลื่อนที่เร็วขึ้น	เดินรีบเร่งขึ้น
ปานกลาง	Moderato	เร็วปานกลาง	ปกติ
	Allgretto	ค่อนข้างเร็ว	รื่นเริง สุขสดชื่น
เร็ว	Allegro	เร็ว	สุข ร่าเริง
	Vivace	เร็วขึ้น	มีชีวิตชีวา
	Presto	รวดเร็ว	ทันที่ทันใจ
	Prestissimo	เร็วที่สุด	ยิ่งกว่าทันที่ทันใจ

ที่มา: จเร ลำอานต์. (2547). ผลการใช้เสียงดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. หน้า 55.

3. ทำนอง (Melody) คือ การจัดเรียงของเสียงที่มีความแตกต่างของระดับเสียงและความยาวของเสียงตามแนวนอน โดยทั่วไปดนตรีประกอบไปด้วยทำนองที่ง่ายต่อการจดจำมากที่สุด ทำนองมีหลากหลายลักษณะแตกต่างกันออกไป ทำนองคล้ายกับภาษาพูด เป็นภาษาดนตรีที่ประกอบเป็นประโยคเพื่อเสนอความคิดของผู้พูด คือ ผู้ประพันธ์ ดังนั้นการจะเข้าใจดนตรีจึงต้องจำได้ว่าทำนองเป็นอย่างไร

4. เสียงประสาน (Harmony) คือ องค์ประกอบของดนตรีที่เกิดจากการผสมผสานของเสียงมากกว่า 1 เสียงในแนวตั้ง หรือในเวลาเดียวกัน ซึ่งตรงกันข้ามกับทำนองซึ่งเป็นการจัดเรียงของเสียงตามแนวนอน เสียงประสานเป็นองค์ประกอบของดนตรีที่สลับซับซ้อนกว่าจังหวะและทำนอง และจะไม่พบการประสานเสียงในดนตรีของสังคมล้าสมัย แม้ในสังคมตะวันตกเองการประสานเสียงก็มีขึ้นช้ากว่าองค์ประกอบของดนตรีประเภทอื่นๆ แนวคิดเรื่องการประสานเสียงที่สำคัญ คือ คอร์ด (Chords) คือ กลุ่มของเสียงตั้งแต่ 3 เสียงขึ้นไปมาจัดเรียงกันตามแนวตั้ง ความกลมกลืนกันและความไม่กลมกลืนกัน (Consonance and Dissonance) คือ การนำเสียงตั้งแต่ 2 เสียงขึ้นไปมาเล่นพร้อมกันจะเกิดการ

ผสมของเสียง ซึ่งผลที่เกิดขึ้นจะได้เสียงที่กลมกลืนและไม่กลมกลืนกัน เสียงที่กลมกลืนทำให้รู้สึกสบายหู โดยปกติเพลงต่างๆ จะจบลงด้วยเสียงที่กลมกลืน เสียงที่ไม่กลมกลืนทำให้รู้สึกขัดหู ตึงเครียด ค้างหรือแขวนอยู่ การประสานเสียงมักจะมีทั้งการให้คอร์ดที่กลมกลืนและไม่กลมกลืน เพลงส่วนมากจะมีเสียงที่ไม่กลมกลืนกันน้อย แต่เพลงบางเพลงโดยเฉพาะเพลงสมัยใหม่จะมีเสียงที่ไม่กลมกลืนกันมาก

5. ระบบเสียง (Tonality) ดนตรีเป็นเรื่องของเสียงซึ่งมีการจัดระบบมีอยู่หลายลักษณะ แต่โดยทั่วไปจะเป็นระบบเสียง Tonal Music หลักในการประพันธ์ดนตรีจะใช้เสียงหนึ่งเป็นเสียงหลักและการประสานเสียงจะเกี่ยวพันกัน เสียงหลักนี้เรียกว่า เสียงโทนิค (Tonic) เพลงจะมีความรู้สึกจบได้เมื่อมีการประสานเสียงจบลงที่คอร์ดที่สร้างขึ้นจากเสียงโทนิค เมื่อโทนิคเป็นเสียง ซี จึงเรียกเพลงนั้นว่าอยู่ในบันไดเสียง ซี ถ้าเพลงมีเสียงโทนิคเป็นเสียงเอฟ จะกล่าวได้ว่า เพลงนั้นอยู่ในบันไดเสียงเอฟ ลักษณะดนตรีที่มีการประพันธ์โดยยึดหลักบันไดเสียง จะเรียกว่าระบบเสียง เพลงคลาสสิกส่วนใหญ่จะบอกว่าอยู่ในบันไดเสียงใดเสมอ เช่น โซนาตา ในบันไดเสียง ดีเมเจอร์ หรือซิมโฟนีหมายเลข 40 ในบันไดเสียง จีเมเจอร์ ส่วนดนตรีที่ไม่มีระบบเสียง (atonal music) ได้แก่ ดนตรีในศตวรรษที่ 20 หรือในยุคปัจจุบัน

6. สีสันทัน (Tone Color) คือ คุณสมบัติของเสียงของเครื่องดนตรี รวมทั้งเสียงร้องของคน ซึ่งมีความแตกต่างกัน เนื่องจากคุณสมบัติของการเกิดเสียงในทางดนตรี สีสันทันอาจเป็นลักษณะของการแสดงเดี่ยว ถือการเล่นหรือร้องโดยเครื่องดนตรี หรือคนเพียงคนเดียวหรืออาจจะเป็นการรวมกันของเครื่องดนตรี หรือเสียงร้องต่างๆ ของคนทำให้เกิดเป็นการรวมวง (จเร สำอางค์. 2547: 54-56)

3.2 ความสำคัญและคุณค่าของดนตรี

มนุษย์กับดนตรีที่มีความสัมพันธ์กันมายาวนานแล้วจากยุคโบราณที่มนุษย์อยู่กันเป็นกลุ่มชนเล็กๆ ตามถ้ำหรือป่าเขาที่ต้องอาศัยธรรมชาติถึงยุคปัจจุบันที่มีวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเข้ามามีอิทธิพลกับความเป็นอยู่ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบวัฒนธรรม ถิ่นฐานเชื้อชาติหรือภาษาใด ศิลปะการดนตรีก็ยิ่งให้คุณประโยชน์มากมาย ทั้งในด้านการสื่อสารทางภาษาอารมณ์ ความนึกคิด ความบันเทิง การพักผ่อนคลายเครียดและการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (พิชัย ปรชัญญสุนทร. 2545: บทนำ) สอดคล้องกับวิญญู ทรัพย์ะประภา (2543: บทนำ) กล่าวว่าดนตรีเป็นส่วนประกอบหนึ่งของชีวิตมนุษย์เพราะดนตรีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันของบุคคลโดยตลอดในวาระและโอกาสต่างๆ กัน ประสพการณ์ทางดนตรีก่อให้เกิด

เกิดผลอันเป็นคุณประโยชน์ในแง่ของความสุขความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจหรือตามวัตถุประสงค์ของแต่ละบุคคลที่ตั้งเอาไว้ นอกจากนี้ดนตรียังมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาตนเอง ในด้านต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาสมอง การพัฒนาอารมณ์ การพัฒนาระบบความคิดการเสริมสร้างพลังสมาธิซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ในโลกปัจจุบัน

เฉลิมพล งามสุทธิ (2548: 53) ได้กล่าวว่า ในอดีตสมัยกรีกและโรมันเชื่อว่าดนตรีเป็นสิ่งมหัศจรรย์ และอำนาจของดนตรีสามารถช่วยบำบัดโรคทางกายและจิตใจได้ ดนตรีบำบัดเป็นการประยุกต์กิจกรรมทางด้านดนตรีเลือกสรรแล้วมาใช้กับเด็กโดยมุ่งใช้กิจกรรมดนตรีช่วยเสริมพัฒนาการ

ของเด็ก ช่วยแก้ไขความบกพร่องของเด็ก กิจกรรมดนตรีบำบัด เช่น การบำบัดทางการพูดโดยใช้เสียงเพลง การบำบัดด้วยการร้องเพลง เป็นต้น

ประทีป เล้ารัตนอารีย์ กล่าวว่าประโยชน์ของดนตรีมีมากมายซึ่งจะยกเป็นตัวอย่างพอสังเขปดังต่อไปนี้

1. ดนตรีเพื่อการขับกล่อม (Music for Soothing) ดนตรีประเภทนี้จะเป็นเพลงช้าๆ ฟังสบายๆ คลายความเครียดและทำให้อ่อนหลับไปเลย เพลงจำพวกนี้ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก กล่อมพระบรรทม ตั้มโมหรี

2. ดนตรีเพื่อการทำงาน (Working Song) ดนตรีเป็นเครื่องช่วยให้คนได้สนุกกับการทำงาน ไม่เบื่อหน่าย และถือเป็นการผ่อนคลายไปในตัว

3. ดนตรีเพื่อศาสนา (Ceremonial Music) ในพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ มักจะฟังดนตรีหรือคำร้องหรือบทสวดต่างๆ มาร้อยรจนาคำประพันธ์ประเภทโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน และนำคำประพันธ์ บทสวดเหล่านั้นมาขับร้องในท่วงทำนองต่างๆ เพื่อให้เกิดความไพเราะและน่าศรัทธาเลื่อมใส

4. ดนตรีเพื่อปลุกใจ (Patriotic Song) ดนตรีและเพลงร้องเป็นสื่อสำคัญที่สามารถสร้างจิตสำนึกให้ผู้คนเกิดความรัก ความสามัคคี เช่น เพลงชาติ เพลงสยามมานุสติ เพลง รักเมืองไทย กราวกীพา

5. ดนตรีเพื่อความพร้อมเพรียงทางการทหาร (Martial Music) ในการศึกษาสงคราม ในสมัยโบราณขุนทัพนายกองจะใช้ดนตรีเป็นเครื่องส่งสัญญาณนัดหมายของการเข้าต่อสู้บุกทะลวง หรือร่นถอยในวงการทหารจึงมีวงดนตรีที่เรียกว่า วงโยธวาทิต ซึ่งฝรั่งเรียกว่า Military Band

6. ดนตรีเพื่อการพรรณนา (Descriptive Music) มนุษย์มีความใกล้ชิดกับธรรมชาติมีการได้ยินได้ฟังเสียงต่างๆ ที่เกิดจากธรรมชาติ มนุษย์จึงได้คิดประดิษฐ์เครื่องมือต่างๆ เพื่อทำเสียงล้อเลียน จึงเกิดบทเพลงประเภทดนตรีพรรณนาขึ้น เช่น เพลงโหมโรง คลื่นกระทบฝั่ง เป็นต้น

7. ดนตรีเพื่อประกอบการแสดง (Theatrical Music) ดนตรีกับการแสดงนั้นเป็นสิ่งที่ส่งเสริมกัน เป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งของการแสดง ในการแสดงแต่ละเรื่องนั้นจะมีการแต่งเพลงหรือเลือกบรรจุเพลงให้เข้ากับเค้าโครงเรื่องนั้น

8. ดนตรีบำบัด (Music Therapy) ปัจจุบันในวงการแพทย์ได้เห็นความสำคัญของการใช้ดนตรีในการบำบัดรักษาโรคให้กับคนไข้ซึ่งพิการทางสมอง เช่น เด็กปัญญาอ่อน คนไข้ที่ป่วยเป็นโรคอัมพาต อัมพฤกษ์ ทำให้คนไข้เหล่านั้นมีอาการดีขึ้น (ประทีป เล้ารัตนอารีย์. 2548: 58-60)

บัคคอลเตอร์ (เกศศิริ สุขุมากย์. 2540; อ้างอิงจาก Buckwater. 1985) ได้สรุปประโยชน์ของดนตรีที่มีต่ออารมณ์และจิตใจของมนุษย์ ดังนี้

1. ก่อให้เกิดความสนใจและความกระตือรือร้น
2. กระตุ้นความทรงจำและความคิดฝัน
3. ช่วยควบคุมอารมณ์และกระตุ้นความรู้สึกนึกคิด
4. ลดความซึมเศร้าและผ่อนคลายความเครียด

5. ลดความวิตกกังวลแบบเสตท
6. ทำให้จิตใจสงบและมีสมาธิ
7. ลดความรู้สึกโดดเดี่ยวและอ้างว้าง
8. ส่งเสริมในการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น และทำให้ผู้ป่วยกลับเข้าสู่สภาพความเป็นจริงได้

ป้องกันการเกิดโรคประสาท

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546: 89) กล่าวว่า ดนตรีมีคุณค่าต่อการพักผ่อน จินตนาการ จิตวิญญาณ มิติ และการรับรู้พิเศษของคนเรามากด้วย เป็นแรงกระตุ้นสำหรับโลกส่วนตัว เป็นประสบการณ์สุนทรีย์ที่ไม่มีผลในทางปฏิบัติ ไม่มีผลในทางรูปธรรม แต่เป็นพลังกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความปิติเฉพาะบุคคล ซึ่งความปิติเฉพาะบุคคลย่อมก่อให้เกิดพลังในการทำงานและพลังในการสร้างสรรค์ต่อไป

हररा नललररर ररररररर ररररररर ररररररर ररररररर ररररररर

1. การสร้างสรรค์ (Creativity) เด็กสามารถแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ โดยอาศัยดนตรีเป็นสื่อ เด็กสามารถแสดงออกทางความคิด ความรู้สึกอย่างอิสระในขณะที่เล่นดนตรี หรือเดินไปตามจังหวะเพลง เด็กต้องการเวลา วุฒิกวาระ ทักษะ และความรู้ที่จะคิดสิ่งใหม่ๆ ครูมีบทบาทในการส่งเสริมให้เด็กแสดงออกหลายๆ วิธีจากประสบการณ์เดียวกัน ให้อิสระ วัสดุอุปกรณ์ และเวลา อย่างเพียงพอแก่เด็ก ได้สร้างสรรค์ ยอมรับเด็กทุกคน ไม่ตัดสินหรือเปรียบเทียบผลงานเด็กกับผลงานของผู้ใหญ่ ครูไม่ควรชี้แนะหรือบอกเด็กถึงวิธีการเคลื่อนไหวหรือวิธีการร้องเพลง เปิดโอกาสให้เด็กแสดงออกในวิธีของตนเอง

2. คุณค่าด้านสังคม (Social) ดนตรีช่วยให้เด็กรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม การร้องเพลงด้วยกันทำให้มีความรู้สึกร่วมกัน เด็กจะรู้สึกว่าตัวเองมีค่า มีความสำคัญและประสบความสำเร็จ เพลงพื้นบ้านจะช่วยสืบต่อวัฒนธรรมจากคนรุ่นก่อนไปยังรุ่นหลังๆ

3. ด้านร่างกาย (Physical) ดนตรีช่วยให้เด็กได้พัฒนาการทรงตัว ความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของร่างกายและการควบคุมกล้ามเนื้อ กล้ามเนื้อใหญ่จะพัฒนาในขณะที่เด็กเคลื่อนไหว หรือเล่นดนตรี นอกจากนี้การมีส่วนร่วมในดนตรียังช่วยให้เด็กพัฒนาการตระหนักถึงความสามารถของร่างกายตนเอง

4. ด้านสติปัญญา (Intellectual) ดนตรีเป็นเรื่องของนามธรรม ต้องการกระบวนการรับรู้ การจำ และการสร้างมโนทัศน์ การสร้างความเข้าใจ และกระบวนการรับข้อมูล จะต้องอาศัย การกระทำ การหยิบจับสัมผัส การรวบรวม การรับรู้และจินตนาการ อันได้แก่ ทาง โสตประสาท ทางจักขุ สัมผัส และการเคลื่อนไหวประการสุดท้าย คือ จากสัญลักษณ์ทางตัวอักษรและเครื่องหมาย (Brunner.1966) ดนตรีช่วยให้เด็กพัฒนาทางสติปัญญาตามคุณสมบัติข้างต้น

5. ด้านอารมณ์ (Emotional) ดนตรี คือ ความสนุกสนาน ดนตรีช่วยให้เด็กเคลื่อนไหวอย่างสร้างสรรค์ ได้แสดงออกทางด้านการร้องเพลง การแสดงละคร ซึ่งช่วยปลดปล่อยพลังงาน และ

ความเครียด เด็กได้เรียนรู้ว่าดนตรีมีทั้งเศร้า สุข ขบขัน เครียด โกรธ เห็นใจ ฯลฯ (นันทิพร จิระจรัส. 2551: 34-35; อ้างอิงจาก ھرรษา นิลวิเชียร. 2535: 195)

สรุปได้ว่าดนตรีกับมนุษย์มีความผูกพันกันอย่างมาก มีอิทธิพลต่ออารมณ์ ความรู้สึกนึกคิด สามารถโน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้คล้อยตาม ช่วยผ่อนคลายความตึงเครียด ดนตรีช่วยบำบัดโรค ดนตรีมีคุณค่าต่อเด็กช่วยพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ดนตรีเป็นสื่อศิลปะช่วยให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านสุนทรียะมองโลกในแง่ดี มีจิตใจเจริญงอกงามจะทำให้เด็กเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์มีความสุขในชีวิต

3.3 ความหมายและองค์ประกอบของดนตรีไทย

ความหมายของดนตรีไทย

มานพ วิสุทธิแพทย์ ได้ให้ความหมายทางดนตรีไทย และดนตรีไทยเดิมไว้ดังนี้
ดนตรีไทย (Thai Music) หมายถึง ดนตรีประเภทต่างๆ ซึ่งเป็นผลงานการประพันธ์เพลง ทั้งเพลงบรรเลงและเพลงร้องประเภทต่างๆ ที่สร้างสรรค์จากภูมิปัญญาของคนไทย และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่รับใช้สังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดนตรีไทยแยกแยะเป็นประเภทต่างๆ ได้ดังนี้

1. ดนตรีไทยเดิมและเพลงไทยเดิมหรือดนตรีแบบแผนหรือดนตรีราชสำนัก
2. ดนตรีชนเผ่าหรือดนตรีกลุ่มชน
3. เพลงพื้นบ้าน
4. ดนตรีไทยสากลและเพลงไทยสากล
 - 4.1 ดนตรีลูกกรุงและเพลงลูกกรุง
 - 4.2 ดนตรีลูกทุ่งและเพลงลูกทุ่ง

ดนตรีไทยเดิม (Thai Classical Music) หมายถึง เพลงที่ประพันธ์โดยคีตกวีไทยตามทฤษฎีดุริยางคศิลป์ของไทย บรรเลงโดยเครื่องดนตรีไทยและใช้ในการดำเนินวิถีชีวิตของคนไทยที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรมและวัฒนธรรมประจำชาติ (มานพ วิสุทธิแพทย์. 2548: 98-103)

องค์ประกอบของดนตรีไทย

ดนตรีเป็นศิลปะของเสียงที่เกิดจากความพากเพียรของมนุษย์ในการสร้างเสียงให้อยู่ในระเบียบของจังหวะทำนอง สีสนของเสียงและคีตลักษณ์ องค์ประกอบของดนตรีไทย เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี กล่าวว่าควรประกอบไปด้วยส่วนสำคัญดังต่อไปนี้

1. เสียง (Tone)

ผู้สร้างสรรค์ดนตรีสามารถสร้างเสียงที่หลากหลายโดยอาศัยวิธีการผลิตเสียงเป็นปัจจัยกำหนด เช่น การสี การตี และการเป่า เป็นต้น เสียงเกิดจากการสั่นสะเทือนของอากาศที่เป็นไปอย่างสม่ำเสมอ

2. พื้นฐานจังหวะ (Element of Time)

จังหวะเป็นศิลปะของการจัดระเบียบเสียงที่เกี่ยวข้องกับความช้าเร็ว ความหนัก เบา และความสั้น ยาว องค์ประกอบเหล่านี้หากนำมาร้อยเรียง ประติดปะต่อเข้าด้วยกันตามหลักวิชาเชิงดนตรีแล้ว สามารถที่จะสร้างสรรค์ให้เกิดลีลาจังหวะอันหลากหลาย

3. ทำนอง (Melody)

ทำนองเป็นการจัดระเบียบของเสียงที่เกี่ยวข้องกับความสูง - ต่ำ ความสั้น - ยาว และความดัง - เบา คุณสมบัติเหล่านี้เมื่อนำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานของความช้า-เร็ว จะเป็นองค์ประกอบของดนตรีที่ผู้ฟังสามารถถ่ายทอดการทำความเข้าใจได้มากที่สุดในเชิงจิตวิทยาทำนองจะกระตุ้นผู้ฟังในส่วนของสติปัญญา ทำนองจะมีส่วนสำคัญในการสร้างความประทับใจ จดจำ และแยกแยะความแตกต่างระหว่างเพลงหนึ่งกับอีกเพลงหนึ่ง

ทำนองของดนตรีไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภทด้วยกัน คือ ทำนองหลักและทำนองแต่ง

4. พื้นผิวของเสียง (Texture)

ในเชิงดนตรีพื้นผิว หมายถึง ลักษณะหรือรูปแบบของเสียงทั้งที่ประสานสัมพันธ์และไม่ประสานสัมพันธ์โดยอาจจะเป็นการนำเสียงมาบรรเลงซ้อนกันหรือพร้อมกัน ซึ่งอาจพบทั้งในแนวตั้งและแนวนอน ตามกระบวนการของการประพันธ์เพลง ผลรวมของเสียงหรือแนวทั้งหมดเหล่านั้นจัดเป็นพื้นผิวตามนัยของดนตรีทั้งสิ้น

5. สีสันทของเสียง (Tone Color)

สีสันทของเสียง หมายถึง คุณลักษณะของเสียงที่กำเนิดจากแหล่งเสียงที่แตกต่างกัน แหล่งกำเนิดเสียงดังกล่าว เป็นได้ทั้งที่เป็นเสียงร้องของมนุษย์และเครื่องดนตรีชนิดต่างๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครื่องดนตรีนั้น ความหลากหลายด้านสีสันทของเสียง ประกอบด้วยปัจจัยที่แตกต่างกันหลายประการ เช่น วิธีการบรรเลงวัสดุที่ใช้ทำเครื่องดนตรี รูปทรง ขนาด ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลโดยตรงต่อสีสันทของเสียง เครื่องดนตรี ทำให้เกิดคุณลักษณะของเสียงที่แตกต่างกันออกไป

6. คีตลักษณ์ (Forms)

คีตลักษณ์หรือรูปแบบของเพลงเปรียบเสมือนกรอบที่หลอมรวมเอาจังหวะ ทำนองพื้นผิว และสีสันทของเสียงให้เคลื่อนที่ไปในทิศทางเดียวกัน เพลงที่มีขนาดสั้น-ยาว วงกลับไปกลับมาล้วนเป็นสาระสำคัญของคีตลักษณ์ทั้งสิ้น (เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. 2542: 2-15)

3.4 เพลงไทยเดิมและประเภทของเพลงไทยเดิม

เพลงไทยเดิม

สุนทราภรณ์ นิเมเนติพันธ์ (2525: 45) ได้กล่าวว่า เพลง หมายถึง เสียงที่ออกมาจากเครื่องดนตรีเป็นทำนองต่างๆ เพลงไทย คือ เพลงไทยเดิม แต่งขึ้นตามหลักของดนตรีไทยเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย มีลีลาในการบรรเลงและการขับร้องแบบไทย โดยเฉพาะแบ่งจังหวะเป็นสามชั้น สองชั้น และชั้นเดียว

สมพงษ์ กาญจนผลิน (2545: 1) ได้ให้ความหมายว่า เพลงที่แต่งขึ้นตามหลักของดนตรีไทย มีลีลาในการขับร้องและบรรเลงแบบไทยโดยเฉพาะ และแตกต่างจากเพลงของชาติอื่นๆ เพลงไทยเดิม มักจะมีประโยคสั้นๆ และมีจังหวะค่อนข้างเร็ว ส่วนใหญ่มีต้นกำเนิดมาจากเพลงพื้นบ้าน หรือเพลง สำหรับประกอบการรำเต้น เพื่อความสนุกสนานรื่นเริง เมื่อต้องการจะใช้เป็นเพลงสำหรับร้องขับ กล่อม และประกอบการแสดงละครก็จำเป็นต้องประดิษฐ์ทำนองให้มีจังหวะช้ากว่าเดิมและมีประโยค ยาวกว่าเดิม ให้เหมาะสมที่จะร้องได้ไพเราะ

สุกรี เจริญสุข (2545: 52) กล่าวว่า เพลงไทย หมายถึง เพลงที่แสดงถึงเพลงของ ชนเผ่าไทย ที่เป็น Traditional Music ในความหมายสากลโดยใช้วิธีการเล่นอาศัยประเพณี มีขนบธรรมเนียมของ เชื้อชาติ ใช้ดนตรีดั้งเดิมเป็นองค์ประกอบ

ประเภทของเพลงไทยเดิม

เรณู โกศินานนท์ (2545: 12-26) ได้กล่าวว่า เพลงไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ เพลงที่ใช้ดนตรีล้วนไม่มีการขับร้อง กับเพลงสำหรับการร้อง คือ มีการขับร้องมีการบรรเลงดนตรี ประกอบ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลายลักษณะดังนี้

1. เพลง 2 ชั้น คือ เพลงที่ถือว่าเป็นเพลงหลัก เป็นเพลงสั้นๆ ที่ร้องและจำทำนองง่าย มี จังหวะปานกลาง ซึ่งใช้โทนร่ำมะนาตีเป็นจังหวะเพลง 2 ชั้น
2. เพลง 3 ชั้น คือ เพลงที่นำเพลง 2 ชั้นเป็นหลัก แล้วแต่งขยายขึ้นอีก 1 เท่าตัว จึงเป็นเพลง 3 ชั้น โทนร่ำมะนาจะทำจังหวะเพลง 3 ชั้น
3. เพลงชั้นเดียว คือ เพลงที่นำเพลง 2 ชั้นเป็นหลักและตัดทอนมาครึ่งท่อนจึงเป็นเพลงชั้น เดียว จังหวะก็จะต้องเร่งกระชั้นขึ้นเป็นธรรมดา
4. เพลงเถา คือ เพลงเพลงหนึ่ง ซึ่งมี 3 ชนิดติดต่อกันในเพลงเดียวกันโดยบรรเลง เพลง สามชั้น ก่อน แล้วเป็นเพลงสามชั้นก่อน แล้วเป็นเพลงสองชั้น ลงมาจนถึงเพลงชั้นเดียว เรียกว่า “เพลงเถา”
5. เพลงเรื่อง คือ เพลงหลายๆ เพลงที่นำมาขับร้อง หรือบรรเลงติดต่อกัน ชื่อของเรื่องมักจะ นำมาจากชื่อเพลงที่ขึ้นต้น หรือเพลงสำคัญของเพลงนั้นมาเป็นชื่อ แต่บางทีก็เรียกชื่อตามโอกาสที่ใช้ หรือตามหน้าทับของเพลงนั้น โดยนำเอาเพลงหลายๆ เพลงที่มีลักษณะใกล้เคียงกันมารวมกันเข้าและ บรรเลงติดต่อกันเป็นชุด
6. เพลงตับ คือ เพลงที่ขับร้องหรือบรรเลงโดยนำเพลงหลายๆ เพลงมาขับร้องและบรรเลง ติดต่อกัน แบ่งออกเป็น 2 อย่าง คือ

6.1 ตับเพลง คือ การเรียบเรียงเพลงที่จะนำมาบรรเลงติดต่อกันให้มีสำเนียงทำนองเป็น ชุดและประเภทเดียวกันตามแบบแผนโบราณที่ไว้วางไว้ บทร้องจะติดต่อกันหรือไม่ หรือเป็นคนละ เรื่องไม่คำนึงถึง เช่น ตับเพลง ตันเพลงฉิ่ง 3 ชั้น ตับเพลงลมพัดชายเขา 3 ชั้น

6.2 ตับเรื่อง คือ การเรียบเรียงเพลงจากหลายเพลงนำมาติดต่อกันโดยมุ่งหมาย ในเนื้อ เรื่องของบทหรือการเป็นส่วนใหญ่ให้เนื้อร้องนั้นติดต่อกันเป็นเรื่องราว ได้เนื้อความเป็นไป

ตามลำดับ เพลงที่จะบรรจุจะมีสำเนียงทำนองแตกต่างกันอย่างไร หรือแม้ต่างอัตรากันเป็นคนละชั้นก็ไม่คำนึงถึง เช่น ตับเพลงราชาธิราช ตับเจริญศรี ฯลฯ

7. เพลงเกร็ด คือ เพลงที่ไม่ได้เรียบเรียงเข้าเป็นชุดต่างๆเหมือนเพลงเรื่องและเพลงเถา เพลงชนิดนี้มีไว้สำหรับบรรเลงในเวลาสั้นๆ คือ บรรเลงฟังเฉพาะเพลง หรือเฉพาะบทร้องนั้นๆ เท่านั้น

8. เพลงหมู่ คือ เพลงที่เครื่องดนตรีทุกชิ้นบรรเลงพร้อมๆ กันไปเป็นหมู่เป็นกลุ่ม จึงเรียกว่า เพลงหมู่

9. เพลงเดี่ยว คือ เพลงที่กำหนดให้เครื่องดนตรีเครื่องใดเครื่องหนึ่งบรรเลงโดดเดี่ยวแค่เพียงเครื่องเดียวเป็นการอวดฝีมือ

10. เพลงโหมโรง คือ เพลงที่เริ่มบรรเลงเป็นเพลงแรกในการบรรเลงครั้งหนึ่งๆ เพลง โหมโรงไม่มีการขับร้อง ความมุ่งหมายของเพลงโหมโรง คือ เตือนให้ผู้ฟังผู้ชมทราบว่าการบรรเลงจะเริ่มขึ้นแล้ว

11. เพลงลูกล้อ ลูกขัดประเภทโยน คือ เพลงที่มีทำนองเป็น 3 ชั้น โดยอาศัยการวางประโยคและวรรคตอนให้มีลูกเอื้อนในการขับร้องหลายชั้น ยิ่งกว่าเพลงประเภท 3 ชั้นใดๆ ข้อสังเกตเกี่ยวกับเพลงจำพวกนี้ คือ การขับร้องกับเครื่องรับไม่เท่ากัน

12. เพลงทำเครื่องหรือเพลงหางเครื่อง คือ เพลงที่บรรเลงต่อเนื่องกัน เมื่อเล่นเพลงเกร็ด เพลงเถาจบแล้ว แต่ยังคงมีความเสียดายไม่ยอมให้หมดไปเสียงง่ายๆ นักดนตรียังมีมืออยู่ จึงต้องถ่มเพลงทำเครื่อง เพลงจำพวกนี้จะเป็นเพลงสั้นๆ แปลงๆ แต่ต้องเลือกให้กลมกลืนเข้ากันกับเพลงเกร็ด

13. เพลงส่งท้ายหรือเพลงลาโรง คือ เพลงที่บรรเลงครั้งสุดท้ายซึ่งถือว่าเป็นการอำลาและให้พรแก่เจ้าภาพ เพลงจำพวกนี้มีไม่มาก ได้แก่ พระอาทิตย์ชิงดวง เต่ากินผักบุ้ง ออกทะเล ฯลฯ

กล่าวสรุปได้ว่า เพลงไทยเดิมเป็นเพลงบรรเลงและขับร้องแบบไทยที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย ใช้เป็นเพลงสำหรับขับกล่อมและประกอบการแสดงละครมีจังหวะเร็วและจังหวะช้าแตกต่างกันไป เพลงไทยเดิมที่ผู้วิจัยคัดเลือกจะมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะในระดับประถมศึกษา โดยคัดเลือกมาทั้งหมด 1 เพลง คือ เพลงคลื่นกระทบฝั่ง ผู้แต่ง คือ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีจังหวะและทำนองที่ซ้ำฟังแล้วทำให้เกิดอารมณ์ที่นุ่มนวล เคลิบเคลิ้มให้บรรยากาศแบบไทยๆ จัดเป็นเพลงบรรเลงที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีไทยล้วนๆ ซึ่งมีความเหมาะสมกับเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้

3.5 เพลงลูกทุ่ง

เพลงลูกทุ่ง เป็นบทเพลงที่มีเรื่องราวของชาวบ้าน บรรยากาศชนบท แสดงออกอย่างถึงลูกถึงคน เป็นเพลงของสังคมเกษตรกรรม ทำนองง่ายๆ สั้นๆ ทำนองเพลงพื้นบ้าน

ปัทมาภรณ์ เชื้อสุทร (2517: 7-31) ได้กล่าวถึงเพลงลูกทุ่งไว้ว่า เพลงลูกทุ่งมีลักษณะเนื้อหาที่สะท้อนภาพของสังคมชนบทที่ถูกเอารัดเอาเปรียบจากสังคมเมือง โดยสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมในการบริโภควัตถุนิยมของสังคมเมือง ทำให้สังคมชนบทมีค่านิยมบริโภควัตถุตามสังคมในเมืองเช่นกัน และแสดงถึงความล้มเหลวของค่านิยมชนบทที่ไม่สามารถเหนี่ยวรั้ง ผู้คนให้อยู่ในถิ่นฐานเดิมได้

เต็มศิริ บุญยสิทธิ์ (2518: 117-128) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเพลงลูกทุ่งว่า เพลงลูกทุ่งสามารถที่จะเข้าถึงจิตใจผู้ฟังได้ เนื่องจากมีลักษณะของวัฒนธรรมพื้นบ้านมีความเป็นอยู่แบบสังคมเกษตรกรรม และมีเนื้อหาเกี่ยวกับการสะท้อนปัญหาของสังคมในยุคสมัยนั้น จึงเป็นเสมือนบันทึกเหตุการณ์ของสังคมอีกทางหนึ่งนั่นเอง

กาญจนา แก้วเทพ (2522: 56) กล่าวถึงเพลงลูกทุ่งว่า เพลงลูกทุ่งนอกจากจะทำหน้าที่บันทึกเหตุการณ์ทางสังคมแล้ว ยังตอบสนองความต้องการด้านจิตใจของผู้ใช้แรงงาน โดยเฉพาะชาวนา ชาวไร่ในชนบท เนื้อหาของเพลงส่วนใหญ่จึงสะท้อนถึงความคิดความรู้สึกของผู้ยากไร้ที่อยู่ในสังคม ถ้อยคำที่ปรากฏในเพลงจึงแสดงถึงความจริงใจและเป็นข้อเท็จจริง ถึงแม้บางคำจะแสดงถึงการเยาะเย้ยเสียดสี แต่ก็แฝงไว้ด้วยความจริงทั้งปวง

บุญยงค์ เกศเทศ (2525: 47) กล่าวถึงเพลงลูกทุ่งว่า เป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่งที่เข้าถึงประชาชนได้ดีกว่าวรรณกรรมประเภทอื่น เพราะผู้แต่งได้นำเอาปัญหาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนทุกระดับชั้นในสังคมทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง การประกอบอาชีพ รวมทั้งเสียงดนตรีท่วงทำนองและภาษาจดจำได้ง่าย จึงเป็นที่สนใจของคนทั่วไป

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (2532: 27-30) ทรงกล่าวถึงเพลงลูกทุ่งในด้านเนื้อหาไว้ว่า มีเนื้อหาหลากหลาย โดยผู้ประพันธ์ได้หยิบยกปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฝนตก พายุร้อน น้ำท่วม หรือวิถีชีวิตของผู้คนในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นอกจากนั้นภาษาที่ใช้ก็เรียบง่าย เข้าใจและจดจำได้เร็ว รวมทั้งใช้บันทึกข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของสังคม เป็นแหล่งรวมภูมิปัญญาของชาวบ้าน เพลงลูกทุ่งจึงเข้าถึงสังคมทุกชั้นได้อย่างทั่วถึง

สุกรี เจริญสุข (2532: 94-96) กล่าวถึงลักษณะของเพลงลูกทุ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. มีลีลา จังหวะมาจากเพลงพื้นบ้าน เน้นความสนุกสนานครึกครื้นเป็นสำคัญ
2. ทำนองมาจากเพลงพื้นบ้าน มีลักษณะเป็นเพลงง่ายๆ สั้นๆ ซ้ำๆ
3. เนื้อหาเป็นเรื่องของชาวบ้านพูดกันอย่างตรงไปตรงมา นิยมชมธรรมชาติ บรรยายชีวิตความตลกขบขัน เสียดสีสังคม เป็นต้น
4. เนื้อร้องเป็นเรื่องของชาวบ้าน ใช้สำเนียงพื้นบ้าน ถ่ายทอดอารมณ์ที่เป็นภาษาชาวบ้าน มีลักษณะเด่นจากการใช้ลูกคอ หรือจังหวะรัวเสียงและมีการเอื้อนเสียงเป็นสำคัญ
5. เครื่องดนตรี ขึ้นอยู่กับความสะดวก แต่ใช้ความสำคัญกับเครื่องประกอบจังหวะ เช่น กลองชุด กลองคองโก ฉิ่ง ฉาบ เป็นต้น
6. เรียบเรียงเสียงประสานจากการสืบทอดของเพลงพื้นบ้าน คือ นิยมบรรเลงตามใจชอบ เหนือตามกันไป โดยอาศัยแนวทำนองของเนื้อเรื่องเป็นหลัก
7. การถ่ายทอดอารมณ์เพลง อาศัยเนื้อเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตจริงแล้วถ่ายทอดอารมณ์ออกมาด้วยความซาบซึ้งกินใจ

กล่าวสรุปได้ว่า เพลงลูกทุ่งเป็นเพลงบรรเลงด้วยดนตรีสากลที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย มีจังหวะเร็วและจังหวะช้าแตกต่างกันไป เพลงลูกทุ่งที่ผู้วิจัยคัดเลือกจะมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาศิลปศึกษาในระดับประถมศึกษา โดยคัดเลือกมาทั้งหมด 1 เพลง คือ เพลงอึกสาว

ขอนแก่น ผู้แต่ง คือ เกษม สุวรรณเมนะ ซึ่งเป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองซ้ำ ซ้ำ ซ้ำ ฟังแล้วทำให้เกิดอารมณ์สนุกสนานรื่นเริง จัดเป็นเพลงที่บรรเลงด้วยเครื่องดนตรีสากล ซึ่งมีความเหมาะสมกับเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้

3.6 การฟังดนตรีคลาสสิก

ดนตรีเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวกับเสียงโดยตรง เป็นปัจจัยหนึ่งในการพัฒนารสนิยม ค่านิยม และบุคลิกภาพดนตรีเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่ไม่สามารถแยกออกจากชีวิตคนเราได้ ดนตรีเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถจับต้องหรือมองเห็น ต้องอาศัยความรู้สัมผัส การที่มนุษย์จะได้รับบรรณหรือสุนทรีย์ของเสียงดนตรีนั้นอวัยวะที่จำเป็นที่สุด คือ หู หูถือว่าเป็น อวัยวะด่านแรกที่ทำให้มนุษย์เราได้ยินเสียงต่างๆ จากนั้นจึงจะส่งกระแสเสียงไปยังอวัยวะที่รับรู้ส่วนอื่นๆ ของร่างกาย ปกติแล้วหูของมนุษย์เราสามารถรับฟังเสียงได้ที่ระดับความถี่ 16 – 20,000 รอบ ต่อวินาที แต่เสียงที่นำมาใช้สร้างเสียงดนตรีมีช่วงความถี่อยู่ระหว่าง 27–4,000 รอบต่อวินาที ซึ่งปรากฏอยู่ในเสียงของเปียโน ความผูกพันระหว่างดนตรีกับชีวิตดูเหมือนว่าดนตรีอยู่ใกล้ตัวเราแต่ในขณะเดียวกันความไม่มีตัวตนของดนตรีทำให้ดูเหมือนว่าดนตรีเป็นเรื่องไกลตัว

สตับพิน รัตนเรือง (2543: 86) ได้กล่าวถึง “การฟังเพลงคลาสสิกแบบไม่ป็นบันได” สรุปได้ดังนี้

ดนตรีคลาสสิกในทุกวัฒนธรรมของโลกนี้มีทั้งแบบที่เป็นเพลงบรรเลงล้วนๆ และแบบร้องหลายคนคงเคยได้ยินคำว่า “เพลงโอเปรา” (Opera) นี่ก็เป็นละครร้องแบบคลาสสิก หรืออีกหลายคนคงเคยได้ยินเสียงเทเนอร์เพราะๆ ของโจเซ การ์เรรัส (Jose Carreras) หรือ พาวาร์อตติ (Luciano Pavarotti) ประเภทและสัมผัสเสียงของเพลงคลาสสิกนั้นแทบจะสรุปลงให้แคบไม่ได้เลยแต่ที่พอจะพูดได้ก็คือ ดนตรีคลาสสิกเป็นเพลงไพเราะอันทรงคุณค่าเป็นสมบัติล้ำค่าของมวลมนุษยชาติ

Classic ในที่นี้แปลว่า อมตะ ไม่ตายง่าย ๆ บางบทบางประเภทก็ประเทืองปัญญา บางบทเพลงก็ประเทืองอารมณ์ได้อย่างลึกซึ้ง ละเอียดย่อน บางบทบางประเภทก็มีพลังลึกลับ ที่สามารถปลดปล่อยความรู้สึกและอารมณ์ที่ขื่นๆ ลงๆ ตามประสามนุษย์ของเราได้ดียิ่งกว่าเพลงประเภทอื่นใด

การฟังเป็นสื่อสำคัญยิ่งในการทำกิจกรรมทั้งหลายที่เกี่ยวกับดนตรี เพราะดนตรีเป็น ศิลปะซึ่งอาศัยเสียงเป็นสื่อ โสตประสาทและการรับฟังจึงเป็นส่วนที่สำคัญมากในการสื่อสาร ทางดนตรี การที่ผู้ฟังหนึ่งผู้ใดจะได้รับบรรณรสจากการฟังมากน้อยแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการฟังของผู้ฟัง และระดับความเข้มข้นในการรับฟังของแต่ละทำนอง ระดับของการฟังของคนเรา ที่จะนำไปสู่ความซาบซึ้งได้นั้น ขึ้นอยู่กับลักษณะและทัศนะของผู้ฟังซึ่งจัดระดับการฟังดนตรี ได้เป็น 4 ประเภทดังนี้

1. การฟังแบบผ่านหู (Passive Listening) การฟังประเภทนี้เป็นการฟังโดยมิได้ตั้งใจหรือฟังแบบผ่านๆ หู การได้ยินเสียงดนตรี เป็นส่วนประกอบของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งที่ผู้ฟังกำลังกระทำอยู่ซึ่งเรากระทำกันอยู่ทั่วไปและเกือบตลอดเวลา

2. การฟังด้วยความตั้งใจ (Sensuous Listening) การฟังดนตรีประเภทนี้เป็นระดับการฟังที่มีความตั้งใจฟังมากขึ้นกว่าระดับที่ 1 ผู้ฟังจะเกิดความนิยมชมชอบกับเสียง

ดนตรีที่ไพเราะ ผู้ฟังระดับนี้ถ้าเขาชอบฟังเพลงประเภทใดก็มักให้ ความสนใจต่อรายละเอียดของเพลง ประเภทนั้นเป็นพิเศษ

3. การฟังอย่างเข้าถึงอารมณ์ (Emotional Listening) การฟังดนตรีประเภทนี้ผู้ฟังมีจิตใจและความรู้สึกจดจ่อต่อเพลงที่ตนชอบฟังไปตามอารมณ์ หรือมีปฏิกิริยาต่อเสียงดนตรีมากขึ้น เนื่องจากดนตรีทำให้สนใจและเกิดอารมณ์ร่วมไปกับอารมณ์ต่างๆ ที่เขาคิดว่าเสียงเพลงสื่อออกมา

4. การฟังโดยรับรู้ความซาบซึ้ง (Perceptive Listening) การฟังประเภทนี้เป็นการฟังที่ผู้ฟังเห็นสุนทรีย์หรือเห็นความงามขององค์ประกอบต่างๆ ของเสียงดนตรีโดยตรง ซึ่งอาศัยความมีสมาธิ และมีสภาพจิตใจ อารมณ์ที่สงบนิ่ง เป็นการเห็น ความงามของการที่องค์ประกอบต่างๆ นั้นมาสัมพันธ์กันอย่างลงตัวอย่างมีศิลปะ องค์ประกอบพื้นฐานของดนตรี ระดับการฟังที่กล่าวมา 4 ระดับข้างต้นนั้นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในการฟังของมนุษย์เราทั้งสิ้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของบทเพลงที่บุคคลผู้นั้นเลือกฟัง และขึ้นอยู่กับความรู้ต่อเสียงดนตรีและความต้องการที่จะเข้าถึงสุนทรีย์ของดนตรีในระดับใดของผู้ฟัง การฟังดนตรี ก็เหมือนกับการกระทำกิจกรรมอย่างอื่นๆ คือ จะต้องมึลำดับหรือขั้นตอน

การได้ยิน (Hearing) ในขั้นแรกผู้ฟังจะต้องได้ยินเสียงดนตรีเสียก่อน ครั้นต่อมาเมื่อเกิดความสนใจขึ้นก็จะผ่านไปถึงขั้นที่สอง คือ ขั้นการฟัง

การฟัง (Listening) ในขั้นนี้ก็จะเป็นการวัดได้ว่า เขาเริ่มแบ่งความสนใจมาให้กับเสียงของดนตรีบ้างแล้ว และถ้าเขายังมีใจจดจ่อที่จะได้ยินต่อเนื่องกันไปก็หมายความว่า เขาได้สนใจที่จะฟังดนตรีแล้ว

การคิด (Thinking) ขณะที่เขากำลังฟังดนตรีอยู่ เขาก็จะเริ่มคิดในเสียงดนตรีที่เขาได้ยิน การคิดนี้ลึกซึ้งแค่ไหนย่อมขึ้นอยู่กับความรู้และประสบการณ์ของผู้ฟังดนตรีแต่ละคน

การรู้สึก (Feeling) การคิดย่อมนำมาซึ่งความรู้สึกหวั่นไหวทางอารมณ์ซึ่งเรียกว่า การรู้สึก การรู้สึกนี้เป็นขั้นตอนสำคัญของการฟังดนตรี ผู้ฟังจะเริ่มรู้คุณค่า (Appreciate) บทเพลงที่ฟังมากขึ้นเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความรู้สึกนี้

การจำ (Remembering) เป็นขั้นสุดท้ายของการฟังดนตรี เพลงบทใดถ้าผู้ฟังสนใจและได้ฟังซ้ำบ่อยๆ ก็จะจำได้ เมื่อจำได้แล้วยังสนใจอยากฟังเพลงนั้นอีกก็เท่ากับว่าผู้ฟัง ผู้นั้นได้รู้คุณค่าของเพลงบทนั้นแล้วเป็นอย่างดี

ผู้ฟังดนตรี คือ ผู้พร้อมที่จะรับกระแสเสียงที่ผู้ขับร้องหรือเครื่องดนตรีของผู้บรรเลงเปล่งออกมา โดยผ่านขบวนการตีความหมายอย่างละเอียดลออจากบทเพลงของคีตกวี หรือจะกล่าวง่ายๆ ก็คือ ความชื่นชอบหรือการรู้คุณค่าในสิ่งที่มีคุณค่าที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า Appreciation ของผู้ฟังคนหนึ่งคนใดจะมีมากขึ้นน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับพื้นฐาน 3 ประการ คือ การฟังมาก และหาโอกาสที่จะฟังอยู่เรื่อยๆ การฝึกฝนในด้านรสนิยม (Taste) ให้เป็นผู้มีรสนิยมในการฟังที่ดี ความกระตือรือร้นที่จะศึกษาเรื่องราวต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับดนตรีอย่างไม่หยุดยั้ง

ณรุทธ์ สุทธจิตต์ (2535: 204) ได้กล่าวถึงการฟังเพลงคลาสสิกสรุปได้ดังนี้ การฟังจัดเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนดนตรีเข้าใจถึงโครงสร้างของดนตรีซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ความซาบซึ้งในการพัฒนาการฟังข้อเสนอแนะในการเพิ่มประสิทธิภาพของการฟังที่จะกล่าวต่อไปเป็นลักษณะต่างๆ ไป ดังนี้

1. มีสมาธิในการฟังเสียงดนตรีให้ตลอด
2. พยายามฟังโดยการจับแนวทำนองหลักของบทเพลงให้ได้
3. จดจำแนวทำนองหลัก หรือลักษณะเด่น ของเพลงให้ได้
4. สังเกตดูว่าแนวทำนองหรือลักษณะสำคัญในบทเพลงนั้นๆ เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไปอย่างไร

5. พยายามฟังบทเพลงนั้นหลายๆ หน
6. พยายามประยุกต์ใช้สิ่งที่ค้นพบจากการได้ยินกับบทเพลงที่เพิ่งจะฟังเป็นครั้งแรก เนื่องจากดนตรีมีรูปแบบ การฟังเพลงใดๆ มักจะมีรูปแบบที่เหมือนกัน

7. พยายามจับรายละเอียดปลีกย่อยของบทเพลงให้ได้
8. ใช้สัมผัสทางความรู้ในการฟังเพลง
9. พยายามฟังดนตรีเพื่อให้เข้าถึงสุนทรียรสของดนตรี
10. ฝึกฝนการฟังดนตรีให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

การฟังถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการที่เราจะได้รับสุนทรีย์และนำไปสู่ความซาบซึ้งซึ่งในทางดนตรีได้ บางคนอาจสงสัยว่าในเมื่อเราฟังดนตรีเราก็ได้ยินเสียงดนตรีนั้นๆ อยู่แล้ว ไม่เห็นจำเป็นต้องมีความรู้อะไร แต่ความเป็นจริงแล้วหากเราต้องการฟังบทเพลงให้ได้รับความซาบซึ้งจริงๆ นั้น ต้องใช้การฟังในระดับที่ 4 โดยรับรู้ความซาบซึ้ง (Perceptive Listening)

3.7 ดนตรีคลาสสิกกับการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

การพัฒนาดนตรีของเด็กระดับประถมศึกษา อูสา สุทธิสาคร (2544) ได้อธิบายไว้ว่า เด็กวัย 9 – 11 ขวบ หรือระดับประถมปีที่ 4 – 6 มีพัฒนาการทางดนตรีแตกต่างไปบ้างจากเด็กวัยที่ผ่านมา ส่วนใหญ่เด็กในวัยนี้มีความเข้าใจเกี่ยวกับจังหวะ ทำนอง และรูปแบบของเพลงลึกซึ้งขึ้น กล่าวคือสามารถเรียนรู้เรื่องยากและซับซ้อนได้ความละเอียดอ่อนเกี่ยวกับความรู้สึกของเพลงจะมีมากขึ้นการจัดกิจกรรมดนตรีให้กับเด็กวัยนี้เพื่อสนับสนุนความสามารถทางดนตรีของเด็กทำได้โดย

1. พาเด็กไปชมดนตรี เป็นกิจกรรมที่ทำให้เด็กวัยนี้สามารถนั่งฟังเพลงได้นานขึ้นเพราะมีสมาธิยาวนานขึ้นจึงอาจพาเด็กไปชมดนตรีกับผู้ใหญ่เป็นบางครั้งบางคราวเพื่อให้เด็ก รู้ถึงบรรยากาศในการฟังดนตรี พร้อมทั้งจูงใจให้เด็กสนใจฟังดนตรีมากขึ้น
2. เรียนดนตรี โดยเรียนจากความชอบและความสนใจของเด็ก และเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้สภาพแวดล้อมทางบ้านมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมความสามารถทางดนตรีของเด็กวัยนี้

ในส่วนของ ฌูสท์ สุธจิดต์ (2541) ได้กล่าวถึงการนำบทเพลงคลาสสิกมาสอนในระดับประถมศึกษาตอนปลายไว้ว่า บทเพลงคลาสสิกที่สามารถนำมาใช้กับเด็กวัยนี้มีอยู่มาก จริงอยู่ว่าเพลงคลาสสิกเป็นเพลงที่ยากในการฟังที่มักจะใช้ภาษาพูดในทำนองว่า “ต้องป็น บันไดฟัง” นั้น เนื่องจากความลึกซึ้งของเพลงมีมากขึ้น ซึ่งคล้ายกับเพลงไทยที่มีทั้งเพลงที่ฟังง่าย ๆ และเพลงที่ฟังยากขึ้นตามลำดับ ฉะนั้นอยู่ที่ว่าการเลือกประเภทของเพลงคลาสสิกที่นำมาใช้มากกว่า บทเพลงคลาสสิกที่สามารถนำมาให้ผู้เรียนในวัยนี้ฟังได้มีตั้งแต่ลักษณะของการแนะนำรู้จักเครื่องดนตรีต่าง ๆ ซึ่งผู้ประพันธ์เพลงได้นำมาแต่งเป็นเรื่องราวคล้ายนิทานเพลง เพื่อให้ผู้เรียนสนุกสนานในการฟัง เพราะเป็นเรื่องราวที่มีผู้เล่าประกอบ โดยเรียนรู้ลักษณะของเพลงและเสียงของเครื่องดนตรีรวมทั้งวงออร์เคสตราไปด้วย เช่น นิทานเพลง ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับความสนุกสนานและความรู้ทางดนตรีไปด้วย

3.8 การนำดนตรีคลาสสิกบูรณาการกับการเรียนการสอนศิลปะกับเด็ก

รูปแบบการเรียนการสอนที่เป็นสากลซึ่งได้รับการพิสูจน์ทดสอบประสิทธิภาพและได้รับความนิยมโดยทั่วไปมีจำนวนมากและครอบคลุมการพัฒนาทางด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะ-พิสัย และการพัฒนาทักษะกระบวนการต่าง ๆ รวมทั้งรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการ บูรณาการหรือเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม (ทิสนา แชนมณี. 2550: 73)

การนำดนตรีคลาสสิกเข้ามาบูรณาการกับการเรียนศิลปะ เป็นการสร้างบรรยากาศทางการเรียน ซึ่ง อาภรณ์ ใจเที่ยง (2540: 224) กล่าวว่า การจัดบรรยากาศในชั้นเรียนคือ การจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียนให้เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน เพื่อช่วยส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยสร้างความสนใจใฝ่รู้ ใฝ่ศึกษา ตลอดจนช่วยสร้างความมีระเบียบวินัยให้แก่ผู้เรียน บรรยากาศการเรียนที่นักเรียนพอใจจะทำให้นักเรียนมีความสุขในการเรียนและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน

ด้านของสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนศิลปะ โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมภายในห้องปฏิบัติงานศิลปะ ควรเป็นห้องเรียนที่แยกเป็นเอกเทศ ต้องกว้างขวาง เพื่อการเคลื่อนไหวคล่องตัวของผู้เรียน และมีความแตกต่างจากห้องเรียนธรรมดา (ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. 2550: 64; อ้างอิงจาก ชลอ พงษ์สามารถ. 2526) นอกจากสภาพแวดล้อมในห้องเรียนศิลปะที่ดี การสร้างบรรยากาศที่หลากหลาย นำองค์ความรู้ในสาขาวิชาอื่นมาบูรณาการกับการเรียนศิลปะได้เช่นกัน

กล่าวสรุปได้ว่า การฟังเป็นสื่อสำคัญยิ่งในการทำกิจกรรมทั้งหลายเกี่ยวกับดนตรีเพราะดนตรีเป็น ศิลปะซึ่งอาศัยเสียงเป็นสื่อ โสตประสาทและการรับฟังจึงเป็นส่วนที่สำคัญมากในการสื่อสารทางดนตรี บทเพลงคลาสสิกจึงสามารถนำมาบูรณาการกับการเรียนการสอนศิลปะในระดับประถมศึกษาได้ เพื่อเป็นการสร้างบรรยากาศในการจัดชั้นเรียน เอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน และส่งเสริมให้กระบวนการเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนพอใจ มีความสุขในการเรียนและการมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน โดยเพลงคลาสสิกที่ผู้วิจัยคัดเลือกจะมีความเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาศิลปะในระดับประถมศึกษา โดยคัดเลือกมาทั้งหมด 1 เพลง คือ เพลง Piano

Sonata in A Major ผู้แต่ง คือ Mozart เป็นเพลงที่มีจังหวะและทำนองที่เร็วฟังแล้วทำให้เกิดอารมณ์คึกคักสนุกสนาน บรรเลงด้วยเปียโน ซึ่งเหมาะสมกับเนื้อหาในแผนการจัดการเรียนรู้

3.9 ความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับศิลปะ

หลักการทั่วไปที่ได้กำหนดขึ้นมาในวิชาการดนตรีจะสัมพันธ์กับวิชาศิลปะอยู่ด้วย งานทางด้านวิชาศิลปะจะมีแบบแผนและมีระบบ ศิลปะจัดเป็นผลงานอันน่าชื่นชมของมนุษย์ เมื่อคนเรากิดสร้างสรรค์สิ่งใดอย่างมีศิลปะ จะต้องจัดเตรียมวัสดุต่างๆ ไว้อย่างพร้อมมูล เช่น เตรียมถ้อยคำในภาษาวรรณคดี สี การจัดระบบ การจัดระยะในการใช้สี หลักเบื้องต้นของวิชาดนตรี จังหวะและการเคลื่อนไหวในการเต้นรำ การรวบรวมวัสดุของศิลปะ จัดเป็นสิ่งที่น่าสนใจ และเป็นสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ซึ่งทุกๆ คน สามารถทดลองกับการแสดงออกขั้นต้น ด้วยการตระเตรียมและรวบรวมจัดหาวัสดุของศิลปะเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันซึ่งอาจมอง

เห็นภาพพจน์อันดีงาม คนเราสามารถแสดงออกในสิ่งซึ่งเป็นสากล และเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน โดยอาศัยวิชาศิลปะ ศิลปะมีสิ่งที่เป็นหลักสากล และเป็นอย่างหนึ่งอย่างเดียวกัน โดยอาศัยวิชาศิลปะ ศิลปะมีสิ่งที่เป็นหลักสากลและก็มีบางส่วนที่แยกความแตกต่างออกจากกันได้

สาระสำคัญที่บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ระหว่างดนตรีกับวิชาศิลปะ

1. จังหวะของการดนตรีจะเป็นพื้นฐานอันสำคัญที่จะนำไปสู่ศิลปะร้อยกรอง และสถาปัตยกรรม
2. การบันทึกเพลงและโน้ตเพลงที่เป็นระเบียบถูกต้องจะกระตุ้นให้เกิดการสร้างสรรค์ทางศิลปะ
3. บทเพลงหรือการประพันธ์เนื้อเพลง ท่วงทำนอง ลีลา ทำให้เกิดอารมณ์ เกิดการจินตนาการ เกิดมโนภาพ จนสามารถบรรยายสิ่งเหล่านั้นได้ด้วยศิลปะในการวาดภาพ
4. ส่วนประกอบและการประดิษฐ์ดนตรีแบบง่ายๆ ซึ่งจะต้องเกี่ยวข้องกับวิชาศิลปะและวิชาหัตถศึกษา
5. ความคิดและการแสดงออกทางอารมณ์แห่งดนตรีได้มาจากสื่อกลาง หลายๆ อย่าง เช่น ศิลปะการแสดงละคร การเขียนแบบ ฯลฯ
6. แบบอย่างอันวิจิตรงดงามมานั้น ย่อมเกี่ยวข้องกับทั้งด้านดนตรีและศิลปะ เช่น ศิลปะกรรมโบราณและวรรณคดี
7. ทั้งศิลปะและดนตรี มีความสามารถแยกแยะจังหวะ ความสมดุลย์ข้อเปรียบเทียบรูปธรรมและความรักสวयรักงามในตัวเองทั้งสองอย่าง
8. มโนภาพแห่งความคิด ในสิ่งดีงามทั้งมวล แนวความคิดเห็นแห่งการสร้างสรรค์จะแสดงออกมาทางศิลปะและดนตรี
9. ส่วนประกอบแห่งการแสดงดนตรีทั้งมวล ทั้งเครื่องแต่งกาย ฉาก เวที สิ่งเหล่านี้อาศัยศิลปะทั้งสิ้น (จเร สำอางค์. 2547: 64; อ้างอิงจากวิรัช ชูชูสูงเนิน. 2525: 22)

4. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจ

4.1 ความหมายของความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเรียนรู้และความสำเร็จของการศึกษาจะบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การจัดการเรียนการสอนผู้สอนจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงความพึงพอใจของผู้เรียน ถ้าผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนแล้วจะทำให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าเกี่ยวกับความหมายของความพึงพอใจ ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของความพึงพอใจ พอสรุปได้ดังนี้

วอลเลอร์สแตน (Wallerstein. 1971: 112) ได้ให้ความหมายของความพึงพอใจไว้ว่าเป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นเมื่อได้รับผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย

กู๊ด (Good. 1973: 320) ได้ให้ความหมายว่า ความพึงพอใจ หมายถึง สภาพคุณภาพหรือระดับความรู้สึกพอใจซึ่งเป็นผลจากความสนใจต่าง ๆ และทัศนคติที่ดีของบุคคล ที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ

สุวัฒนา ในเจริญ (2540: 27) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ดีของบุคคลที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ เมื่อบุคคลอุทิศแรงกาย แรงใจ และสติปัญญาเพื่อกระทำในสิ่งนั้น ๆ

ประภาส เกตุแก้ว (2546: 12) กล่าวว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์จากการได้รับการตอบสนองความต้องการซึ่งแสดงออกมาทางพฤติกรรมซึ่งสังเกตได้จากสายตา คำพูด และการแสดงออกทางพฤติกรรม

ทรงสมร คชเลิศ (2543: 12) ได้สรุปความพึงพอใจว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอารมณ์ ความรู้สึก และทัศนคติของบุคคล อันเนื่องมาจากสิ่งเร้าและแรงจูงใจ ซึ่งปรากฏออกมาทางพฤติกรรม และเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

ธำรง อุดมไพจิตรกุล (2546: 73) กล่าวว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่แสดงออกและสามารถสังเกตเห็นได้ (Overt Behavior) และเป็นปัจจัยประเภทหนึ่งที่สะท้อนประสิทธิภาพของการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด ความพึงพอใจเกิดขึ้นได้เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนอง ทำให้มีความรู้ทางบวกเป็นผลให้มีความสุขเพราะสำเร็จตามความมุ่งหวัง

อุบลลักษณ์ ไชยชนะ (2543: 36) กล่าวว่า ความพึงพอใจในการเรียน หมายถึง ความรู้สึกหรือทัศนคติที่เป็นไปตามคาดหวังที่จะทำให้เกิดความสามารถในการเรียนรู้ที่ดียิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าวพอสรุปได้ว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกชอบพอใจและประทับใจของบุคคลที่ได้รับการตอบสนองตามความต้องการและมีความสุขเมื่อได้ปฏิบัติงานหรือกระทำสิ่งต่าง ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ ซึ่งจะแสดงออกมาทางพฤติกรรม สังเกตจากสายตา คำพูด และการแสดงออกทางพฤติกรรม

4.2 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกที่ดี ที่ชอบ ที่พอใจหรือที่ประทับใจของบุคคลต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ได้รับโดยสิ่งนั้นสามารถตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจบุคคลทุกคนมีความต้องการ

หลายสิ่งหลายอย่าง และมีความต้องการหลายระดับ ซึ่งหากได้รับการตอบสนองก็จะก่อให้เกิดความพึงพอใจ การจัดการเรียนรู้ใดๆ ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจ การเรียนรู้นั้นจะต้องสนองความต้องการของผู้เรียน ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการที่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

ทฤษฎีลำดับชั้นของความต้องการ Maslow (Needs-Hierarchy Theory) เป็นทฤษฎีหนึ่งที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ดังนี้

1. ลักษณะความต้องการของมนุษย์ ได้แก่

1.1 ความต้องการของมนุษย์เป็นไปตามลำดับชั้นความสำคัญ โดยเริ่มระดับความต้องการขั้นสูงสุด

1.2 มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอเมื่อความต้องการอย่างหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วก็มีความต้องการสิ่งใหม่เข้ามาแทนที่

1.3 เมื่อความต้องการในระดับหนึ่งได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่ก่อให้เกิดพฤติกรรมต่อสิ่งนั้น แต่จะมีความต้องการในระดับสูงเข้ามาแทน และเป็นแรงจูงใจให้เกิดพฤติกรรมนั้น

1.4 ความต้องการที่เกิดขึ้น อาศัยซึ่งกันและกัน มีลักษณะควบคู่ คือ เมื่อความต้องการอย่างหนึ่งยังไม่หมดสิ้นไป ก็มีความต้องการอีกอย่างหนึ่งเกิดขึ้นมา

2. ลำดับชั้นความต้องการของมนุษย์ มี 5 ระดับ ได้แก่

2.1 ความต้องการพื้นฐานทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการเบื้องต้นเพื่อความอยู่รอดของชีวิต เช่น ความต้องการ อาหาร น้ำ อากาศ เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย และความต้องการทางเพศ ความต้องการทางด้านร่างกายจะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนก็ต่อเมื่อความต้องการทั้งหมดของคนยังไม่ได้รับการตอบสนอง

2.2 ความต้องการความมั่นคง ปลอดภัย (Security Needs) เป็นความรู้สึกที่ต้องการความมั่นคงปลอดภัย ในปัจจุบันและอนาคต ซึ่งรวมถึงความก้าวหน้าและความอบอุ่นใจ

2.3 ความต้องการทางสังคม (Social or Belonging Needs) ได้แก่ ความต้องการที่จะเข้าร่วมและได้รับการยอมรับในสังคม ความเป็นมิตรและความรักจากเพื่อน

2.4 ความต้องการที่จะได้รับการยกย่องหรือมีชื่อเสียง (Esteem Needs) เป็นความต้องการระดับสูง ได้แก่ ความต้องการอยากเด่นในสังคม รวมถึงความสำเร็จ ความรู้ ความสามารถ ความเป็นอิสระภาพและเสรี และการเป็นที่ยอมรับนับถือของคนทั้งหลาย

2.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต (Self Actualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงของมนุษย์ ส่วนมากจะเป็นการนึกอยากจะเป็น อยากจะได้ตามความคิดเห็นของตัวเอง แต่ไม่สามารถแสวงหาได้ (Maslow.1970: 69-80)

นักจิตวิทยา นักวิจัย และนักบริหาร ได้ให้ความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความพึงพอใจกับการทำงาน และได้พยายามสร้างทฤษฎีขึ้นมาอธิบายเกี่ยวกับความพึงพอใจในการทำงาน และสามารถสรุปขึ้นมาเป็น 2 ทฤษฎี ดังที่ อาร์ เพชรผุด (2530: 58-59) ได้รวบรวมไว้ คือ

1. ความพอใจนำไปสู่การทำงานหรือความพอใจสัมพันธ์กับการทำงาน (Satisfaction --- > Performance) จากการศึกษาของ เอลตัน มาโย (Elton Mayo) และคณะ รวมทั้งนักจิตวิทยากลุ่ม

ต่าง ๆ พยายามสรุปให้เห็นว่า ความพึงพอใจจะนำไปสู่การทำงานที่มีประสิทธิภาพถ้าบุคคลมีความพึงพอใจในการทำงานที่เขารับผิดชอบอยู่ เขาจะสามารถทำให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น มีผลผลิตเพิ่มขึ้น และทำให้มีกำไรเพิ่มขึ้น ความพึงพอใจอาจเกิดขึ้นจากกำลังขวัญในการทำงานคนที่กำลังขวัญดีกำลังขวัญสูง บุคคลนั้นจะมีความสุข และเมื่อมีความสุขก็จะทำงานมีประสิทธิภาพ เฮิร์ซเบิร์ก (Herzberg) และคณะได้นำเอาความพึงพอใจ (Satisfaction) มาอธิบายในรูปตัวแปรในการทำงาน ซึ่งแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ (Dissatisfies) กับกลุ่มที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ (Satisfiers)

1.1 กลุ่มที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจในการทำงานในองค์กร ได้แก่ การนิเทศงาน สภาพสิ่งแวดลอมในการทำงาน ค่าจ้างแรงงาน และนโยบายขององค์กร หรือนโยบาย 50 ของบริษัท ส่วนกลุ่มที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ได้แก่ ลักษณะงานที่จะก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผล การยอมรับนับถือจากบุคคลอื่น และความภาคภูมิใจของผู้นำจากทฤษฎีนี้ก็อาจสรุปได้ว่าองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจจะสัมพันธ์กับการทำงาน ถ้าคนงานมีความพึงพอใจเขาจะทำงานมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น และผลผลิตก็จะเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลที่จะติดตามมา

ผลการการทำงานทำให้เกิดความพึงพอใจ (Performance ---> Satisfaction) ได้มีบุคคลที่ไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีแรก จึงคิดทฤษฎีใหม่ขึ้นมา ซึ่งกลับตรงกันข้ามทฤษฎีแรก คือผลการการทำงานหรือผลงานจะนำไปสู่ความพึงพอใจ (Performance Satisfaction) ในกลุ่มนี้มีบุคคลสำคัญที่มีแนวความคิดแบบหลังนี้ คือ พอร์เตอร์และลอว์เลอร์ (Porter and Lawler) บุคคลทั้งสองเน้นให้เห็นว่ายังมีองค์ประกอบอื่นๆ อีกมากมาย ตลอดจนผลงานที่ปรากฏจะทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงาน ดังนั้น พอร์เตอร์และลอว์เลอร์ (Porter and Lawler) จึงเสนอรูปแบบแนวความคิดของเขา ดังนี้ พอร์เตอร์และลอว์เลอร์ (Porter; & Lawler) แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรที่ทำให้เกิดความพึงพอใจนั้นมีอยู่หลายอย่าง รวมทั้งแรงจูงใจภายนอกและแรงจูงใจภายใน ตลอดจนความคาดหวังที่จะได้รับสิ่งตอบแทนที่ยุติธรรม ตามแนวคิดทฤษฎีที่สองนี้ สรุปได้ว่า ความพึงพอใจจะไม่เกิดขึ้นถ้าบุคคลที่ทำงานไม่ได้รับสิ่งตอบแทนที่เหมาะสมและยุติธรรมจากแนวคิดตามทฤษฎีที่สองนี้เน้นให้เห็นว่าประสิทธิภาพในการทำงานนั้นเป็นผลมาจากความสามารถและลักษณะนิสัยเฉพาะตัวของบุคคล ประกอบกับการฝึกอบรมตามกระบวนการที่ถูกต้องนอกจากนี้ประสิทธิภาพในการทำงานยังเกี่ยวข้องกับสิ่งตอบแทนและค่าจ้าง ดังนั้นการบริหารค่าจ้างแรงงานก็เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่ง การบริหารค่าแรงงานที่ดีจะทำให้คนงานรับรู้ว่ายุติธรรมหรือไม่ยุติธรรมนอกจากนี้ อาร์ เพชรสุด (2530: 62) ได้กล่าวว่า ลักษณะของบุคคลเป็นองค์ประกอบอันหนึ่งที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจในการทำงาน ซึ่งองค์ประกอบส่วนบุคคล ที่ทำให้เกิดความพึงพอใจ ได้แก่

1. ลักษณะส่วนตัว เช่น อายุ เพศ และการศึกษา ก็มีส่วนที่จะทำให้บุคคลพอใจหรือไม่พอใจในการทำงาน คนอายุมากจะมีความพึงพอใจมากกว่าคนอายุน้อย ผู้หญิงมีความพึงพอใจในงานที่ตนทำมากกว่าผู้ชาย อาจจะเป็นเพราะผู้หญิงมีโอกาสน้อยกว่าและมีสถานภาพด้อยกว่า คนงานที่มีการศึกษาสูงหรือดีกรีสูงจะมีความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าคนงานที่มีการศึกษาต่ำ

2. ความสามารถ (Ability) ความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีอยู่ ถ้าตรงกับความต้องการที่จะใช้ในการทำงานแล้วจะทำให้บุคคลนั้นมีความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าความสามารถที่มีอยู่แต่ใช้ในการทำงานไม่ได้

3. ลักษณะบุคลิกภาพ (Personality Characteristics) ลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละบุคคลนั้น ก็เป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่ง คนที่มีบุคลิกภาพที่เข้มแข็ง มีแรงจูงใจ ใฝ่สัมฤทธิ์ มีแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) จะมีความพึงพอใจในการทำงานมากกว่าบุคคลที่มีแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) อาจจะกล่าวได้ว่า ความพึงพอใจของบุคคลที่ทำงานมีความคล้ายคลึงกับความพึงพอใจของนักเรียนในการศึกษาเล่าเรียน บุคคลที่ทำงานจะทำงานอย่างเต็มใจเต็มความสามารถและมีความสุข ก็เพราะว่า บุคคลเหล่านั้นมีความพึงพอใจต่อผู้บริหารและงานที่ตนกระทำอยู่ เช่นเดียวกับนักเรียนที่ต้องมีความพึงพอใจต่อองค์ประกอบ และกระบวนการสอน (คุณสมบัติของครู วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล) ของครูจึงจะประสบความสำเร็จในการเรียน ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่จะสร้างความสุขในการเรียนให้กับนักเรียน เพื่อให้ นักเรียนมีความพึงพอใจ มีความรักและความกระตือรือร้นในการเล่าเรียน โดยการปรับปรุงองค์ประกอบและกระบวนการสอน (คุณสมบัติของครู วิธีสอน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล) ของครู มีการยกย่องให้กำลังใจแก่นักเรียนที่กระทำความดี มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี กับนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนมีความเจริญก้าวหน้า การสร้างสภาพแวดล้อมเกี่ยวกับอาคารสถานที่ที่เหมาะสม น่าอยู่ เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น รวมทั้งรับฟังและให้ความช่วยเหลือเมื่อนักเรียนมีปัญหาทุกข์ร้อน ปัจจัยความพึงพอใจนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญ ประการหนึ่งที่จะส่งผลให้นักเรียนประสบผลสำเร็จในการศึกษาเล่าเรียนวิธีสร้างความพึงพอใจในการเรียนมีการศึกษาในด้านความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล ระหว่างสภาพทางจิตใจกับผลการเรียน จุดที่น่าสนใจจุดหนึ่งคือการสร้างความพึงพอใจในการเรียนให้แก่เด็กทุกคนซึ่งในเรื่องนี้ มีผู้ให้แนวคิดไว้หลายท่าน ดังนี้ สกินเนอร์ (วันทยา วงศ์ศิลปะภิรมย์. 2533: 9; อ้างอิงจาก Skinner. 1971: 1-63, 96-120) มีความเห็นว่า การปรับพฤติกรรมของคนไม่อาจทำได้โดยเทคโนโลยีทางกายภาพและชีวภาพ (Physical and Biological Technology) เท่านั้น แต่ต้องอาศัยเทคโนโลยีของพฤติกรรม ซึ่งเขาหมายถึงเสรีภาพ และความภาคภูมิใจ (Freedom and Dignity) จุดหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา คือ การทำให้คนมีความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomous Man) มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน เสรีภาพและความภาคภูมิใจเป็นครองรองของการไปสู่ความเป็นคนดังกล่าวนั้น เสรีภาพความหมายตรงข้ามกับการควบคุม แต่เสรีภาพในความหมายของ สกินเนอร์ ไม่ได้หมายถึงความเป็นอิสระจากความควบคุมหรือความเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมแต่หมายถึง ความเป็นอิสระจากการควบคุม บางชนิดที่มีลักษณะเชิงกร้าว (Aversive) คือไม่ได้หมายถึงการทำลายหรือหนีจากสิ่งแวดล้อม แต่เป็นการวิเคราะห์และเปลี่ยนหรือปรับรูปแบบใหม่ (Redesign) ให้แก่สิ่งแวดล้อมนั้น โดยทำให้อำนาจการควบคุมอ่อนตัวลงจนบุคคลเกิดความรู้สึกว่าตนไม่ได้ถูกควบคุมหรือต้องแสดงพฤติกรรมใดๆ ที่เนื่องจากความกดดันภายนอกบางอย่าง บุคคลควรได้รับการยกย่องยอมรับ (Credit) ในผลสำเร็จของการกระทำการเป็นที่ยกย่องยอมรับเป็นความภาคภูมิใจ ความภาคภูมิใจเป็นคุณค่าของมนุษย์ แต่การ

กระทำที่ควรจะได้รับยกย่องยอมรับมากเท่าไร จะต้องเป็นการกระทำที่ปลอดจากการบังคับ (Force) หรือสิ่งควบคุม (Controlling Stimuli) ใดๆ มากเท่านั้น นั่นคือสัดส่วนปริมาณของการยกย่องยอมรับที่ให้แก่การกระทำ จะเป็นส่วนกลับกัน ความเด่นหรือความสำคัญของสาเหตุที่จูงใจให้เขากระทำ สกินเนอร์ได้อ้างคำกล่าวของฌาญแซ ฌาคส์ (Jean – Jacques Rousseau) ที่แสดงความคิดเห็นในแนวเดียวกันจากหนังสือ “เอมิล” (Emile) โดยให้ข้อคิดแก่ครูว่า จงทำให้เด็กเกิดความเชื่อว่า เขาอยู่ในความควบคุมของตัวเอง แม้ว่าผู้ควบคุมแท้จริงคือครู ไม่มีวิธีการใดดีไปกว่าการให้เขาได้แสดง ด้วยความรู้สึกว่า เขามีอิสระ เสรีภาพ ด้วยวิธีนี้ คนจะมีกำลังใจด้วยตนเอง ครูควรปล่อยให้เด็กได้ทำ เฉพาะในสิ่งที่เขาอยากทำ แต่เขาควรจะทำเฉพาะสิ่งที่ครูต้องการให้เขาทำเท่านั้น

แนวคิดของสกินเนอร์ สรุปได้ว่า เสรีภาพนำบุคคลไปสู่ความภาคภูมิใจ และความภาคภูมิใจนำไปสู่ความเป็นตัวของตนเอง เป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อการคิด ตัดสินใจ การกระทำ และผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของตนเอง และนั่นคือเป้าหมายปลายทางที่แท้จริงของการศึกษา สิ่งที่สกินเนอร์ต้องการเน้น คือ การปรับแก้พฤติกรรมของคนต้องแก้ด้วยเทคโนโลยีของพฤติกรรมเท่านั้นจึงจะสำเร็จ ส่วนการใช้เทคโนโลยีของพฤติกรรมนี้กับใคร อย่างไรด้วยวิธีไหน ถือเป็นเรื่องของ การตัดสินใจ ใช้ศาสตร์ ซึ่งต้องอาศัยภูมิปัญญา (Wisdom) ของผู้ใช้เท่านั้น

บลูม (วันทยา วงศ์ศิลปะภิรมย์. 2533: 12; อ้างอิงจาก Bloom. 1976: 72-74) มีความเห็นว่า ถ้าสามารถจัดให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมตามที่ตนเองต้องการ ก็น่าจะคาดหวังได้แน่นอนว่านักเรียนทุกคนได้เตรียมใจสำหรับกิจกรรมที่ตนเองเลือกนั้น ด้วยความกระตือรือร้น พร้อมทั้งความมั่นใจ เราสามารถสังเกตเห็นความแตกต่างของความพร้อมด้านจิตใจได้ชัดเจนจากการปฏิบัติของนักเรียนต่อ งานที่เป็นวิชาบังคับกับวิชาเลือกหรือจากสิ่งนอกโรงเรียนที่นักเรียนอยากเรียน เช่น การขับรถยนต์ ดนตรีบางชนิด เกม หรืออะไรบางอย่างที่นักเรียนอาสาสมัครและตัดสินใจได้โดยเสรีในการเรียน การมีความกระตือรือร้น มีความพึงพอใจและมีความสนใจเมื่อเริ่มเรียน จะทำให้นักเรียน เรียนได้เร็วและประสบความสำเร็จสูงอย่างไรก็ตาม บลูมเห็นว่าวิธีนี้ค่อนข้างเป็นอุดมคติที่จัดได้ลำบาก

4.3 องค์ประกอบที่มีผลต่อความพึงพอใจ

เบรนนาร์ค (Barnard. 1996: 142-149) กล่าวว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ คือ

1. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ด้วยวัสดุอุปกรณ์ อาคาร สถานที่ เป็นต้น
2. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับโอกาสเช่น โอกาสเกี่ยวกับการมีชื่อเสียง ความเด่น ความมีอำนาจ

อิทธิพล

3. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับสภาพวัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือ การได้รับการ ซึ่งอาจจะได้โดยรู้ตัวหรือไม่รู้ตัว

4. ความสามารถของครูผู้สอน ที่จะทำให้ความพึงพอใจแก่บุคคล โดยเปิดโอกาสให้เขาแสดง อุดมคติโดยเสรี เพื่อก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในฝีมือ

5. สิ่งจูงใจเกี่ยวกับเพื่อนร่วมงาน การมีสัมพันธฉันมิตรกับบุคคลภายในห้อง ความผูกพันกับสถาบันและการมีส่วนร่วมกับการกิจกรรมในโรงเรียน

4.4 การวัดความพึงพอใจ

ความพึงพอใจเกิดขึ้นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบกับระดับความรู้สึกของนักเรียน ดังนั้นในการวัดความพึงพอใจในการเรียนรู้ กระทำได้หลายวิธีต่อไปนี้เป็น (สาโรจน์ ไสยสมบัติ. 2534: 39)

1. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมใช้มากอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง
2. การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีที่ต้องอาศัยเทคนิค และความชำนาญพิเศษของผู้สัมภาษณ์ที่จะจูงใจให้ผู้ตอบคำถามตามข้อเท็จจริง
3. การสังเกต เป็นการสังเกตพฤติกรรมทั้งก่อนการปฏิบัติกิจกรรม ขณะปฏิบัติกิจกรรมและหลังการปฏิบัติกิจกรรม

จะเห็นได้ว่า การวัดความพึงพอใจในการเรียนรู้สามารถที่จะวัดได้หลายวิธีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความ สะดวก ความเหมาะสม ตลอดจนจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายของการวัดด้วยจึงจะส่งผลให้การวัดนั้นมีประสิทธิภาพน่าเชื่อถือ

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยภายในประเทศ

ฉัตรสุตา เขียรปรีชา (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบ กับเด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ เด็กปฐมวัย ชาย - หญิง ที่มีอายุระหว่าง 4 – 5 ปี ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2536 โรงเรียนอนุบาลวัดนางนองสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร จำนวน 2 ห้องเรียน ห้องเรียนละ 30 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายและทำการคัดเลือกกลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบและกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติ เป็นระยะเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 5 วัน ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรม ในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบแตกต่างจากเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

รองเนื่อง สุขสมิตติ (2537: 47) ได้ศึกษาผลของการใช้เพลงเสริมบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่านักเรียนที่สอนโดยใช้เพลงเสริมมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่านักเรียนที่สอนตามคู่มือครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศศิธร ปรีธทอง (2537: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเปรียบเทียบผลของการฟังเพลงบรรเลงไทยเดิม เพลงไทยบรรเลงจังหวะเร็วก่อนเริ่มต้นบทเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ พบว่านักเรียนที่ฟังเพลงบรรเลงไทยเดิม เพลงไทยบรรเลงจังหวะเร็วกว่านักเรียนที่ไม่ฟังเพลง มีผลสัมฤทธิ์ทางด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐานแตกต่างกันและเมื่อเปรียบเทียบ ที่ละคู่พบว่าเพลงบรรเลงไทยเดิมกับไม่ฟังเพลงแตกต่างกัน เพลงไทยบรรเลงจังหวะเร็วกว่าไม่ฟังเพลงไม่แตกต่างกัน

เกศศิริ สุขุมากัย (2540: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องผลของเสียงดนตรีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาศิลปศึกษาประกอบเสียงดนตรีของเด็กชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาตอนต้นจำนวน 90 คน จากโรงเรียนนนทบุรีพิทยาคม จังหวัดนนทบุรี ปีการศึกษา 2540 โดยแบ่งกลุ่มทดลองเป็นสามกลุ่ม กลุ่มแรกใช้ดนตรีคลาสสิก กลุ่มที่สองใช้ดนตรีสากลยอดนิยมแห่งปี และกลุ่มสุดท้ายไม่ใช้ดนตรีประกอบ ประเมินผลด้วยแบบทดสอบวัดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และแบบสอบถามความชอบทางการเรียน ผลการวิจัยพบว่ามีความแตกต่างของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ของทั้งสามกลุ่มที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 โดยกลุ่มแรกมีคะแนนสูงสุดตามมาด้วยกลุ่มที่สองและกลุ่มควบคุม และพบความแตกต่างทางความชอบในการเรียน คือ นักเรียนชอบเรียนแบบกลุ่มที่สอง มากกว่ากลุ่มแรกและกลุ่มควบคุม ส่วนแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ .05 เช่นกัน โดยที่กลุ่มที่สองมีแรงจูงใจใฝ่ สัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นสูงสุด ส่วนกลุ่มแรกและกลุ่มควบคุมมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เพิ่มขึ้นน้อย

จงลักษณ์ ช่างปลื้ม (2541: 96-98) ได้ศึกษาเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถการวาดภาพจากกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน ของนักเรียนชั้นอนุบาล ปีที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟัง นิทาน มีพัฒนาการด้านความคิดสร้างสรรค์จากการทดสอบหลังการทดลอง ครั้งที่ 6 ครั้งที่ 12 และ ครั้งที่ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่าง ค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้งพบว่า การทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 ครั้งที่ 6 และ ครั้งที่ 12 สูงกว่าที่ 6 ด้วยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบอีกว่า นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 หลังจากได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบการฟังนิทาน มีความสามารถในการวาดภาพ จากการทดสอบหลังการทดลองครั้งที่ 6 ครั้งที่ 12 และครั้งที่ 18 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ผลการทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของแต่ละครั้ง พบว่า การทดสอบหลังการ ทดลองครั้งที่ 18 สูงกว่าครั้งที่ 12 และครั้งที่ 6 อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนการทดสอบ หลังการทดลองครั้งที่ 12 สูงกว่าครั้งที่ 6 อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วรารณ วราธิพร (2543: 47) ได้ศึกษาการใช้เพลงประกอบการสอนกับนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 โปรแกรมสองภาษา พบว่า นักเรียนมีแรงจูงใจในการเรียนภาษาอังกฤษโดยการใช้ เพลงประกอบการสอนเพิ่มขึ้นร้อยละ 18.6 ความสามารถด้านการฟังและพูดภาษาอังกฤษของ นักเรียนเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 24

กิริติ ศรีสุชาติ (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องผลการสอนวาดภาพระบายสีด้วยเทคนิค กระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการสอนวาดภาพระบายสีด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่มของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โดยการทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนและหลังเรียนวาดภาพระบายสี จากการทดลองพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านเนื้อหาความรู้ ด้านทักษะการวาดภาพระบายสีและ ทักษะคิดในการวาดภาพระบายสีด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่มก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่าง กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 พฤติกรรมการเรียนของนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี

ปริยาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต (2544: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่องผลของการสอนวาดภาพ ระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกความคิดหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการสอนวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหมวกหกใบที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 5 โดยการเปรียบเทียบการทดลองก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการทดลองพบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ด้านพุทธิพิสัยสูงขึ้นหลังเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 และแสดงทักษะการทำงานในแต่ละพฤติกรรมตามเกณฑ์ที่กำหนดร้อยละ 70 ค่าเฉลี่ยของคะแนนการวาดภาพระบายสีของนักเรียนสูงขึ้น เทคนิคหมวกความคิดหกใบส่งเสริมความสามารถในการคิดของนักเรียนให้เข้าใจเนื้อหาชัดเจนและง่ายขึ้น เพลิดเพลิน ยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นและเชื่อมั่นในตนเอง

จร สำอางค์ (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลการใช้เสียงดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนประชานิเวศน์ กรุงเทพมหานคร จำนวน 90 คน โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มแรกจะได้รับบรรยากาศให้มีเสียงดนตรีคลาสสิกประกอบ กลุ่มที่สองจะได้รับบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีแจ๊สประกอบ และกลุ่มที่สามเป็นกลุ่มควบคุมจะไม่มีเสียงดนตรีประกอบ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มที่ได้รับบรรยากาศของเสียงดนตรีประเภทคลาสสิก และประเภทแจ๊ส มีคะแนนด้านความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และพบความแตกต่างกันของทั้ง 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ได้รับบรรยากาศของเสียงดนตรีประเภทคลาสสิกมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 ในด้านความสามารถในการวาดภาพ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่ม 3 กลุ่มมีคะแนนด้านความสามารถในการวาดภาพเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่พบความแตกต่างกันของทั้ง 3 กลุ่ม เมื่อนำมาหาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดสร้างสรรค์กับความสามารถในการวาดภาพ พบว่ามีเพียงกลุ่มที่ได้รับบรรยากาศของเสียงดนตรีประเภทแจ๊สเท่านั้นที่พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุวรรณ ก้อนทอง (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์และเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประกอบเสียงดนตรีคลาสสิกกับเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบปกติ กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กปฐมวัยชายและหญิง อายุระหว่าง 5 – 6 ปีที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2546 โรงเรียนจินดารัตน์ อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ซึ่งได้มาโดยการสุ่มอย่างง่าย แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน กลุ่มควบคุม 15 คน กลุ่มทดลองได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประกอบเสียงดนตรีคลาสสิก และกลุ่มควบคุมได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบปกติเป็นเวลา 8 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 วัน วันละ 20 – 30 นาที ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประกอบเสียงดนตรีคลาสสิก และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบปกติ มีความคิดสร้างสรรค์สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะประกอบเสียงดนตรีคลาสสิก และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะแบบปกติ มีความคิดสร้างสรรค์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1

ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน (2550: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้ดนตรีคลาสสิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะของนักเรียนช่วงอายุ 9 – 11 ปี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่มีอายุ 9 – 11 ปี โรงเรียนมหาไถ่ศึกษาเลย ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 25 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การสอนศิลปะโดยใช้ดนตรีคลาสสิกของนักเรียนช่วงอายุ 9 – 11 ปี ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นภายหลังการเรียนศิลปะโดยใช้ดนตรีคลาสสิก และผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้ดนตรีคลาสสิกของนักเรียนช่วงอายุ 9 – 11 ปี ก่อนเรียนและหลังเรียนมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นภายหลังการเรียนศิลปะโดยใช้ดนตรีคลาสสิก

สุกรี เจริญสุข (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพของสมอง เพื่อทดสอบว่าดนตรีมีผลต่อจิตใจ โดยเลือกใช้เพลงพื้นบ้านในภูมิภาคต่างๆ 7 เพลง บทเพลงไทยโบราณ 7 เพลง บทเพลงในราชสำนัก 7 เพลง และบทเพลงพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 10 เพลง ซึ่งบทเพลงเหล่านี้นำมาเรียบเรียงเสียงประสานใหม่แบบดนตรีคลาสสิกตะวันตกและบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีตะวันตกโดยวงซิมโฟนี มาใช้ในการวิจัยทดลองหาความสัมพันธ์ระหว่างเพลงกับความรู้สึก โดยวัดจังหวะของการเต้นของหัวใจกับเสียงดนตรี ตั้งแต่การฟังเพลง การร้องเพลง และการเป่าแซกโซโฟน ด้วยเครื่องวัดความถี่ของการเต้นหัวใจ ผลจากการทดลองพบว่า เพลงที่ฟัง เพลงที่ร้อง ดนตรีที่เล่นและจิตใจของผู้เล่น มีความสัมพันธ์กัน เสียงดนตรีมีอิทธิพลต่อร่างกาย จิตใจ และสมอง เมื่อฟังเสียงดนตรีที่ดีจะทำให้เส้นประสาทขยายตัว และสมองถูกกระตุ้นให้ตื่นตัว

นันทพร จิรจรชัย (2551: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบเพลงไทยเดิม ซึ่งทำการศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชายและหญิงชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยรามคำแหง (ฝ่ายประถม) มหาวิทยาลัยรามคำแหง หัวหมาก บางกะปิ กรุงเทพฯ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 15 คน จากเด็กจำนวน 27 คน ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมวาดภาพประกอบเสียงเพลงไทยเดิม มีความคิดสร้างสรรค์ทั้งภาพรวมและรายด้าน หลังจัดกิจกรรมสูงกว่าก่อนจัดกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญของสถิติที่ระดับ $P < .01$ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบเสียงเพลงไทยเดิม ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีความคิดสร้างสรรค์ทั้งภาพรวมและรายด้านสูงขึ้นกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมอย่างชัดเจน

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เซเวน (Savan. 1999: 138-146) ได้ศึกษาเรื่องผลของเพลงประกอบการศึกษา ซึ่งได้ทดลองกับเด็กชาย 10 คนที่มีอายุ 12 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นเด็กที่มีความรุนแรงทางพฤติกรรมและอารมณ์ โดยใช้เทปเสียงของ Mozart orchestral ประกอบภายใต้เงื่อนไขที่กระตุ้นภาวะความดันเลือด อุณหภูมิร่างกายและอัตราการเต้นของชีพจร ผลการศึกษาพบว่า การถูกกระตุ้นของเสียงมีผลต่อการสั่นดาบของร่างกายและเอนไซม์ในการผลิตฮอร์โมนให้ลดลง Mozartian ไปกระตุ้นการผลิตของสารเคมีใน

ร่างกาย ซึ่งสิ่งนี้ไปเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของผู้เรียน ลดความขัดข้องใจ และลดความรุนแรงลงได้

เวลล์ และคนอื่นๆ (Well; & others. 1991) ได้ศึกษาเกี่ยวกับดนตรีที่นิยม Popular Music) ที่มีต่ออารมณ์ของเด็กวัยรุ่น จากการติดตามผลหลังการศึกษาในเรื่องของสื่อทางดนตรี เมื่อเร็วๆ นี้พบว่า ดนตรีนั้นจัดเป็นสื่อสารมวลชนที่มีพลังอย่างมาก ที่กระทบโดยตรงต่ออารมณ์ (ความตื่นเต้น ความสุข ความรัก) ในเด็กมัธยมปลาย และพบว่าผู้หึงว่ก่อนข้างมากจะมีการเชื่อมโยงอารมณ์กับดนตรีและใช้ดนตรีเพื่อในการจัดการอารมณ์

ลีวิติน (Levitin. 2000) นักจิตวิทยาของมหาวิทยาลัย Me Gill และอดีตผู้เชี่ยวชาญทางดนตรี ได้สำรวจระบบความซับซ้อนของสมองจากกระบวนการทางดนตรีและตั้งสมมติฐานว่าเพลงอาจจะเกี่ยวข้องกับพัฒนาการของมนุษย์ การปรับตัวขั้นพื้นฐานของชีวิต ผลการสำรวจพบว่า ดนตรีแทรกซึมอยู่ในทุกๆ วันของชีวิต แม้บางทีอาจไม่แสดงออกอย่างชัดเจน เช่น เพลงจากเสียงคลื่นกระทบชายหาด , เสียงร้องของนกนางนวล ซึ่งเสียงเหล่านี้กระตุ้นการทำงานของออกซิเจนให้สูบฉีดไปหล่อเลี้ยงเซลล์ต่างๆ ของร่างกาย สรุปผลของการวิจัยพบว่า เพลงหรือเสียงดนตรีมีอิทธิพลต่อความสัมพันธ์ของประสบการณ์ ความคิด และสมองของมนุษย์

ฮอลแลม และก๊อดวิน. (Hallam; & Godwin. 2000) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องผลของการใช้เพลงประกอบที่มีต่อการแสดงออกทางการเขียนของนักเรียนโรงเรียนประถมศึกษารัฐบาล ฮอลแลม ได้ศึกษากับเด็กอายุ 10 – 11 ปี จำนวน 54 คน นักเรียนได้รับคำสั่งให้เขียนเรื่องราวที่ตื่นเต้นขณะฟังเพลงประกอบที่เจียบสงบหลังจากนั้นก็ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจ ผลของการวิจัยพบว่าเด็กมีความสับสนเขียนเรื่องราวที่เหลวไหล สภาวะจิตไม่นิ่งแต่เมื่อเปิดเพลงที่ตื่นเต้นให้สอดคล้องกับเรื่องราวงานเขียนที่ตื่นเต้น เด็กจะเขียนได้ดีกว่า เด็กมีการถ่ายทอดอารมณ์ที่ตื่นเต้นสัมพันธ์กันกับเพลงที่เปิด ดังนั้นผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่า เสียงเพลงประกอบมีความสัมพันธ์และอิทธิพลต่อการเขียนเรื่องราวของเด็ก

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจะเห็นได้ว่าเสียงดนตรีมีความสำคัญยิ่ง ช่วยพัฒนาด้านความคิดสร้างสรรค์ สติปัญญา ร่างกายและอารมณ์ของเด็ก ให้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเรียนรู้และการกล้าแสดงออกอย่างอิสระ ในการวาดภาพระบายสี โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีพัฒนาการทางด้านการวาดภาพที่ลดลง ดังนั้นจึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะนำเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก เข้ามาเป็นสื่อและเป็นสิ่งเร้าในการเรียนการสอน เพื่อจะได้ทราบว่าการใช้เพลงประกอบการสอนวิชาศิลปะ ผู้เรียนจะมีความสามารถแสดงถึงเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง เป็นอย่างไร มีความพึงพอใจมากน้อยเพียงใด เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนศิลปะของเด็กและสามารถนำไปใช้กับวิชาอื่นๆ ได้อีกด้วย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสี และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการสอนโดยใช้เพลงประกอบการสอน ซึ่งผู้วิจัยได้ ดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
4. ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
5. วิธีดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูล
6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การกำหนดประชากรและการกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 4 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องเรียนมีการจัดการเรียนการสอนแบบคณะเด็กเก่ง ปานกลางและเด็กอ่อนทุกห้องเรียน จำนวน 120 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จากการที่ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จาก 4 ห้องเรียนจำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ การสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ

2.1 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน

2.2 ความพึงพอใจในการเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียน มีด้วยกัน 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 เนื้อหา

2.1.1 เกี่ยวกับธรรมชาติ

2.1.2 เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง

2.1.3 เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

2.1.4 เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา

2.1.5 เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.1.6 จากจินตนาการ

2.2 การจัดภาพ

2.2.1 ความสมดุล

- ความสมดุลจากแกนกลาง

- ความสมดุลจากความรู้สึก

2.2.2 การเน้น

- การเน้นด้วยสี

- การเน้นด้วยขนาด

- การเน้นด้วยการตกแต่ง

- การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง

2.3 การถ่ายทอดภาพ

2.3.1 การถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริง

2.3.2 การถ่ายทอดภาพเปลี่ยนแปลงรูปทรง

2.3.3 การถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก

2.4 การใช้สี

2.4.1 ระบายสีตามแบบของจริง

2.4.2 ระบายสีตามความรู้สึก

2.4.3 ระบายสีที่รุนแรง

2.4.4 การใช้สีกลมกลืนตามวงสี

2.4.5 การใช้สีตัดกันตามวงสี

2.5 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

2.5.1 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน

2.5.2 ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

3.5.3 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง

4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

3. การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การสร้างและหาคุณภาพของแผนการสอน แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างเครื่องมือ

1. เพื่อสร้างแผนการสอนวิชาศิลปะ แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียนและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน
2. เพื่อหาคุณภาพของแบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี ในด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง
3. เพื่อหาคุณภาพของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน ในด้านความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น

ศึกษาทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

1. ศึกษาทฤษฎี และเอกสารของกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในเรื่องจุดประสงค์รายวิชา คำอธิบายรายวิชา และขอบเขตของเนื้อหา
2. วิเคราะห์เนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่ต่างๆ และคัดเลือกเนื้อหาออกเป็น 3 แผน การสอนที่เหมาะสมต่อการสร้างเป็นบทเรียน โดยพิจารณาจากบทเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาศิลปะ ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ลักษณะเนื้อหา และ สาระการเรียนรู้ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- 2.1 ชื่อกิจกรรม
- 2.2 สาระสำคัญ
- 2.3 จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2.4 สาระการเรียนรู้
- 2.5 วิธีดำเนินกิจกรรม
- 2.6 ข้อเสนอแนะ
- 2.7 สื่อการเรียนการสอน
- 2.8 การวัดผลและการประเมินผล

3. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม กิจกรรมการเรียนการสอนและสื่อการสอนให้ครอบคลุมกับเนื้อหา

4. คัดเลือกเพลงบรรเลงมา 3 ประเภทได้แก่ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก ที่จะนำมาเป็นสื่อในการประกอบการเรียนการสอน

5. นำเนื้อหาที่ได้มาวิเคราะห์และสร้างแผนการสอน โดยแผนการสอนแต่ละแผนใช้เวลา 1 ชั่วโมง

6. นำแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา จำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ว่าแต่ละแผนการสอนมีความตรงตามจุดประสงค์ของเนื้อหาหรือไม่ จากนั้นนำค่าการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC: Index of Congruence) โดยใช้วิธีของโรบินสัน และแฮมเบิลตัน (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543) เท่ากับ 0.91–1.00 จากนั้นนำข้อแนะนำของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไข

ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ ซึ่งมีประสบการณ์ทางด้านการสอนเป็นอย่างมาก จำนวน 5 ท่าน ประกอบด้วย

1) ผศ.ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ

สาขาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

2) ผศ.สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง

สาขาจิตรกรรม คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

3) รศ.เกริก ยุ้นพันธ์

สาขารรณกรรมสำหรับเด็ก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

4) อาจารย์สุชาติ ทองสิมา

สาขาทัศนศิลป์ศึกษา คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

5) นายสมบุรณ์ คำมามูล

ตำแหน่งครูวิทยฐานะครูเชี่ยวชาญ (ด้านทัศนศิลป์) โรงเรียนพูนสิน (เพชรสุขอุปถัมภ์)

สำนักงานเขตพระโขนง กรุงเทพมหานคร

โดยการสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางและวิธีการต่างๆ ในการจัดทำแผนการสอน เครื่องมือการวิจัย และคัดเลือกผลงานของนักเรียน

7. นำแผนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อ 3 แล้วไปทดลอง (Try Out) กับเด็กนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เวลา 1 สัปดาห์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ในโรงเรียนวัดดอกไม้ สังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องในเรื่องต่าง ๆ โดยสร้างแบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอนที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นให้มีความสอดคล้องและครอบคลุมกับเนื้อหา และนำผลมาตรวจสอบเพื่อนำมาปรับปรุงแก้ไข แล้วจึงนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้อง ดูความเหมาะสมของเนื้อหาของแบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน จากนั้นนำผลที่ได้ไปปรับปรุงแก้ไข

8. นำแผนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน ที่ปรับปรุงให้เหมาะสมแล้วไปสร้างเป็นเครื่องมือฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

การสร้างและการหาคุณภาพ แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสารตำราและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี
2. สร้างแบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี โดยสร้างข้อคำถามให้ครอบคลุมกับประเด็นที่ต้องการวัดทั้ง 5 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง
3. นำแบบสังเกตที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Congruence) โดยใช้วิธีของโรวินेलลี และแฮมเบิลตัน (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2539) เท่ากับ 0.91–1.00 จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
4. นำแบบสังเกตที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเหมือนกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความบกพร่องของภาษา ความถูกต้องและความชัดเจนเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยเครื่องมือในการวิจัยได้ข้อคำถามทั้งหมด 5 ประเด็น แบ่งเป็นด้านเนื้อหา 6 ข้อ การจัดภาพ 6 ข้อ การถ่ายทอดภาพ 3 ข้อ การใช้สี 5 ข้อ และผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง 3 ข้อ

การสร้างและการหาคุณภาพ แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน มีวิธีดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ศึกษาเอกสาร ตำราและทฤษฎี เกี่ยวกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ
2. สร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ (Rating Scale) โดยสร้างข้อคำถามจำนวน 5 ข้อ พัฒนาแบบสอบถามความพึงพอใจจากแว่นแก้ว พันภัย (2549: 83 – 84) เกณฑ์การให้คะแนน

ถ้าเลือกตอบ	พึงพอใจระดับมาก	ให้ 3 คะแนน
	พึงพอใจระดับปานกลาง	ให้ 2 คะแนน
	พึงพอใจระดับน้อย	ให้ 1 คะแนน

การแปลความหมายคะแนนเฉลี่ยของแบบสอบถามความพึงพอใจ เพื่อให้ทราบความพึงพอใจของนักเรียนมีเกณฑ์การประเมินผลดังนี้

2.41 – 3.00	หมายความว่า มีความพึงพอใจระดับมาก
1.71 – 2.40	หมายความว่า มีความพึงพอใจระดับปานกลาง
1.00 – 1.70	หมายความว่า มีความพึงพอใจระดับน้อย

3. นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถามและความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC: Index of Congruence) โดยใช้วิธีของโรวินลลี และแฮมเบิลตัน (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2539) เท่ากับ 0.91–1.00 จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

4. นำแบบสอบถามที่ได้รับการแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีคุณสมบัติเหมือนกับประชากรกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการศึกษาจำนวน 10 คน เพื่อตรวจสอบความบกพร่องของภาษา ความถูกต้องและความชัดเจนแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นเพื่อนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง โดยเครื่องมือในการวิจัยได้ข้อคำถามทั้งหมด 5 ข้อ

5. นำผลการตรวจให้คะแนนมาหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2541: 171-172) และจัดทำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนฉบับสมบูรณ์ จำนวน 5 ข้อ แล้วนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

4. ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอนทั้งหมด 5 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน จำนวน 5 ข้อ เป็นแบบชนิดมาตราส่วนประมาณค่า 3 ระดับ

5. วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Design ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. จัดปฐมนิเทศเพื่อทำความเข้าใจกับนักเรียนถึงวิธีการเรียน บทบาทของนักเรียน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และวิธีการวัดและประเมินผล

2. นำแผนการสอนวิชาศิลปะเกี่ยวกับภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอนไปดำเนินการทดลองกับนักเรียน จำนวน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง

3. นำผลงานภาพวาดระบายสีจำนวน 90 ภาพมาวิเคราะห์โดยใช้แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีทั้ง 5 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง มาจัดกลุ่มและวิเคราะห์หาคำร้อยละ

4. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน ไปทดลองใช้กับนักเรียนหลังการเรียนรู้

5. นำคะแนนจากแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน มาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่น

6. รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเพื่อนำมาศึกษาวิเคราะห์โดยใช้เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขอย่างเหมาะสม แล้วจึงสรุปผลโดยการหาค่าทางสถิติและนำเสนอในรูปแบบของตารางพร้อมทั้งอภิปรายผล

6. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติพื้นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ค่าเฉลี่ย (Mean) คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 35)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน คะแนนเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนนักเรียน

2. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน คำนวณจากสูตร (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543: 35)

$$S.D. = \sqrt{\frac{n \sum x^2 - (\sum x)^2}{n(n-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบน

N แทน จำนวนคะแนนทั้งหมด

$(\sum x)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

$\sum x^2$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพเครื่องมือ

1. หาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งคำนวณจากสูตร ดังนี้คือ (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2543)

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ค่าดัชนีความสอดคล้องที่บ่งชี้ความเที่ยงตรงเชิงพินิจ
 ΣR แทน ผลรวมทั้งหมดของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด
 N แทน จำนวนผู้เชี่ยวชาญ

2. หาค่าสถิติร้อยละ ซึ่งคำนวณจากสูตร ดังนี้คือ

$$\text{ค่าร้อยละ} = \frac{\text{จำนวนคำตอบของข้อมูลตามประเด็นที่ศึกษา}}{\text{จำนวนประชากรที่ศึกษา}} \times 100$$

3. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน คำนวณโดยใช้สูตร
 การหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) (ล้วน สายยศ; และ
 อังคณา สายยศ. 2543: 171-172)

$$\alpha = \frac{n}{n-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_t^2} \right)$$

เมื่อ α แทน ค่าสัมประสิทธิ์ของความเชื่อมั่น
 n แทน จำนวนข้อของเครื่องมือ
 S_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนเป็นรายข้อ
 S_t^2 แทน ค่าความแปรปรวนของเครื่องมือทั้งฉบับ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวិเคราะห์ข้อมูลจากผลงานการวาดภาพระบายสี และความพึงพอใจโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยศึกษาการแสดงออกทางการวาดภาพระบายสีจากผลงานของนักเรียน 5 ประเด็น ดังนี้

1. เนื้อหา
 - 1.1 เกี่ยวกับธรรมชาติ
 - 1.2 เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง
 - 1.3 เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม
 - 1.4 เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา
 - 1.5 เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
 - 1.6 จากจินตนาการ
2. การจัดภาพ
 - 2.1 ความสมดุล
 - 2.1.1 ความสมดุลจากแกนกลาง
 - 2.1.2 ความสมดุลจากความรู้สึก
 - 2.2 การเน้น
 - 2.2.1 การเน้นด้วยสี
 - 2.2.2 การเน้นด้วยขนาด
 - 2.2.3 การเน้นด้วยการตกแต่ง
 - 2.2.4 การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง
3. การถ่ายทอดภาพ
 - 3.1 การถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริง
 - 3.2 การถ่ายทอดภาพเปลี่ยนแปลงรูปทรง
 - 3.3 การถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก
4. การใช้สี
 - 4.1 ระบายสีตามแบบของจริง
 - 4.2 ระบายสีตามความรู้สึก
 - 4.3 ระบายสีที่รุนแรง
 - 4.4 การใช้สีกลมกลืนตามวงสี
 - 4.5 การใช้สีตัดกันตามวงสี

5. ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

5.1 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน

5.2 ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะทำนองและอารมณ์เพลง

5.3 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง

การศึกษาความพึงพอใจในการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอนโดยใช้
คำถามจำนวน 5 คำถาม

1. ด้านเนื้อหา

ตาราง 2 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอนของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน มีเนื้อหาและเหตุผลที่วาดดังนี้

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
1	ป่าไม้ที่มีลำน้ำไหลผ่าน	ฟังเพลงแล้วนึกถึงธรรมชาติ
2	การแข่งขันเรือยาว	ฟังเพลงแล้วนึกถึงประเพณีแข่งเรือ
3	การบวชนาค	ฟังเพลงแล้วนึกถึงการบวชนาค
4	ธรรมชาติมีต้นไม้ ลำธาร ปู ปลา	ฟังเพลงไทยเดิมแล้วมีความสุขเหมือน เห็นธรรมชาติที่ได้ไปเที่ยวมา
5	การเวียนเทียน	ฟังเพลงแล้วนึกถึงภาพการเวียนเทียน
6	ธรรมชาติป่าเขา สัตว์ป่า	ธรรมชาติเป็นสิ่งสวยงามจาก ประสบการณ์ที่เคยไปเที่ยวมา
7	มวยไทย	ฟังเพลงไทยเดิมนึกถึงกีฬาไทย
8	บ้านทรงไทย	ฟังเพลงไทยเดิมนึกถึงสิ่งก่อสร้าง แบบไทย ๆ
9	การแต่งงาน	ฟังเพลงแล้วนึกถึงงานแต่งงาน
10	การแสดงลิเก	เคยดูลิเกเขาใช้ดนตรีไทยบรรเลง
11	งานศพ	เพลงไทยเดิมบางเพลงใช้ในงานศพ
12	ธรรมชาติ ดอกไม้ แมลง รังนกน้ำ	ฟังเพลงแล้วนึกถึงธรรมชาติที่สวยงาม
13	โบสถ์ เจดีย์	ฟังเพลงไทยเดิมนึกถึงสิ่งก่อสร้าง แบบไทย ๆ

ตาราง 2 (ต่อ)

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
14	ภาพคนเหาะได้	ฟังเพลงแล้วได้อารมณ์เพ้อฝัน
15	การทำบุญใส่บาตรพระตอนเช้า	ฟังเพลงไทยเดิมแล้วนึกถึงบรรยากาศ การทำบุญ
16	ไปเที่ยวทะเล	ฟังเพลงนี้แล้วได้อารมณ์เหมือนเห็นคลื่น ในทะเล
17	การเล่นคอมพิวเตอร์	ชอบเรียนคอมพิวเตอร์ที่โรงเรียน
18	ธรรมชาติ น้ำตก ภูเขา นกบิน	ฟังเพลงแล้วมีอารมณ์เบิกบานเหมือนอยู่ ท่ามกลางธรรมชาติ
19	รำไทย	ฟังเพลงไทยเดิมแล้วนึกถึงรำไทย เพราะ ที่โรงเรียนมีการรำบ่อย ๆ
20	ไหว้แม่	ไปร่วมงานวันแม่ที่โรงเรียนและมีดนตรี ไทยประกอบ
21	ลอยกระทง	ฟังเพลงไทยแล้วมีความสุขเหมือนไปงาน ลอยกระทง
22	ทุ่งนา	ฟังเพลงแล้วนึกถึงชนบท
23	ใช้เส้นสีตามเสียงเพลง	วาดภาพตามอารมณ์เพลง
24	นั่งสมาธิ	ครูให้ฝึกนั่งสมาธิบ่อย ๆ
25	การบรรเลงดนตรีไทย	ที่โรงเรียนมีการซ้อมดนตรีไทยเป็นประจำ
26	การใช้เส้นสีตามเสียงเพลง	วาดภาพตามทำนองเพลง
27	การเล่นของเด็ก ภูกินหาง ซีมำก้านกล้วย	ฟังเพลงแล้วนึกถึงการเล่นของเด็กไทย
28	ภาพใต้ทะเลมีงู ปลา ปะการัง	ฟังเพลงแล้วนึกถึงธรรมชาติใต้ทะเล
29	การทำบุญตักบาตร	ฟังเพลงไทยเดิมแล้วนึกถึงวัฒนธรรมไทย
30	ทุ่งนามีต้นข้าวเขียวขจี มีลำคลอง	ชอบบรรยากาศในชนบท

ตาราง 3 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

เนื้อหา	จำนวนภาพ	ร้อยละ
เกี่ยวกับธรรมชาติ	9	30
เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง	2	6.67
เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม	7	23.33
เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	8	26.67
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	1	3.33
จากจินตนาการ	3	10
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน เมื่อฟังเพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอน นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ มากที่สุดร้อยละ 30 รองลงมาเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อ และความศรัทธาร้อยละ 26.67 มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมร้อยละ 23.33 มีเนื้อหาจากจินตนาการร้อยละ 10 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้างร้อยละ 6.67 มีเนื้อหาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุด ร้อยละ 3.33

ภาพประกอบ 5 ผลงานนักเรียนคนที่ 6

ภาพประกอบ 6 ผลงานนักเรียนคนที่ 29

ตาราง 4 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลงฮักสาวขอนแก่น” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน มีเนื้อหาและเหตุผลที่วาดดังนี้

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
1	ภาพตึก รถไฟฟ้า ทางด่วน	○ เป็นสิ่งก่อสร้างที่พบเห็นได้ง่ายในกรุงเทพ ฯ
2	การใช้เส้นและสีตามจังหวะเสียงเพลง	○ เส้นและสีสร้างเป็นผลงานตามจังหวะเสียงเพลงได้
3	ชุมชน บ้านเรือน ร้านค้า	○ พบเห็นเป็นประจำ
4	เส้น สี	○ วาดตามอารมณ์เพลง
5	ชนบท ทุ่งนา ควาย กองฟาง	○ ฟังเพลงลูกทุ่งแล้วนึกถึงการทำนา
6	การแข่งขันว่ายน้ำ	○ เป็นกีฬาที่ใช้ความเร็วเหมาะกับเพลงที่มีจังหวะเร็ว ๆ
7	ครอบครัวของฉัน	○ ฟังเพลงแล้วมีความสุขเหมือนอยู่กับครอบครัว
8	การเก็บขยะ	○ อยากให้ทุกคนช่วยกันรักษาความสะอาด
9	ฝนตกเด็ก ๆ กำลังเล่นน้ำฝน	○ เพลงมีจังหวะสนุกสนานเหมือนกับการเล่นน้ำฝน
10	งานบวช	○ งานบวชมักจะได้ยินเพลงลูกทุ่ง
11	เล่นฟุตบอล	○ ชอบเล่นฟุตบอลเพราะต้องใช้จังหวะที่รวดเร็วคล้ายกับจังหวะของเพลง
12	ภาพนางฟ้า เทวดา	○ ฟังเพลงแล้วมีความสุขเหมือนอยู่บนสวรรค์
13	เด็กจูงคนแก่ข้ามทางม้าลาย	○ ฟังเพลงแล้วมีความสุขอยากช่วยเหลือผู้อื่น
14	รถเกี่ยวข้าว	○ ฟังเพลงแล้วนึกถึงชนบท
15	เครื่องเสียง โทรทัศน์ มีภาพเพลงคาราโอเกะ	○ ที่โรงเรียนมีการฝึกร้องคาราโอเกะเพลงลูกทุ่ง
16	วันสงกรานต์	○ เล่นสงกรานต์สนุกสนานเหมือนจังหวะเพลง
17	การเล่นว่าวของเด็ก	○ สนุกเหมือนฟังเพลง
18	ทุ่งนาชาวบ้านกำลังเกี่ยวข้าว	○ ฟังเพลงลูกทุ่งนึกถึงชาวชนบท
19	การใช้เส้นและสีตามจินตนาการ	○ วาดไปตามจังหวะของเพลง
20	เด็กมีความสุขท่ามกลางธรรมชาติ	○ อยู่กับธรรมชาติแล้วมีความสุขเหมือนกับฟังเพลงลูกทุ่ง

ตาราง 4 (ต่อ)

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
21	ภาพชนบท	○ฟังเพลงลูกทุ่ง คิดถึงคนบ้านนอก○จังหวัด เพลงสนุกสนานเหมือนเล่นน้ำตก
22	ธรรมชาติ ภูเขา น้ำตก เด็กเล่นน้ำตก	○แม่น้ำอยู่ใกล้โรงเรียน เคยพบเห็นทุกวัน
23	แม่น้ำเจ้าพระยา มีเรือ มีปลา	○ตลาดนัดชอบเปิดเพลงลูกทุ่ง
24	ตลาดนัดข้าง ๆ วัด	○ชอบธรรมชาติ เหมือนชอบเพลงลูกทุ่ง
25	ป่าไม้และสัตว์ป่า	○ฟังเพลงแล้วมีความสุขเหมือนเห็นดอกไม้ และแมลง
26	ดอกไม้และหมู่ผึ้ง	○ครูเคยเปิดเพลงลูกทุ่งให้เด็กที่โรงเรียนเต้น
27	คนร้องเพลงและมีคนเต้น	○ข้าง ๆ โรงเรียนเปิดเพลงลูกทุ่งเต้นออก กำลังกายทุกเย็น
28	การเต้นออกกำลังกาย	○ฟังเพลงแล้วมีความสุขเหมือนการเล่น
29	การเล่นของเด็กไทย	ของเด็ก
30	เด็กกำลังวาดภาพ	○ครูเคยเปิดเพลงให้ฟังขณะวาดภาพ

ตาราง 5 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลงอักษาวนอนแก่น”
ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

เนื้อหา	จำนวนภาพ	ร้อยละ
เกี่ยวกับธรรมชาติ	9	30
เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง	2	6.67
เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม	10	33.33
เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	3	10
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	2	6.67
จากจินตนาการ	4	13.33
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน เมื่อฟังเพลงลูกทุ่ง
เพลง “อักษาวนอนแก่น” ประกอบการสอน นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และ
ความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมมากที่สุดร้อยละ 33.33 รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติร้อยละ

30 เนื้อหาเกี่ยวกับจินตนาการร้อยละ 13.33 เนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาร้อยละ 10 มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้างและเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีร้อยละ 6.67

ภาพประกอบ 7 ผลงานนักเรียนคนที่ 10

ภาพประกอบ 8 ผลงานนักเรียนคนที่ 28

ตาราง 6 ผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in A major” ประกอบการสอน
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน มีเนื้อหาและเหตุผลที่วาดดังนี้

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
1	บ้านคนลอยอยู่กลางอากาศ	○ ฟังเพลงแล้วฝันอยากให้บ้านลอยไปในอากาศได้
2	แม่น้ำเจ้าพระยา มีปลา มีเต่า	○ ฟังเพลงแล้วมีบรรยากาศริมแม่น้ำ
3	โรงเรียน เสาธง สนาม	○ ฉันรักโรงเรียน
4	คนไหว้พระพุทธรูป	○ เคยไปไหว้พระที่โบสถ์
5	คนมีปีกบินไปบนท้องฟ้า	○ ฝันอยากมีปีกบินได้เหมือนนก
6	สวนสนุก รถไฟเหาะ เรือไวกิ้ง	○ ฟังเพลงแล้วสนุกเหมือนได้ไปเที่ยวสวนสนุก
7	สวนสาธารณะ ต้นไม้ ดอกไม้	○ ฟังเพลงแล้วเพลิดเพลินเหมือนไปเล่นที่สวนสาธารณะใกล้โรงเรียน
8	ในหลวงพระราชทานสิ่งของแก่เด็ก	○ ฟังเพลงแล้วคิดถึงในหลวง
9	คนกำลังเต้นรำ	○ ฟังเพลงแล้วสนุกสนานเหมือนการเต้นรำ
10	สะพานพระราม 9 ตึก แม่น้ำ	○ อยู่ใกล้โรงเรียน พบเห็นเกือบทุกวัน
11	ภาพลงนามถวายพระพรแต่ในหลวง	○ อยากให้ในหลวงหายจากอาการประชวร
12	หุ่นยนต์พูดได้	○ ฟังเพลงแล้วอยากให้หุ่นยนต์ที่ใช้งานได้จริง

ตาราง 6 (ต่อ)

นักเรียน คนที่	เนื้อหา	เหตุผลที่วาด
13	ต้นไม้ ดอกไม้ที่โรงเรียน	○ฟังเพลงแล้วสดชื่นเหมือนเห็นดอกไม้สวย ๆ ที่โรงเรียน
14	เส้นสีตามอารมณ์เพลง	○วาดภาพตามทำนองเสียงเพลง
15	จานบินจากต่างดาว	○ฟังเพลงแล้วนึกถึงจานบินนอกโลก
16	รถไฟฟ้า	○เคยนั่งรถไฟฟ้า
17	นางฟ้าบนสวรรค์	○ฟังเพลงแล้วอยากมีความสุขเหมือนนางฟ้า
18	เล่นเกมคอมพิวเตอร์	○ฟังเพลงแล้วมีความสุขเหมือนได้เล่นเกมคอมพิวเตอร์
19	ชิบอลลูนลอยไปในอากาศ	○ฟังเพลงแล้วสดชื่นเหมือนชิบอลลูนล่องลอยไปในอากาศ
20	โรงเรียน นักเรียนเก็บกวาดขยะ	○ฟังเพลงแล้วนึกถึงเรื่องความสะอาด
21	นางฟ้าบนสายรุ้ง	○ฟังเพลงแล้วฝันอยากเป็นนางฟ้า
22	ภาพลายมือ	○วาดภาพไปตามอารมณ์เพลง
23	การลดโลกร้อน	○ฟังเพลงแล้วนึกถึงการรณรงค์การลดภาวะโลกร้อน
24	การใช้เส้น รูปร่าง รูปทรง	○วาดไปตามเสียงเพลง
25	เยาวชนร่วมมือกันลดโลกร้อน	○ฟังเพลงแล้วนึกถึงการลดโลกร้อนได้
26	ธรรมชาติได้ทะเล	○ฟังเพลงแล้วนึกถึงความงามได้ทะเล
27	ภาพครอบครัวแห่งความสุข	○ฟังเพลงแล้วอยากให้ทุกคนในครอบครัวมีความสุข
28	การใช้เส้นสีตามความรู้สึก	○วาดภาพไปตามเพลง
29	ยานเก็บขยะ	○อยากให้มียานเก็บขยะบ้านเมืองจะได้สะอาด
30	การใช้เส้นสี รูปร่าง	○วาดตามความรู้สึกและอารมณ์เพลง

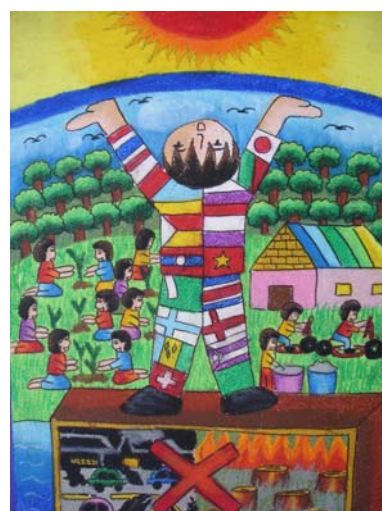
ตาราง 7 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in Amajor” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

เนื้อหา	จำนวนภาพ	ร้อยละ
เกี่ยวกับธรรมชาติ	5	16.67
เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง	4	13.33
เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม	5	16.67
เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	3	10
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	3	10
จากจินตนาการ	10	33.33
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน เมื่อฟังเพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in Amajor” ประกอบการสอน นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาจากจินตนาการมากที่สุดร้อยละ 33.33 รองลงมา มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติและเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมร้อยละ 16.67 เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้างร้อยละ 13.33 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาและเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุดร้อยละ 10

ภาพประกอบ 9 ผลงานนักเรียนคนที่ 19

ภาพประกอบ 10 ผลงานนักเรียนคนที่ 23

ตาราง 8 ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานจากการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และ เพลงคลาสสิก ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 90 ภาพ มีผลสรุปได้ดังนี้

เนื้อหา	จำนวนภาพ	ร้อยละ
เกี่ยวกับธรรมชาติ	23	25.56
เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง	8	8.89
เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม	22	24.44
เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	14	15.56
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	6	6.66
จากจินตนาการ	17	18.89
รวม	90	100

จากตารางสรุปได้ว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 คน เมื่อฟังเพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก แล้ววาดภาพระบายสีได้ภาพจำนวน 90 ภาพ นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด ร้อยละ 25.56 รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ร้อยละ 24.44 มีเนื้อหาจากจินตนาการ ร้อยละ 18.89 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา ร้อยละ 15.56 มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง ร้อยละ 8.89 มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุดร้อยละ 6.66

2. การจัดภาพ

ตาราง 9 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่น กระทบฝั่ง” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การจัดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ความสมดุล	30	100
ความสมดุลจากแกนกลาง	10	33.33
ความสมดุลจากความรู้สึก	20	66.67
การเน้น	30	100
การเน้นด้วยสี	14	46.67
การเน้นด้วยขนาด	3	10
การเน้นด้วยการตกแต่ง	3	10
การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง	10	33.33

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงไทยเดิม ประกอบการสอนมีการจัดภาพด้านความสมดุล นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุด ร้อยละ 66.67 และความสมดุลจากแกนกลางน้อยที่สุด ร้อยละ 33.33 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น นักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุด ร้อยละ 46.67 รองลงมาการเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง ร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยขนาดและการเน้นด้วยการตกแต่งน้อยที่สุด ร้อยละ 10

ภาพประกอบ 11 ผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพประกอบ 12 ผลงานนักเรียนคนที่ 25

ตาราง 10 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลงอักษาว
ขอนแก่น” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

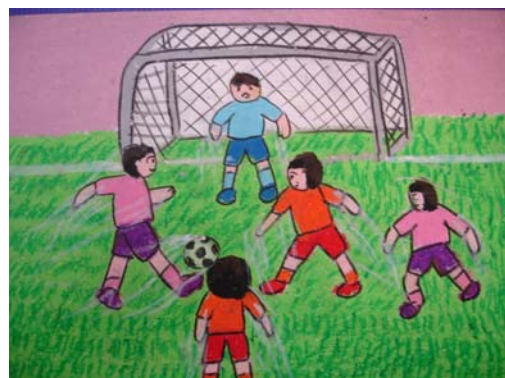
การจัดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ความสมดุล	30	100
ความสมดุลจากแกนกลาง	11	36.67
ความสมดุลจากความรู้สึก	19	63.33
การเน้น	30	100
การเน้นด้วยสี	11	36.67
การเน้นด้วยขนาด	2	6.67
การเน้นด้วยการตกแต่ง	7	23.33
การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง	10	33.33

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงลูกทุ่ง ประกอบการสอน มีการจัดภาพด้านความสมดุล นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุด ร้อยละ 63.33 และความสมดุลจากแกนกลางน้อยที่สุดร้อยละ 36.67 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น

นักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมาการเป็นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการตกแต่งร้อยละ 23.33 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุดร้อยละ 6.67

ภาพประกอบ 13 ผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพประกอบ 14 ผลงานนักเรียนคนที่ 11

ตาราง 11 การศึกษาการจัดภาพจากผลงานการภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in Amajor” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การจัดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ความสมดุล	30	100
ความสมดุลจากแกนกลาง	11	36.67
ความสมดุลจากความรู้สึก	19	63.33
การเน้น	30	100
การเน้นด้วยสี	11	36.67
การเน้นด้วยขนาด	4	13.33
การเน้นด้วยการตกแต่ง	5	16.67
การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง	10	33.33

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงลูกทุ่ง ประกอบการสอน มีการจัดภาพด้านความสมดุล นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุด ร้อยละ 63.33 และความสมดุลจากแกนกลางน้อยที่สุดร้อยละ 36.67 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น นักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมาเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางมากที่สุดร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการตกแต่งร้อยละ 16.67 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุด ร้อยละ 13.33

ภาพประกอบ 15 ผลงานนักเรียนคนที่ 26

ภาพประกอบ 16 ผลงานนักเรียนคนที่ 27

ตาราง 12 ผลการศึกษาการจัดภาพของผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิมเพลงลูกทุ่ง และ เพลงคลาสสิก ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 90 ภาพ

การจัดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ความสมดุล	90	100
ความสมดุลจากแกนกลาง	32	35.56
ความสมดุลจากความรู้สึก	58	64.44
การเน้น	90	100
การเน้นด้วยสี	36	40
การเน้นด้วยขนาด	9	10
การเน้นด้วยการตกแต่ง	15	16.67
การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง	30	33.33

จากตารางสรุปได้ว่าผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และ เพลงคลาสสิก ประกอบการสอนจำนวน 90 ภาพ มีการจัดภาพด้าน ความสมดุล นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 64.44 และความสมดุลจาก แกนกลางน้อยที่สุดร้อยละ 35.56 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น นักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุดร้อย ละ 40 รองลงมาการเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการตกแต่งร้อยละ 16.67 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุดร้อยละ 10

3. การถ่ายทอดภาพ

ตาราง 13 ผลการศึกษาการถ่ายทอดภาพจากผลงานการวาดการระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การถ่ายทอดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
การถ่ายทอดเลียนแบบของจริง	26	86.67
การถ่ายทอดเปลี่ยนแปลงรูปทรง	1	3.33
การถ่ายทอดตามความรู้สึก	3	10
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงไทยเดิม ประกอบการสอน นักเรียนมีการถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริงมากที่สุด ร้อยละ 86.67 รองลงมา มีการถ่ายทอดภาพตามความรู้สึกร้อยละ 10 และมีการถ่ายทอดภาพโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงน้อยที่สุดร้อยละ 3.33

ภาพประกอบ 17 ผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพประกอบ 18 ผลงานนักเรียนคนที่ 16

ตาราง 14 ผลการศึกษาการถ่ายภาพทอภาพ จากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลง อักสาวขอนแก่น” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การถ่ายภาพทอภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
การถ่ายภาพดัดแปลงแบบของจริง	22	73.33
การถ่ายภาพดัดแปลงรูปแบบรูปทรง	3	10
การถ่ายภาพดัดแปลงตามความรู้สึก	5	16.67
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงลูกทุ่ง ประกอบการสอน นักเรียนมีการถ่ายภาพทอภาพดัดแปลงแบบของจริงมากที่สุดร้อยละ 73.33 รองลงมา มีการถ่ายภาพทอภาพตามความรู้สึกร้อยละ 16.67 และมีการถ่ายภาพทอภาพโดยการดัดแปลงรูปแบบรูปทรง น้อยที่สุดร้อยละ 10

ภาพประกอบ 19 ผลงานนักเรียนคนที่ 16

ภาพประกอบ 20 ผลงานนักเรียนคนที่ 18

ตาราง 15 ผลการศึกษาการถ่ายภาพทอภาพจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in Amajor” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การถ่ายภาพทอภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
การถ่ายภาพดัดแปลงแบบของจริง	14	46.67
การถ่ายภาพดัดแปลงรูปแบบรูปทรง	6	20
การถ่ายภาพดัดแปลงตามความรู้สึก	10	33.33
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงคลาสสิก ประกอบการสอน นักเรียนมีการถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริงมากที่สุด ร้อยละ 46.67 รองลงมา มีการถ่ายทอดภาพตามความรู้สึกร้อยละ 33.33 และมีการถ่ายทอดภาพโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรง น้อยที่สุดร้อยละ 20

ภาพประกอบ 21 ผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพประกอบ 22 ผลงานนักเรียนคนที่ 6

ตาราง 16 ผลการศึกษาการถ่ายทอดจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 90 ภาพ

การถ่ายทอดภาพ	จำนวนภาพ	ร้อยละ
การถ่ายทอดเลียนแบบของจริง	62	68.89
การถ่ายทอดเปลี่ยนแปลงรูปทรง	10	11.11
การถ่ายทอดตามความรู้สึก	18	20
รวม	90	100

จากตารางสรุปได้ว่าผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอนจำนวน 90 ภาพ นักเรียนมีการถ่ายทอดเลียนแบบของจริงมากที่สุดร้อยละ 68.89 รองลงมา มีการถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก ร้อยละ 20 และมีการถ่ายทอดโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงน้อยที่สุดร้อยละ 11.11

4. การใช้สี

ตาราง 17 ผลการศึกษาการใช้สี จากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการเสนอของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การใช้สี	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ระบายสีตามแบบของจริง	14	46.67
ระบายสีตามความรู้สึก	8	26.67
ระบายสีที่รุนแรง	1	3.33
การใช้สีกลมกลืนตามวงสี	5	16.66
การใช้สีตัดกันตามวงสี	2	6.66
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงไทยเดิม ประกอบการสอน นักเรียนมีการระบายสีตามแบบของจริงมากที่สุดร้อยละ 46.67 รองลงมา มีการระบายสีตามความรู้สึกร้อยละ 26.67 การใช้สีกลมกลืนตามวงสีร้อยละ 16.66 การใช้สีตัดกันตามวงสีร้อยละ 6.66 การระบายสีที่รุนแรงน้อยที่สุดร้อยละ 3.33

ภาพประกอบ 23 ผลงานนักเรียนคนที่ 1

ภาพประกอบ 24 ผลงานนักเรียนคนที่ 12

ตาราง 18 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลงฮักสาวขอนแก่น” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การใช้สี	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ระบายสีตามแบบของจริง	7	23.33
ระบายสีตามความรู้สึก	14	46.67
ระบายสีที่รุนแรง	1	3.33
การใช้สีกลมกลืนตามวงสี	4	13.33
การใช้สีตัดกันตามวงสี	4	13.33
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงลูกทุ่ง ประกอบการสอน นักเรียนมีการระบายสีตามความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 46.67 รองลงมามีการระบายสีตามแบบของจริง ร้อยละ 23.33 การใช้สีกลมกลืนตามวงสีและการใช้สีตัดกันตามวงสีร้อยละ 13.33 และการระบายสีรุนแรงน้อยที่สุดร้อยละ 3.33

ภาพประกอบ 25 ผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพประกอบ 26 ผลงานนักเรียนคนที่ 12

ตาราง 19 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in Amajor” ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

การใช้สี	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ระบายสีตามแบบของจริง	8	26.67
ระบายสีตามความรู้สึก	11	36.67
ระบายสีที่รุนแรง	4	13.33
การใช้สีกลมกลืนตามวงสี	1	3.33
การใช้สีตัดกันตามวงสี	6	20
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้เพลงคลาสสิก ประกอบการสอน นักเรียนมีการระบายสีตามความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมา มีการระบายสีตามแบบของจริงร้อยละ 26.67 การใช้สีตัดกันตามวงสี ร้อยละ 20 ระบายสีที่รุนแรงร้อยละ 13.33 การใช้สีกลมกลืนตามวงสีน้อยที่สุดร้อยละ 3.33

ภาพประกอบ 27 ผลงานนักเรียนคนที่ 2

ภาพประกอบ 28 ผลงานนักเรียนคนที่ 25

ตาราง 20 ผลการศึกษาการใช้สีจากผลงานการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และ เพลงคลาสสิก ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 90 ภาพ

การใช้สี	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ระบายสีตามแบบของจริง	29	32.22
ระบายสีตามความรู้สึก	33	36.67
ระบายสีที่รุนแรง	6	6.67
การใช้สีกลมกลืนตามวงสี	10	11.11
การใช้สีตัดกันตามวงสี	12	13.33
รวม	90	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอนจำนวน 90 ภาพ นักเรียนมีการระบาย สีตามความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมาการระบายสีตามแบบของจริงร้อยละ 32.22 การใช้สี ตัดกันตามวงสีร้อยละ 13.33 การใช้สีกลมกลืนตามวงสีร้อยละ 11.11 และการระบายสีที่รุนแรงน้อย ที่สุดร้อยละ 6.67

ตาราง 21 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงไทยเดิม “คลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	จำนวน ภาพ	ร้อยละ
ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน	7	23.33
ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	21	70
ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลง	2	6.67
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงไทยเดิม “คลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลงมากที่สุดร้อยละ 70 รองลงมา ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน ร้อยละ 23.33 ผลงานที่ ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงน้อยที่สุดร้อยละ 6.67

ภาพประกอบ 29 ผลงานนักเรียนคนที่ 23

ภาพประกอบ 30 ผลงานนักเรียนคนที่ 15

ตาราง 22 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลงโดยใช้ เพลงลูกทุ่ง “ฮักสาวขอนแก่น” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	จำนวน ภาพ	ร้อยละ
ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน	10	33.33
ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	14	46.67
ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลง	6	20
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์ เพลง โดยใช้เพลงลูกทุ่ง “ฮักสาวขอนแก่น” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลงมากที่สุด ร้อยละ 46.67 รองลงมา ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจนร้อยละ 33.33 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงน้อยที่สุดร้อยละ 20

ภาพประกอบ 31 ผลงานนักเรียนคนที่ 2

ภาพประกอบ 32 ผลงานนักเรียนคนที่ 20

ตาราง 23 ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลงโดยใช้เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in A major” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ

ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง	จำนวน ภาพ	ร้อยละ
ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน	7	23.33
ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง	9	30
ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง	14	46.67
รวม	30	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง โดยใช้เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in A major” ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 30 ภาพ ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงมากที่สุด ร้อยละ 46.67 รองลงมา ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง ร้อยละ 30 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจนน้อยที่สุดร้อยละ 23.33

ภาพประกอบ 33 ผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพประกอบ 34 ผลงานนักเรียนคนที่ 14

ตาราง 24 ผลการศึกษาภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลงโดยใช้เพลง
ไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
จำนวน 90 ภาพ

ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	จำนวน ภาพ	ร้อยละ
ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน	24	26.67
ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง	44	48.89
ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลง	22	24.44
รวม	90	100

จากตารางสรุปได้ว่า ผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์
เพลง โดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก ประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 4 จำนวน 90 ภาพ นักเรียนมีผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และ
อารมณ์เพลงมากที่สุดร้อยละ 48.89 รองลงมา ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่าง
ชัดเจนร้อยละ 26.67 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงน้อยที่สุดร้อยละ 24.44

ตาราง 25 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการวาดภาพระบายสี โดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน มีผลสรุปดังนี้

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	α	ระดับความ พึงพอใจ
1. นักเรียนชื่นชอบการวาดภาพโดยใช้เพลง ประกอบการสอน	2.50	0.58		มาก
2. นักเรียนมีอิสระในการสร้างผลงาน	2.53	0.61		มาก
3. นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน	2.60	0.52		มาก
4. นักเรียนมีความสุขในการเรียนการสอน	2.57	0.69		มาก
5. นักเรียนชอบเรียนศิลปะมากขึ้น	2.50	0.58		มาก
รวม	2.54	0.60	0.76	มาก

จากตารางสรุปได้ว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในการวาดภาพระบายสีโดยใช้ไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน ผลสรุปคือ นักเรียนชื่นชอบการวาดภาพโดยใช้เพลงประกอบการสอน ผลเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีอิสระในการสร้างผลงาน ผลเฉลี่ยเท่ากับ 2.53 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน ผลเฉลี่ยเท่ากับ 2.60 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนมีความสุขในการเรียนการสอน ผลเฉลี่ยเท่ากับ 2.57 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก นักเรียนชอบเรียนศิลปะมากขึ้น ผลเฉลี่ยเท่ากับ 2.50 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ผลเฉลี่ยโดยรวมเท่ากับ 2.54 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก รวมทั้งความพึงพอใจในการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีผลสรุปการวิจัยดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลงานภาพวาดระบายสี โดยใช้เพลงประกอบการสอน
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ความสำคัญของการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ทำให้ทราบถึงผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้เพลงประกอบของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสามารถนำผลการทดลองไปใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนศิลปะให้ดีขึ้น และส่งเสริมในการสร้างบรรยากาศในห้องเรียนเพื่อที่จะช่วยพัฒนาความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ในการเรียนศิลปะและนำผลการทดลองไปประยุกต์ใช้กับวิชาอื่นๆ ได้เป็นอย่างดี การวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งมี 4 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องเรียนมีการจัดการเรียนการสอนแบบคละเด็กเก่ง ปานกลาง และเด็กอ่อนทุกห้องเรียน จำนวน 120 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 ของโรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งเลือกมาโดยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยการจับฉลากมา 1 ห้องเรียน จาก 4 ห้องเรียน จำนวน 30 คน เป็นกลุ่มตัวอย่าง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. แผนการสอนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก ประกอบการสอน ช่วงชั้นที่ 2 ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2. แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีของนักเรียน มีด้วยกัน 5 ประเด็น ดังนี้

2.1 เนื้อหา

2.1.1 เกี่ยวกับธรรมชาติ

2.1.2 เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง

2.1.3 เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม

2.1.4 เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา

2.1.5 เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2.1.6 จากจินตนาการ

2.2 การจัดภาพ

2.2.1 ความสมดุล

- ความสมดุลจากแกนกลาง

- ความสมดุลจากความรู้สึก

2.2.2 การเน้น

- การเน้นด้วยสี

- การเน้นด้วยขนาด

- การเน้นด้วยการตกแต่ง

- การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง

2.3 การถ่ายทอดภาพ

2.3.1 การถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริง

2.3.2 การถ่ายทอดภาพเปลี่ยนแปลงรูปทรง

2.3.3 การถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก

2.4 การใช้สี

2.4.1 ระบายสีตามแบบของจริง

2.4.2 ระบายสีตามความรู้สึก

2.4.3 ระบายสีที่รุนแรง

2.4.4 การใช้สีกลมกลืนตามวงสี

2.4.5 การใช้สีตัดกันตามวงสี

2.5 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

2.5.1 ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน

2.5.2 ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

2.5.3 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน

วิธีดำเนินการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูล

การทำวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบ One Group Design ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. นำแผนการสอนวิชาศิลปะเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอนไปดำเนินการทดลองกับนักเรียนจำนวน 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง

2. นำผลงานภาพวาดระบายสีจำนวน 90 ภาพ มาวิเคราะห์โดยใช้แบบสังเกต ผลงานภาพระบายสีทั้ง 5 ประเด็น คือ ด้านเนื้อหา การจัดภาพ การถ่ายทอดภาพ การใช้สี และผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง มาจัดกลุ่มหาค่าร้อยละและอภิปรายผล

3. นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอนไปทดลองใช้กับนักเรียนเสร็จสิ้นกิจกรรมวาดภาพระบายสี แล้วนำมาสรุประดับความพึงพอใจของนักเรียนว่าอยู่ในระดับมาก ปานกลาง และน้อย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวนผลงาน 90 ภาพ มีผลสรุปได้ดังนี้

ด้านเนื้อหา

นักเรียนวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุดร้อยละ 25.56 รองลงมามีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ร้อยละ 24.44 มีเนื้อหาจากจินตนาการร้อยละ 18.89 มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาร้อยละ 15.56 มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง ร้อยละ 8.89 และมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุดร้อยละ 6.66

ด้านการจัดภาพ

นักเรียนจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 64.44 และความสมดุลจากแกนกลางน้อยที่สุดร้อยละ 35.56 ส่วนการจัดภาพด้านการเน้น นักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุดร้อยละ 40 รองลงมาการเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการตกแต่งร้อยละ 16.67 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุดร้อยละ 10

ด้านการถ่ายทอดภาพ

นักเรียนมีการถ่ายทอดเลียนแบบของจริงมากที่สุดร้อยละ 68.89 รองลงมา มีการถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก ร้อยละ 20 และมีการถ่ายทอดโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงน้อยที่สุดร้อยละ 10

ด้านการใช้สี

นักเรียนมีการระบายสีตามความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 36.67 รองลงมา การระบายสีตามแบบของจริงร้อยละ 32.22 การใช้สีตัดกันตามวงสีร้อยละ 13.33 การใช้สีกลมกลืนตามวงสีร้อยละ 11.11 การและระบายสีที่รุนแรงน้อยที่สุดร้อยละ 6.67

ด้านผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

นักเรียนมีผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลงมากที่สุดร้อยละ 48.89 รองลงมา ผลงานสะท้อนถึงจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจนร้อยละ 26.67 ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงน้อยที่สุดร้อยละ 24.44

ความพึงพอใจ

นักเรียนมีความพึงพอใจในการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน ผลเฉลี่ยรวมเท่ากับ 2.54 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง เพลงคลาสสิก ประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดดอกไม้ สำนักงานเขตยานนาวา สังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวนนักเรียน 30 คน จำนวนผลงานภาพวาดระบายสี 90 ภาพ แบ่งเป็นผลงานจากการใช้ไทยเดิมจำนวน 30 ภาพ เพลงลูกทุ่ง จำนวน 30 ภาพ และ เพลงคลาสสิก จำนวน 30 ภาพ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลอภิปรายผลได้ดังนี้

ด้านเนื้อหา

ผลการศึกษาเนื้อหาผลงานภาพวาดระบายสีจำนวน 90 ภาพ พบว่า นักเรียนมีการวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุดร้อยละ 25.56 ได้แก่ ภาพภูเขา ป่าไม้ ต้นไม้ ดอกไม้ แมลง สัตว์ ป่า น้ำตก ลำธาร แม่น้ำลำคลอง ทุ่งนา ภาพทะเล ธรรมชาติได้ทะเล เหตุผลที่นักเรียนวาดภาพธรรมชาติ เพราะชอบและรักธรรมชาติวาดภาพจากประสบการณ์ที่ได้เคยพบเห็นและเคยท่องเที่ยวมา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาค้นคว้าเรื่องพัฒนาการทางศิลปะของเด็กวัย 5-12 ปี ของสมชาย พรหมสุวรรณ (สุนทรีย แยมทัพ. 2541 : 43; อ้างอิงจาก สมชาย พรหมสุวรรณ. 2528: 54) พบว่าเนื้อหาที่เด็กวาดมีพื้นฐานจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่พบเห็นและจากการศึกษาผลงานการเขียนภาพระบายสี

ของนักเรียนในระดับการ ศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ของ ธานีรินทร์ ศรีภาวินทร์ (ธานีรินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 148) พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่4มีความถนัดและความสนใจที่จะวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุดรองลงมา มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ร้อยละ 24.44 ได้แก่ ภาพการแข่งขันเรือ มวยไทย การละเล่นของเด็ก การเล่นว่าว การเก็บขยะ ภาพครอบครัว เป็นต้น มีเนื้อหาจากจินตนาการร้อยละ 18.89 ได้แก่ ภาพคนเหาะได้ จานบิน ยานเก็บขยะ เป็นต้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธาร้อยละ 15.56 ได้แก่ ภาพการแต่งงาน การทำบุญ ตักบาตร ลอยกระทง การไหว้พระ เป็นต้น มีเนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง ร้อยละ 8.89 ได้แก่ รถ อาคาร บ้าน เป็นต้น และมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีน้อยที่สุดร้อยละ 6.66 ได้แก่ ภาพคอมพิวเตอร์ บอลลูน โทรศัพท์ เครื่องเสียง เป็นต้น

สรุปได้ว่า เนื้อหาที่นักเรียนวาดส่วนมากจะมาจากประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติและพบเห็นจากสภาพแวดล้อมของชุมชนที่นักเรียนอาศัยอยู่เป็นบริบทต่อการรับรู้และถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด บางคนก็คิดสร้างสรรค์งานให้มีเนื้อหาแปลกออกไป

การจัดภาพ

ผลงานภาพวาดระบายสีจำนวน 90 ภาพ นักเรียนมีการจัดภาพมีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุดร้อยละ 64.44 เพราะนักเรียนจะวาดภาพแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกัน ลักษณะสมดุลแบบนี้ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัว ส่วนใหญ่เป็นไปโดยอัตโนมัติตามความรู้สึกและการคาดคะเน สอดคล้องกับงานวิจัยของธานีรินทร์ ศรีภาวินทร์ (ธานีรินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 152) ที่ศึกษาผลงานด้านการจัดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนมีการจัดภาพที่มีความสมดุลจากความรู้สึกมากที่สุด นักเรียนมีการจัดภาพมีความสมดุลจากแกนกลางร้อยละ 35.56 สำหรับการเน้นนักเรียนมีการเน้นด้วยสีมากที่สุด ร้อยละ 40 การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลางร้อยละ 33.33 การเน้นด้วยการตกแต่งร้อยละ 16.67 และการเน้นด้วยขนาดน้อยที่สุดร้อยละ 10

การถ่ายทอดภาพ

ผลการศึกษาพบว่านักเรียนส่วนใหญ่จะถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริงมากที่สุด ร้อยละ 68.89 ได้แก่ ภาพต้นไม้ สัตว์ป่า บ้าน รถ สอดคล้องกับพัฒนาการที่โลเวนเฟลด์และบริตเตน (Lowenfeld; & Brittain. 1987) กล่าวไว้ว่า เด็กวัยนี้จะวาดรูปตามประสบการณ์ เป็นวัยเริ่มสร้างงานในลักษณะเหมือนจริง เริ่มใส่ใจกับรายละเอียดมากขึ้น มีการถ่ายทอดตามความรู้สึกร้อยละ 20 ได้แก่ คนเหาะได้ นางฟ้า เทวดา เป็นต้น การถ่ายทอดโดยการเปลี่ยนแปลงรูปทรงน้อยที่สุด ร้อยละ 11.11

การใช้สี

ผลการศึกษาพบว่านักเรียนมีการระบายสีตามความรู้สึกมากที่สุด ร้อยละ 36.67 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของโลเวนเฟลล์ (สุนทรี แยมทัพ. 2541: 44; อ้างอิงจาก Lowenfeld .1987: 255-265) พบว่าการใช้สีของเด็กอายุ 9-11เด็กจะใช้สีสัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดที่

เกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของตน ระบายสีตามแบบของจริงร้อยละ 32.22 เช่น สีเขียวของต้นไม้ สีเนื้อของคน สีของเสื้อผ้า การใช้สีตัดกันตามวงสีร้อยละ 13.33 การใช้สีกลมกลืนตามวงสี ร้อยละ 11.11 และการระบายสีที่รุนแรงน้อยที่สุด ร้อยละ 6.67

ผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะ ทำนอง และอารมณ์เพลง

ผลการศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีจำนวน 90 ภาพ พบว่า ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิมคล้ายกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงมากที่สุดร้อยละ 48.89 จะเห็นว่าเพลงบรรเลงทั้ง 3 เพลง คือ เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิก มีผลต่อการวาดภาพระบายสีของนักเรียน เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” จะมีจังหวะทำนองช้า ฟังแล้วจะได้อารมณ์เพลงนุ่มนวล ได้บรรยากาศแบบไทย ๆ เมื่อนักเรียนฟังแล้วจะวาดภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีไทย เช่น การทำบุญ การเวียนเทียน บวชนาค แต่งงาน งานศพ ลอยกระทง ธรรมชาติ เพลงลูกทุ่ง “เพลงฮักสาวขอนแก่น” มีจังหวะ ทำนองที่เร็วเป็นจังหวะสามช่า ฟังแล้วจะได้อารมณ์เพลงสนุกสนานรื่นเริง นักเรียนจะวาดภาพมีเนื้อหาเกี่ยวกับชนบท ทุ่งนา ธรรมชาติ การเล่นฟุตบอล เพลงคลาสสิก “Piano Sonata in A major” มีจังหวะทำนองที่เร็ว ฟังแล้วจะได้อารมณ์เพลงสนุกครึกครื้น นักเรียนจะวาดภาพมีเนื้อหาเกี่ยวกับครอบครัว ภาพนางฟ้า ธรรมชาติ ซึ่งภาพผลงานเหล่านี้ ถือว่าคล้ายกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลง แต่ยังไม่ชัดเจน ส่วนผลงานที่สะท้อนถึงจังหวะทำนอง และอารมณ์เพลงอย่างชัดเจนมีร้อยละ 26.67 ภาพผลงานนักเรียนจะลากเส้นตามจังหวะทำนองเพลงถ้าเป็นเพลงไทย ถ้าเป็นเพลงไทยเดิม นักเรียนจะใช้ลากเส้นไปตามจังหวะทำนองและอารมณ์เพลง สีที่ใช้จะเป็นสีที่ดูกลมกลืนได้น่าเงินเข้ม น้ำเงิน ฟ้ำ เส้นที่ลากจะดูคล้ายคลื่นทะเล เป็นต้น เพลงลูกทุ่ง ภาพจะแสดงถึงความสนุกสนาน เช่น วันสงกรานต์ คนร้องเพลง และมีคนเต้น เพลงคลาสสิก นักเรียนจะใช้เส้นสีไปตามอารมณ์ ภาพวาดที่ถ่ายทอดออกก็จะแสดงถึงความสนุกสนาน ครึกครื้น เช่น ภาพคนกำลังเต้นรำ สวมสนุก เป็นต้น ส่วนผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวะ ทำนองและอารมณ์เพลงร้อยละ 24.44 เช่น ภาพการเล่นคอมพิวเตอร์ ภาพจูงคนแก่ข้ามถนน ตลาดนัด รถไฟฟ้า ที่เป็นเช่นนี้เพราะนักเรียน ฟังเพลงแล้วยังเข้าใจไม่ถึงจังหวะทำนองและอารมณ์เพลง แต่จะวาดจากประสบการณ์ และสภาพแวดล้อมที่พบเห็นใกล้ ๆ ตัว

ความพึงพอใจ

ผลการศึกษาพบว่าการใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งและเพลงคลาสสิกประกอบการสอน นักเรียนมีความพึงพอใจความพึงพอใจ มีผลค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.54 นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมาก นักเรียนมีความพึงพอใจในการวาดภาพระบายสีอยู่ท่ามกลางบรรยากาศที่มีเสียงเพลง และมีความตั้งใจพยายามทำกิจกรรม อีกทั้งยังพบว่าระยะเวลาในการทำกิจกรรมยาวนานขึ้น สอดคล้องกับ เกษร ธิตะจारी (2542) ที่กล่าวว่า รูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างจากที่นักเรียนเคยเรียนมา ทำให้ผู้เรียนให้ความร่วมมือและตั้งใจในการเรียนรู้สูง การสร้างบรรยากาศโดยใช้เสียงเพลง ประกอบการวาดภาพระบายสีจะช่วยผ่อนคลายอารมณ์ ทำให้เกิดสมาธิ กล้าทำ กล้าแสดงออกทำให้

มีความสุขในการทำงาน ฮอฟเฟอร์ (Hoffer. 1984: 3) กล่าวว่า ดนตรีสามารถดึงดูดความสนใจของเด็ก ทำให้จิตใจแจ่มขึ้น เกิดการผ่อนคลาย สบายใจ ในขณะที่เด็กทำกิจกรรมศิลปะ เมื่อมีเสียงดนตรีเปิดในความดังที่สม่ำเสมอ เด็กจะมีความพึงพอใจในการทำงานกิจกรรมท่ามกลางบรรยากาศที่มีเสียงเพลง และมีความตั้งใจพยายามทำกิจกรรม อีกทั้งยังพบว่าระยะเวลาในการทำกิจกรรมแต่ละประเภทจะยาวนานขึ้น นอกจากนี้เสียงดนตรียังทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการในขณะที่ทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะที่จะนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนการสอนและเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป สรุปได้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1.1 ครูกับนักเรียนต้องมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันก่อนจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับนักเรียน ครูจะได้ทราบข้อมูลพื้นฐานของนักเรียน เพราะผลงานภาพวาดของนักเรียนจะสะท้อนให้ทราบถึงความคิดประสบการณ์ของนักเรียน

1.2 ควรมีการเผยแพร่ผลการวิจัยไปสู่ครูผู้สอนศิลปะในระดับชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการสอนต่อไป

1.3 การเลือกเพลงต้องคำนึงถึงความชอบไม่ชอบของนักเรียนเพราะเลือกเพลงนั้นมีผลต่อความสนใจของนักเรียนในการปฏิบัติกิจกรรม

1.4 การเปิดเพลงควรปรับระดับเสียงดังเบาให้มีความเหมาะสมกับระดับการได้ยินของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลงานภาพวาดระบายและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอนของนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ นอกเหนือจากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

2.2 เพลงที่ใช้ประกอบการสอนอาจเป็นสตริง เพลงลูกกรุง เพลงสากลก็ได้ไม่จำเป็นต้องใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกเสมอไป

2.3 ควรมีการศึกษาลงานปั้น การแกะสลัก โดยใช้เพลงประกอบการสอน เพื่อส่งเสริมการสอนศิลปะที่หลากหลาย

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2544). หลักสูตรขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช.กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). การจัดสาระการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- กาญจนา แก้วเทพ. (2522: พฤษภาคม-สิงหาคม). วรรณกรรมชาวนา. สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์. 3(1): 56.
- กัลยาณี กาญจนกุล. (2539). พื้นฐานการออกแบบกราฟฟิก. กรุงเทพฯ: ภาควิชาออกแบบทัศนศิลป์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- กীরติ ศรีสุชาติ. (2544). ผลของการสอนวาดภาพระบายสีด้วยเทคนิคกระบวนการกลุ่มที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เกศศรี สุขุมากัย. (2540) ผลของเสียงดนตรีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (เทคโนโลยีทางการศึกษา) กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ. ถ่ายเอกสาร.
- เกษร ธิตะจारी. (2543). กิจกรรมสำหรับครูศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ----- (ม.ป.ป.). ศิลปะขั้นนำ. กรุงเทพฯ: โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ครูเงิน. (2542). เพลงไทยตามนัยประวัติ. กรุงเทพฯ: ตันอ้อ 1999.
- จงลักษณ์ ช่างปลื้ม. (2541). ความคิดสร้างสรรค์และความสามารถวาดภาพจากกิจกรรมวาดภาพประกอบนิทาน ของนักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2. วิทยานิพนธ์. กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จเร ลำอางค์. (2547). ผลการใช้เสียงดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และความสามารถในการวาดภาพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ฉัตรชัย อรรถปักษ์. (2548). องค์ประกอบศิลปะ. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.
- ฉัตรสุดา เขียวปรีชา. (2537). พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมในบรรยากาศที่มีเสียงดนตรีประกอบ. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- เฉลิมพล งามสุทธิ. (2548). ดนตรีบำบัด: ดุริยางคศาสตร์. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชลุด นิมเสมอ. (2542). องค์ประกอบของศิลปะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2546). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ: เทพเนรมิตการพิมพ์.

- ชัยณรงค์ เจริญพาณิชย์กุล. (2532). *พัฒนาเด็กด้วยศิลปะ*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์รักลูก.
- ณรุทธิ์ สุทธิจิตต์. (2541). *จิตวิทยาการสอนดนตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐกาญจน์ อนันทรวัน. (2550). *ผลของการเรียนการสอนศิลปะโดยใช้ดนตรีคลาสสิกที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนศิลปะของนักเรียนช่วงอายุ 9 – 11 ปี*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เต็มสิริ บุญยสิงห์. (2518). *“อ้อ วรรณกรรมนวลชน” ในปากไก่ฉบับวรรณกรรมวิพากษ์*. กรุงเทพฯ: สมาคมนักเขียนแห่งประเทศไทย.
- ทรงสมร คชเลิศ. (2543). *ความพึงพอใจในการเรียนกลุ่มวิชาเลขานุการของนักเรียนระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยพณิชยการธนบุรีและวิทยาลัยพณิชยการเชตุพน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีเดช จีวบาง. (2547). *เรียนรู้ทฤษฎีสี*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ทิสนา แคมมณี. (2550). *รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัชชานนท์ ตาโธสง. (2549). *หลักการศิลปะ*. กรุงเทพฯ: วาดศิลป์.
- ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. (2546). *การศึกษาผลการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนในระดับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ในเขตพื้นที่การศึกษาสำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ธีรเดช นรตธรรษา. (2551). *ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ 2550 ฉบับประชาชน*. กรุงเทพฯ: ไฮเอ็ดพับลิชชิ่ง.
- ธีรพงษ์ มหาวิโร. (2550). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 – 2554)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เดอะบุคส์จำกัด.
- นันทพร จิรจรชัย. (2551). *ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการวาดภาพประกอบเสียงเพลงไทยเดิม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นวลลออ ทินานนท์. (2542). *เอกสารประกอบการสอน ศ211 หลักสูตรและการสอนศิลปศึกษา 1 โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอน*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2535). *การวัดผลและประเมินผลการเรียนการสอน*. กรุงเทพฯ: สามเจริญพานิช.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2525). *วรรณกรรมวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- บุญเยี่ยม แยมเมือง. (2537). *สุนทรียทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เดียนสโตร์.

- ปวิดา ชื่นเชย. (2543). "ศิลปศึกษากับพัฒนาการทางศิลปะของเด็กในบริบทเก่าและบริบทใหม่", ใน
แนวโน้มศิลปศึกษาร่วมสมัย. โครงการตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปัทมาภรณ์ เชื้อสูตร. (2517, ตุลาคม). เพลงลูกทุ่ง: เสียงสะท้อนถึงความตายของระบบทุนนิยม.
อักษรศาสตร์วิจารณ์. 2(5):7-13.
- ประทีป เล้ารัตนอารีย์. (2548). ดนตรีมีคุณทุกอย่างไป: ดุริยางคศาสตร์. กรุงเทพฯ: สันติศิริ
การพิมพ์.
- ประภาส เกตุแก้ว. (2546). ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการที่มีต่อการให้บริการของฝ่ายทะเบียนรถ
สำนักงานเขตชนสงฆ์จังหวัดประจวบคีรีขันธ์. สารนิพนธ์ บธ.ม. (การตลาด). กรุงเทพฯ:
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปริญญานันตสุข. (2547). เราเห็นอะไรในศิลปะเด็ก. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ปรียาภรณ์ โพธิ์บัณฑิต. (2544). ผลของการสอนวาดภาพระบายสีโดยใช้เทคนิคหาคำคิดหาคำที่
มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาศิลปะศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.
วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.
- พิชัย ปรัชญานุสรณ์. (2545). ดนตรีปริทรรศน์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2546). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธาร
อักษร.
- ภัทรา นิคมานนท์. (2545). การผลประเมินผลการเรียน. กรุงเทพฯ: อักษราพิพัฒน์.
- มะลิฉัตร เอื้ออานันท์. (2545). กระบวนการเรียนการสอนทัศนศิลป์ในระดับประถมศึกษาสำหรับครู
ยุคใหม่. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- (2545). ศิลปะศึกษาแนวปฏิรูปฯ ความเป็นมาปรัชญาหลักการวิวัฒนาการด้านหลักสูตร
ทฤษฎีการเรียนการสอน และการค้นคว้าวิจัย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทาง
วิชาการคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานพ วิสุทธิแพทย์. (2548). ดนตรีมีคุณทุกอย่างไป: ดุริยางคศาสตร์. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- มานิต หล่อพินิจ. (2547). ดนตรีไทย. กรุงเทพฯ: ทิพย์วิสุทธิ.
- เยาวดี วิบูลย์ศรี. (2549). การวัดผลและการสร้างแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- เยาวพา เดชะคุปต์. (2542). กิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: แม็ค.
- รองเนือง สุขสมิตติ. (2537). ผลการใช้เพลงเสริมบทเรียนวิชาภาษาอังกฤษที่มีต่อผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร.
วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (ประถมศึกษา). เชียงใหม่: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ถ่ายเอกสาร.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2541). พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.

----- (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์ไลเคชั่นส์.

----- (2550). สารานุกรมศัพท์ดนตรีไทย ภาคประวัติเพลงเกร็ดและเพลง ละครร้อง. กรุงเทพฯ: หจก.ชีวาย.ชีชเท็มพรินตติ้ง.

เรณู โกศินานนท์. (2545). เพลงไทยไพเราะ. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. (2539). เทคนิคการวัดผลการเรียนรู้. กรุงเทพฯ: ชมรมเด็ก.

----- (2543). หลักการวิจัยทางการศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิจัยการพิมพ์.

วราห์ วรเวช. (2530, กันยายน). เพลงลูกทุ่ง ลูกกรุง. ถนนดนตรี. 1(1): 31-37.

วราภรณ์ วราธิพร. (2543). การใช้เพลงประกอบการสอนเพื่อสร้างแรงจูงใจในการเรียน
ภาษาอังกฤษและพัฒนาความสามารถด้านการฟังและการพูดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา
ปีที่ 1 ในโปรแกรมสองภาษา. สารนิพนธ์ ศศ.ม. (การสอนภาษาอังกฤษในฐานะ
ภาษาต่างประเทศ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2530). ศิลปะวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและ
อุปกรณ์การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วัฒนาพร ระบับทุกข์. (2542). แผนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: แอล พี เพรส.

วันทยา วงศ์ศิลปภิรมย์. (2533). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนที่มีผลมาจากความพึงพอใจใน
การได้เลือกบทเรียน. ปรินญาณิพนธ์ กศ.ด. (จิตวิทยาการแนะแนว). กรุงเทพฯ: บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วาสนา จันทรอุไร. (2546). ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ต่อวิชาการงานและ
อาชีพโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาสังกัดเทศบาลเมืองเพชรบุรี. ปรินญาณิพนธ์
กศ.ม. (ธุรกิจการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
ถ่ายเอกสาร.

วิญญู ทรัพย์ะประภา. (2543). เพลงเพื่อพัฒนาการทางดนตรีสำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา.
กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประสานมิตร.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2528). ความเข้าใจศิลปะ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

----- (2545, กรกฎาคม-สิงหาคม). ศิลปะเด็กเป็นมูลฐานสำคัญ. วารสารครุศาสตร์. 22.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2526). เอกสารการสอนชุดวิชา 21 201 พฤติกรรมวัยเด็ก. นนทบุรี: มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมราช.

----- (2527). ศิลปร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.

----- (2539). ศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2542). *อ่านความคิดทางทัศนศิลป์ศึกษาของวิรุณ ตั้งเจริญ*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์หนังสือประกอบการสอนคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- (2546). *สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- (2548). *ทัศนศิลป์ศึกษา*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- ศศิธร ปรีทอง. (2537). *การศึกษาผลของการฟังเพลงบรรเลงไทยเดิม เพลงไทยบรรเลงจังหวะเร็ว ก่อนเริ่มต้นบทเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ขั้นพื้นฐาน และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ศรียา นิยมธรรม. (2545). *เส้นทางศิลปะกับการพัฒนาเด็กอย่างเข้าใจศิลปะเจ้าตัวน้อย สู่ศิลป์ในอารมณ์ดี: ศิลปะกับการพัฒนาเยาวชน*. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- สดใส ชะนะกุล. (2538). *ผลของการจัดกิจกรรมวาดภาพนอกชั้นเรียนที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์และการรับรู้การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สดับพิณ รัตนเรือง. (2548). *คัมภีร์เพลงคลาสสิก*. กรุงเทพฯ: เพื่อนคู่หู.
- สมพงษ์ กาญจนผลิน. (2545). *เพลงไทย*. กรุงเทพฯ: องค์การคำคุณสุภา.
- สวนศรี ศรีแพงพงษ์. (2534). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2532). *โครงการตำราวิชาการเฉลิมพระเกียรติ*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาศิลปศึกษา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูจันทระเกษม.
- สาโรจน์ ไสยสมบัติ. (2535). *ความพึงพอใจในการทำงานของครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดร้อยเอ็ด*. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (การบริหารการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานกฤษฎมนตรี. (2544). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: สกายบุ๊กส์.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2548). *มาตรฐานการศึกษาของชาติ*. กรุงเทพฯ: สหยาบบล็อกและการพิมพ์.
- สุกรี เจริญสุข. (2547, มีนาคม). *ดนตรีกับเด็กพ่อแม่จะวัดแววดนตรีของลูกได้อย่างไร*. *วารสารเพลง ดนตรี*. 10: 5.
- (2550). *ดนตรีเพื่อพัฒนาศักยภาพสมอง*. นครปฐม: วิทยาลัยดุริยางคศิลป์มหาวิทยาลัยมหิดล.

- สุกรี เจริญสุข. (2545, มกราคม-มิถุนายน). การสร้างสรรค์ศิลปะของไทย: สาขาดุริยางคศิลป์. *สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม*. 3(2): 52.
- สุชาติ เกาทอง. (2536). *หลักการทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อักษรกราฟฟิค.
- สุนทรี แยมทัฟ. (2541). การศึกษาการสร้างงานจิตรกรรมของนักเรียนจากการเรียนวิชาศิลปะกับชีวิตชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนนมาลย์ นิมเนตพันธ์. (2525). *เอกสารประกอบการสอนวิชาดุริยางคศิลป์ 101 คนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: ภาควิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สุวรรณ ก้อนทอง. (2547). *ผลการจัดกิจกรรมศิลปะประกอบเสียงดนตรีคลาสสิกที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัย*. *ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. (การศึกษาปฐมวัย)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุวัฒนา ไบเจริญ. (2540). *ความพึงพอใจของลูกค้การบริหารของธนาคารออมสินสาขาขอนแก่น*. *วิทยานิพนธ์ กศ.ม. มหาสารคาม: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*. ถ่ายเอกสาร.
- อภิศักดิ์ บุญเลิศ. (2541). *วาดเขียน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อาภรณ์ ใจเที่ยง. (2540). *หลักการสอน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารี สุทธิพันธ์. (2528). *การวาดเขียน*. วารสารสารานุกรมศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ.
- . (2535). *ศิลปะนิยม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อารี พันธุ์มณี. (2545). *ฝึกให้คิดเป็น คิดให้สร้างสรรค์*. กรุงเทพฯ: ไยไหม.
- อำไพ ตีรณสาร. (2000). *การวัดและประเมินผลทางศิลปศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2552, จาก <http://pioneer.chula.ac.th/~tampai1/ampai/cell1.htm>. (29 mar 2000)
- อุบล ตูจินดา. (2532). *หลักและวิธีสอนศิลปะ*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.
- Bates, J.K. (2000). *Becoming an art teacher*. Wadsworth: Wadsworth United States.
- Bowen, Ron. (1992). *Drawing Masterclass*. London: Ebury Press.
- Chaman. L.H. (1978). *Approahea to art in education*. New York: Harcourt Brace Jovanovich, Inc.
- Daniel J. Levitin. (2000). Search of the Musical Mind. CEREBRUM: THE DANA FORUM ON BRAINSCIENCE. [Online] Available from: http://www.dana.org/pdf/specialpublications/cerebrum_levitin.pdf (Volume 2. Number4. Fall 2000: 2000 Dana Press).
- Good, C.V. (1973). *Dictionary of Education*. 2rd. New York: McGraw-hill.
- Ebell, Robert L.; & Frisbie, David A. (1986). *Essentials of Educational Measurement*. New Jersey: Perntice – Hall Inc.

- Hallam, S. & Godwin, C. (2000). The effects of background music on primary school pupils' performance on a writing task. Paper presented at the annual conference of the British Educational Research Association. University of Wales, Cardiff, [Online] Available from: [http://www.prs.co.uk/powerfofmusicreport/\(September,2000\)](http://www.prs.co.uk/powerfofmusicreport/(September,2000)).
- Hoffer, Charles R. (1984). *A Concise introduction to music listening*. Belmont, Calif: Wadsworth Pub. co.
- Lowenfeld, V; & Brittain. (1987). *Creative and Mental Growth*. New York: The Macmillan Company.
- Maslow, A.H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harpar and Row Publishers.
- Sax, Gilbert. (1989). *Principles of Educational and Psychological Measurement and Education*. 3rd ed. United States: wadsworth Publishing Company Inc.
- Savan, A. (1999). The effect of background music on learning, *Psychology of Music*. [Online] Available from: <http://www.prs.co.uk/powerfofmusicreport/>. (27(2), 138-146)
- Wallerstein, Harrey. (1971). *A Dictionary of Psychology*. Maryland: Penguin Books Inc.
- Well, Alen, Hakanen A. (1991. Fall). The Emotional Use of Popular Music By Adolescents. *Journalism Quarterly*. 15(2):101-103.
- Wiersma, William; & Jurs, G. Stephen. (1990). *Educational Measurement and Testing*. 2nd ed. Massachusetts: A Division of Simon & Schuster, Inc.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ด้านเนื้อหา

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวตามความเห็นที่เป็นจริงของท่าน

ประเด็น	จำนวนภาพ
เกี่ยวกับธรรมชาติ	
เกี่ยวกับมนุษย์สร้าง	
เกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม	
เกี่ยวกับความเชื่อและความศรัทธา	
เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	
จากจินตนาการ	
รวม	

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ด้านการจัดภาพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวตามความเห็นที่เป็นจริงของท่าน

ประเด็น	จำนวนภาพ
ความสมดุล	
- ความสมดุลจากแกนกลาง	
- ความสมดุลจากความรู้สึก	
การเน้น	
- การเน้นด้วยสี	
- การเน้นด้วยขนาด	
- การเน้นด้วยการตกแต่ง	
- การเน้นด้วยการจัดให้อยู่ตรงกลาง	
รวม	

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ด้านการถ่ายทอดภาพ

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวตามความเห็นที่เป็นจริงของท่าน

ประเด็น	จำนวนภาพ
การถ่ายทอดภาพเลียนแบบของจริง	
การถ่ายทอดภาพเปลี่ยนแปลงรูปทรง	
การถ่ายทอดภาพตามความรู้สึก	
รวม	

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ด้านการใช้สี

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวตามความเห็นที่เป็นจริงของท่าน

ประเด็น	จำนวนภาพ
ระบายสีตามแบบของจริง	
ระบายสีตามความรู้สึก	
ระบายสีที่รุนแรง	
การใช้สีกลมกลืนตามวงสี	
การใช้สีตัดกันตามวงสี	
รวม	

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสีที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนอง และอารมณ์เพลง
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**

ด้านผลงานที่สะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลง

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่างเพียงช่องเดียวตามความเห็นที่เป็นจริงของท่าน

ประเด็น	จำนวนภาพ	ร้อยละ
ผลงานสะท้อนถึงจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลงอย่างชัดเจน		
ผลงานสะท้อนประสบการณ์เดิม คล้ายกับจังหวัด ทำนอง และ อารมณ์เพลง		
ผลงานที่ไม่สะท้อนกับจังหวัด ทำนองและอารมณ์เพลง		
รวม		

ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

**แบบวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะ
โดยใช้เพลงประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4**

คำชี้แจง

แบบวัดความพึงพอใจนี้จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนวัดความพึงพอใจที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอนและเพื่อคณะผู้จัดทำได้นำผลการประเมินไปวิเคราะห์ แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 รายการวัดความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ตอนที่ 1 โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องระดับความพึงพอใจตามความรู้สึกที่แท้จริงที่มีต่อการเรียนวิชาศิลปะโดยใช้เพลงประกอบการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

- 3 หมายถึง พึงพอใจมาก
- 2 หมายถึง พึงพอใจปานกลาง
- 1 หมายถึง พึงพอใจน้อย

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	มาก	ปานกลาง	น้อย
1. นักเรียนชื่นชอบการวาดภาพโดยใช้เพลงประกอบการสอน			
2. นักเรียนมีอิสระในการสร้างผลงาน			
3. นักเรียนสนุกสนานเพลิดเพลินในการทำงาน			
4. นักเรียนมีความสุขในการเรียนการสอน			
5. นักเรียนชอบเรียนศิลปะมากขึ้น			
รวม			

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ.....ผู้ตอบแบบประเมิน
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

แผนการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน

กิจกรรมที่ 1 การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง”

เวลา 1 ชั่วโมง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สาระสำคัญ

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมไปกับเสียงเพลง เกิดความคิดและจินตนาการจากท่วงทำนอง ลีลาจังหวะของเพลง แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด ฝึกให้ผู้เรียนมีสมาธิในการฟัง

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถวาดภาพพระบายสี แสดงออกถึงเนื้อหาเรื่องราวอย่างอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สนุกสนานเพลิดเพลินในการวาดภาพจากการฟังเพลง
2. สามารถแสดงถึงการจัดภาพและการใช้สีได้

สาระการเรียนรู้

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ผู้เรียนจะมีอารมณ์ร่วมในการฟังเพลง ฟังลีลาจังหวะทำนอง แล้วจินตนาการวาดภาพออกมาอย่างอิสระ

วิธีดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูเปิดเพลงไทยเดิมบรรเลง “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ให้ผู้เรียนฟัง 1 รอบ โดยฟังอย่างตั้งใจและมีสมาธิ
2. ครูถามผู้เรียนว่าเพลงที่ฟังนั้นให้ความรู้สึกอย่างไร ผู้เรียนผลัดกันตอบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. ครูเปิดเพลงไทยเดิมบรรเลง “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง”
2. ครูให้ผู้เรียนวาดภาพตามเสียงเพลง ถ่ายทอดผลงานออกมาอย่างอิสระตามอารมณ์เพลง

ขั้นสรุป

1. ครูให้ตัวแทนผู้เรียน 2 – 3 คน นำผลงานออกมาอธิบายให้เพื่อนฟัง
2. ครูและผู้เรียนร่วมกันสรุปการปฏิบัติกิจกรรมอีกครั้งตามจุดประสงค์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและนำเสนอผลงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. กระดาษ 100 ปอนด์
2. ดินสอ ยางลบ
3. สีชอล์ก สีไม้ สีโปสเตอร์ สีน้ำ
4. พู่กันจานสี
5. ซีดีเพลง “คลื่นกระทบฝั่ง”
6. เครื่องเล่นซีดี

การวัดผลและการประเมินผล

1. ผลงานภาพวาดระบายสีของผู้เรียน
2. ความพึงพอใจของนักเรียน

แผนการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน

กิจกรรมที่ 2 การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลง อักสาวขอนแก่น”

เวลา 1 ชั่วโมง

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สาระสำคัญ

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมไปกับเสียงเพลง เกิดความคิดและจินตนาการจากท่วงทำนอง ลีลาจังหวะของเพลง แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด ฝึกให้ผู้เรียนมีสมาธิในการฟัง

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถวาดภาพพระบายสี แสดงออกถึงเนื้อหาเรื่องราวอย่างอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สนุกสนานเพลิดเพลินในการวาดภาพจากการฟังเพลง
2. สามารถแสดงถึงการจัดภาพและการใช้สีได้

สาระการเรียนรู้

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลง อักสาวขอนแก่น” เป็นเพลงที่มีจังหวะและลีลาของเพลง มีทำนอง หนัก-เบา ช้า-เร็ว สลับกันไป บรรเลงด้วยดนตรีสากล ผู้เรียนจะมีอารมณ์ร่วมในการฟังเพลงแล้วจินตนาการวาดภาพออกมาอย่างอิสระ

วิธีดำเนินการกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูเปิดเพลงลูกทุ่ง “เพลง อักสาวขอนแก่น” ให้ผู้เรียนฟัง 1 รอบ โดยฟังอย่างตั้งใจและมีสมาธิ
2. ครูถามผู้เรียนว่าเพลงที่ฟังนั้นให้ความรู้สึกอย่างไร ผู้เรียนผลัดกันตอบ

ขั้นดำเนินการกิจกรรม

1. ครูเปิดเพลงลูกทุ่ง “เพลง อักสาวขอนแก่น”
2. ครูให้ผู้เรียนวาดภาพตามเสียงเพลง ถ่ายทอดผลงานออกมาอย่างอิสระตามอารมณ์เพลง

ขั้นสรุป

1. ครูให้ตัวแทนผู้เรียน 2 – 3 คน นำผลงานออกมาอธิบายให้เพื่อนฟัง
2. ครูและผู้เรียนร่วมกันสรุปการปฏิบัติกิจกรรมอีกครั้งตามจุดประสงค์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและนำเสนอผลงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. กระดาษ 100 ปอนด์
2. ดินสอ ยางลบ
3. สีชอล์ก สีไม้ สีโปสเตอร์ สีน้ำ
4. พู่กันจานสี
5. ซีดีเพลง “ฮักสาวขอนแก่น”
6. เครื่องเล่นซีดี

การวัดผลและการประเมินผล

1. ผลงานภาพวาดระบายสีของผู้เรียน
2. ความพึงพอใจของนักเรียน

แผนการสอนการวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงประกอบการสอน

กิจกรรมที่ 3 การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ”
เวลา 1 ชั่วโมง วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

สาระสำคัญ

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เสียงดนตรีเป็นสื่อกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีอารมณ์ร่วมไปกับเสียงเพลง เกิดความคิดและจินตนาการจากท่วงทำนอง ลีลาจังหวะของเพลง แล้วถ่ายทอดออกมาเป็นภาพวาด ฝึกให้ผู้เรียนมีสมาธิในการฟัง

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. สามารถวาดภาพพระบายสี แสดงออกถึงเนื้อหาเรื่องราวอย่างอิสระ มีความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ สนุกสนานเพลิดเพลินในการวาดภาพจากการฟังเพลง
2. สามารถแสดงถึงการจัดภาพและการใช้สีได้

สาระการเรียนรู้

การวาดภาพพระบายสีโดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ” เป็นเพลงที่มีจังหวะและลีลาของเพลง มีทำนอง หนัก-เบา ช้า-เร็ว สลับกันไป บรรเลงด้วยเปียโน ผู้เรียนจะมีอารมณ์ร่วมในการฟังเพลงแล้วจินตนาการวาดภาพออกมาอย่างอิสระ

วิธีดำเนินกิจกรรม

ขั้นนำ

1. ครูเปิดเพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ” ให้ผู้เรียนฟัง 1 รอบ โดยฟังอย่างตั้งใจและมีสมาธิ
2. ครูถามผู้เรียนว่าเพลงที่ฟังนั้นให้ความรู้สึกอย่างไร ผู้เรียนผลัดกันตอบ

ขั้นดำเนินกิจกรรม

1. ครูเปิดเพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ”
2. ครูให้ผู้เรียนวาดภาพตามเสียงเพลง ถ่ายทอดผลงานออกมาอย่างอิสระตามอารมณ์เพลง

ขั้นสรุป

1. ครูให้ตัวแทนผู้เรียน 2 – 3 คน นำผลงานออกมาอธิบายให้เพื่อนฟัง
2. ครูและผู้เรียนร่วมกันสรุปการปฏิบัติกิจกรรมอีกครั้งตามจุดประสงค์การเรียนรู้

ข้อเสนอแนะ

1. ครูกระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการตอบคำถามและนำเสนอผลงาน

สื่อการเรียนการสอน

1. กระดาษ 100 ปอนด์
2. ดินสอ ยางลบ
3. สีชอล์ก สีไม้ สีโปสเตอร์ สีน้ำ
4. พู่กันจานสี
5. ซีดีเพลง Piano Sonata in A Major
6. เครื่องเล่นซีดี

การวัดผลและการประเมินผล

1. ผลงานภาพวาดระบายสีของผู้เรียน
2. ความพึงพอใจของนักเรียน

บรรยากาศการเรียนการสอนโดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง”

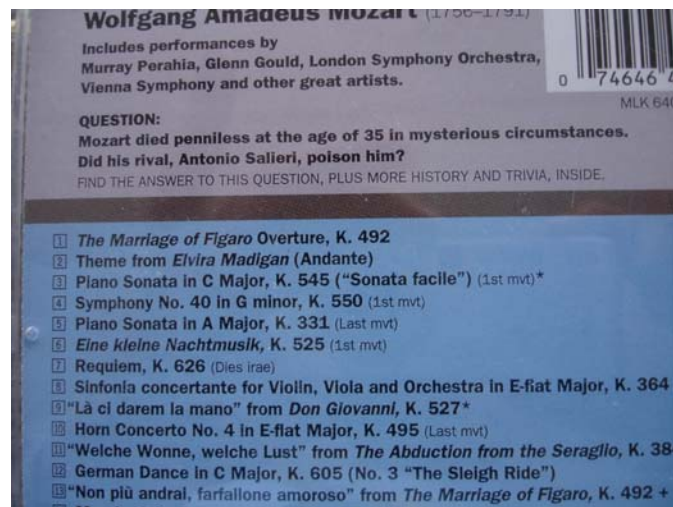
6. ฟลุ่ฟลุ่	Pha-Ta-See-Gao	2.58
7. กล่อมพญา	Khom-Pha-Ya	1.16
8. สะสม	Sa-Spm	3.47
9. ไทยน้อย	Thai-Noy	4.13
10. สารีกาแก้ว	Sa-Ri-Ka-Kaew	3.01
11. ตักตา	Tuk-Kha-Tha	2.40
12. อาเฮีย	Ar-Hear	3.10
13. จีนchimเล็ก	Jin-Kim-Lek	2.51
14. จีนชายอ้อย	Jin-Khey-Oy	2.02
15. แกลลพบุรี	Kag-Lop-Bu-Lee	1.52
16. ตะนาวแปลง	Ta-Now-Phang	2.22
17. ประสาททอง	Pha-Sat-Tong	2.42
18. ปีนตลิ่งนอก	Pin-Ta-Ling-Nok	1.20
19. คลื่นกระทบฝั่ง	Kaun-Kha-Top-Fung	4.32
20. เหมราช-สาวคำ	Heam-Ma-Rad-Sao-Kum	8.53
21. สีนวลใน-สินวลนอก	See-Naul-Nai-See-Nual-Nok	3.24

บรรยากาศการเรียนการสอนโดยใช้เพลงไทยลูกทุ่ง “เพลงฮักสาวขอนแก่น”

บรรยากาศการเรียนการสอนโดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ”

ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โดยใช้เพลงไทยเดิม “เพลงคลื่นกระทบฝั่ง” ประกอบการสอน

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 1

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 2

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 3

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 4

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 6

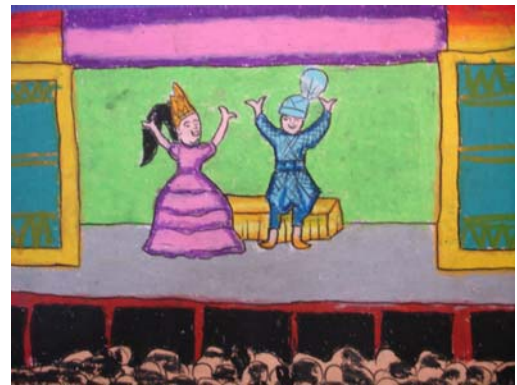
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 7

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 8

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 10

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 11

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 12

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 13

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 14

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 15

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 16

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 17

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 18

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 19

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 20

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 21

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 22

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 23

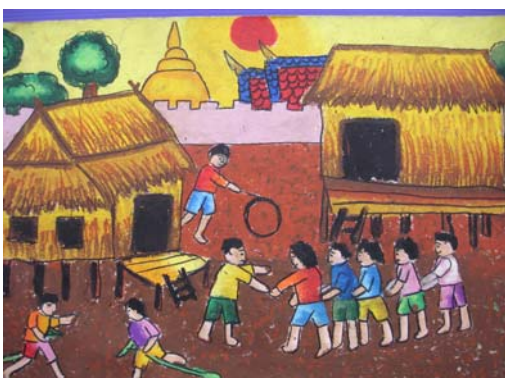
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 24

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 25

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 26

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 27

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 28

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 29

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 30

ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โดยใช้เพลงลูกทุ่ง “เพลงอีกรสาวขอนแก่น” ประกอบการสอน

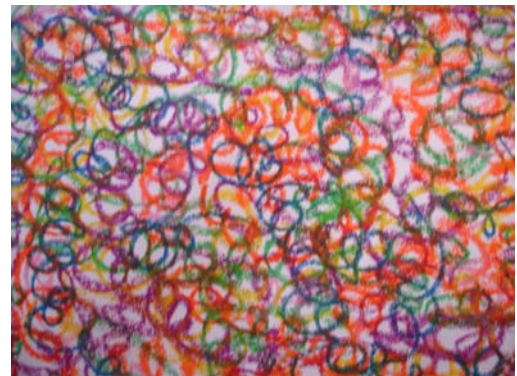
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 1

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 2

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 3

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 4

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 6

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 7

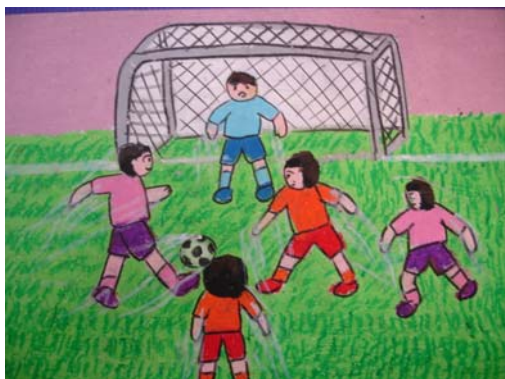
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 8

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 10

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 11

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 12

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 13

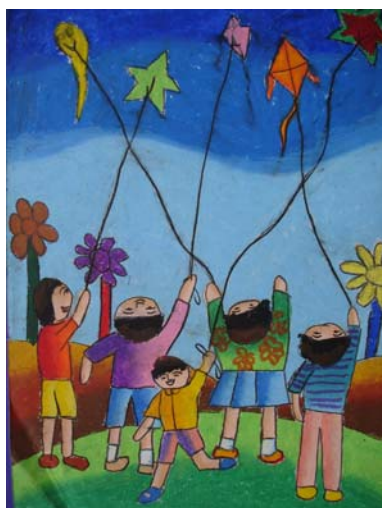
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 14

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 15

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 16

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 17

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 18

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 19

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 20

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 21

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 22

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 23

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 24

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 25

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 26

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 27

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 28

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 29

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 30

ผลงานการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
โดยใช้เพลงคลาสสิก “เพลง Piano Sonata in A Major ” ประกอบการสอน

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 1

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 2

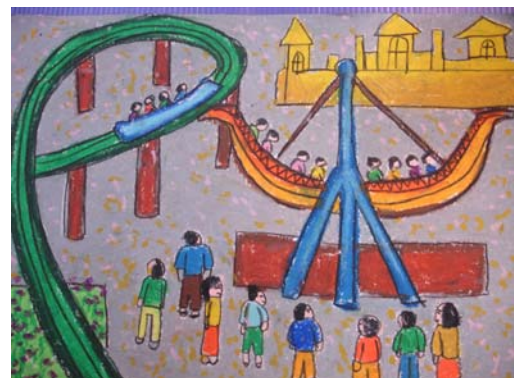
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 3

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 4

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 5

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 6

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 7

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 8

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 9

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 10

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 11

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 12

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 13

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 14

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 15

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 16

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 17

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 18

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 19

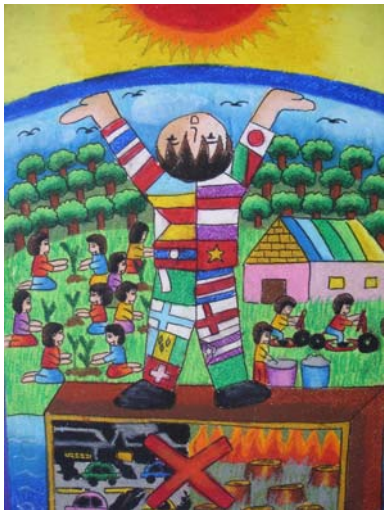
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 20

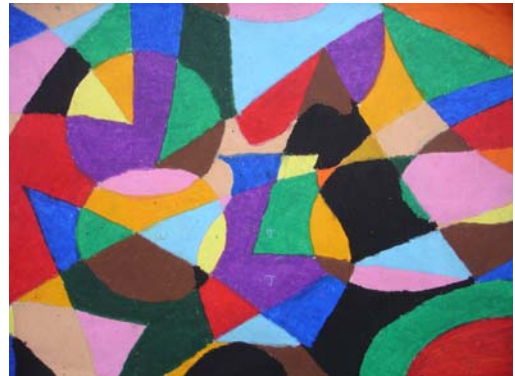
ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 21

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 22

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 23

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 24

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 25

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 26

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 27

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 28

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 29

ภาพผลงานนักเรียนคนที่ 30

ภาคผนวก ข

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ / ผู้เชี่ยวชาญ
การแนะนำตรวจสอบและแก้ไขเครื่องในการทำปริญญานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ดร.เลิศศิริ บวรกิตติ	อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. รองศาสตราจารย์เกริก ยันพันธ์ุ	อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาธิต ทิมวัฒนบรรเทิง	อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. อาจารย์สุชาติ ทองสิมา	อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. นายสมบูรณ์ คำมูล	ครูเชี่ยวชาญ สาขาศิลปศึกษา
โรงเรียนพูนสิน (เพชรสุขอุปถัมภ์)
สำนักงานเขตพระโขนง
กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ค

หนังสือราชการ

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ : บันทึกวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5730

ที่ : ศธ 0519.12/11767

วันที่ ๑๖ ธันวาคม 2552

เรื่อง : ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน : คณะบดีคณะมนุษยศาสตร์

เนื่องด้วย นายสุเชน น้อยสำแดง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” โดยมี รองศาสตราจารย์พัฑฐ์ สุภเศรษฐศิริ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บันทึกวิทยาลัยขอเรียนเชิญ รองศาสตราจารย์เกริก ชื่นพันธุ์ เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน / แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี และ แบบประเมินความพึงพอใจ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายสุเชน น้อยสำแดง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

 (รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)
 คณะบดีบันทึกวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โทร. 5730

ที่ ศธ 0519.12/11764

วันที่ 29 ธันวาคม 2552

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน คณบดีคณะศิลปกรรมศาสตร์

เนื่องด้วย นายสุเชน น้อยสำแดง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” โดยมี รองศาสตราจารย์พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในกรณีนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์เลิศศิริร์ บวรกิตติ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สาริต ทิมวัฒนบรรเทิง และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาติ ทองสีมา เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน / แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี และ แบบประเมินความพึงพอใจ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายสุเชน น้อยสำแดง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ที่ ศธ 0519.12/ 11๙๖๖

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

๒๙ ธันวาคม 2552

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการโรงเรียนพูนสิน (เพชรสุขอุปถัมภ์)

เนื่องด้วย นายสุเชน น้อยสำแดง นิสิตระดับปริญญาโท สาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การศึกษาผลงานภาพวาดระบายสีและความพึงพอใจโดยใช้เพลงประกอบการสอน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4” โดยมี รองศาสตราจารย์พัฑฐ์ ศุภเศรษฐศิริ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ อาจารย์สมบุรณ์ คำมานูล เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแผนการสอนการวาดภาพระบายสีโดยใช้เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่ง และเพลงคลาสสิกประกอบการสอน / แบบสังเกตผลงานภาพวาดระบายสี และ แบบประเมินความพึงพอใจ

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้บุคลากรในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายสุเชน น้อยสำแดง และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูง ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สมชาย สันติวัฒนกุล)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 0-2649-5067, 0-2258-4119 ต่อ 110

หมายเหตุ : สอบถามข้อมูลเพิ่มเติม กรุณาติดต่อนิสิต โทรศัพท์ 081-9129-483

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสุเชน น้อยสำแดง
วันเดือนปีเกิด	15 กันยายน 2501
สถานที่เกิด	จังหวัดนครนายก
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 1160 ซอยจรัญสนิทวงศ์ 46 ถนนจรัญสนิทวงศ์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครูชำนาญการ สาขาศิลปศึกษา
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนวัดดอกไม้ ถนนพระราม 3 แขวงบางโพงพาง เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2515	ประถมศึกษาปีที่ 7 จาก โรงเรียนวัดศรีจุฬา จังหวัดนครนายก
พ.ศ. 2518	มัธยมศึกษาปีที่ 3 จาก โรงเรียนนครนายกวิทยาคม จังหวัดนครนายก
พ.ศ. 2522	ป.ศ.สูง (วิชาเอกภาษาไทย) จาก วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
พ.ศ. 2524	กศ.บ. (วิชาเอกภาษาไทย) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ. 2553	กศ.ม. สาขาวิชาศิลปศึกษา จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ